

Analele Dobrogei

Revista Societății Culturale Dobrogene

Director : C. BRĂTESCU

SUMARUL :

Gherontie Nicolau, Episcopul Constanței : Sentimentul religios creștin în sufletul omenesc.

Eugène Pittard : Contribuții la o biografie a lui Ioan Bănescu (comunicată de I. Georgescu).

Gr. Sălceanu : Dor ; O, Melancolia ; Semănătorul ; În noapte ; Întoarcerea ; Puntea ; Odată ; Seară.

Costin Petrescu : Florian, pictorul Constanței.

Mihail Pricopie : Roata Vieții ; Norocul ; Doi Ruși ; Soarta omului.

I. G. Mocanu : Tipuri Dobrogene : 1. Domnul Francisc Doja ; 2. Moș Vasile Georgescu ; 3. La Moș Gheorghe Spănu.

I. Georgescu : Despre Coran de Principele Dimitrie Cantemir.

C. Brătescu : Pro Domo ; Harta geologică a României.

D. Stoicescu : La Moartea lui Vasile Pârvan.

Jean Stoenescu Dunăre : Canalul navigabil dela Cernavoda la Constanța.

Verax : În chestia împărțirii administrative și a unor numiri nouă date satelor românești din jud. Constanța.

Cernăuți 1927

Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”.

Manuscrisele se trimit d-lui **C. Brătescu**, *profesor universitar, Cernăuți*.

Redacția nu ia sub a sa răspundere nici una din opiniile emise de autorii articolelor publicate.

SENTIMENTUL RELIGIOS CREȘTIN ÎN SUFLETUL OMENESC

Iubiți fii duhovnicești,

Cu ocazia celei dintâi vizite canonice, pe care o fac județului Ialomița, începând cu orașul de reședință, acum când, din grația lui Dumnezeu, am urcat treptele scaunului episcopal al Constanței, propunându-mi-se să vă întretiu câteva clipe cu o conferință, m'am gândit că cel mai potrivit subiect, despre care trebuie să vă vorbesc este : *sentimentul religios și creștin*. Și vreau să vă dovedesc că acest sentiment aparține fiecărui individ, fie el credincios sau indiferent din punct de vedere religios și creștin, sau chiar necredincios ; fiindcă nimeni n'a putut vreodată decât din ignoranță ori rea credință să tăgăduiască, că omul este creat din *trup*, care este materie, cu toate proprietățile ei și din *suflet*, cu toate însușirile lui mai presus de materie, care marchează personalitatea individului — recte a omului ; și, din moment ce existența sufletului este o axiomă, apoi acest suflet este sediul sentimentului religios și creștin, despre care ni este vorba.

Doamnelor și domnilor,

Într'o zi, pe când în templul din Ierusalim voci entuziaste aclamau pe Iisus Christos, Fariseii, neliniștiți, se apropiară de El și-i ziseră „*Învățătorule, ceartă-ți ucenicii și spune-li să tacă*“ ! Dar Iisus le răspunse cu tărie : „*Zic vouă că, de vor tăcea aceștia, pietrele vor striga*“ !

În vremea noastră, când în ore nefaste — fariseismul gelos, cu cortegiul lui de necredincioși sau, cel puțin, indiferenți, impune tăcere predicatorilor Evangheliei, nu se cade oare ca însăși pietrele să se însufletească și să strige? Căci oricât ar banaliza, ori ar împiedeca necredința de azi pe apostolii Domnului de a vorbi, oricât sunt ei de neluați în seamă, oricât ar fi ei de nesocotiți și chiar dușmăniți, cuvântul lui Dumnezeu rămâne totuși liber: „Cuvântul lui Dumnezeu nu se leagă“¹⁾ cum spune marele apostol al neamurilor, care a fost pus în lanțuri, bătut, chinuit în atâtea rânduri, decapitat, dar al cărui cuvânt de propoveduire a Evangheliei lui Christos s'a lăsat peste tot pământul.

În ciuda oricăror piedici, învățătura evanghelică își urmărește mersul său și nu încetează de a răspândi lumina. Și chiar atunci, când n'ar mai fi nici o buză sacerdotală ca s'o exprime și s'o întindă în toate părțile lumii, ea nu ar rămâne fără mărturie; căci ea ar răsuna, încă, în fundul conștiințelor omenești; atât de puternic și invincibil este avântul launtric, care împinge sufletele către Dumnezeu și către Christos.

Vreau astăzi, iubitorilor, să mă fac în fața Dv., ecoul acestei puteri launtrice.

Cu călduroasă dorință și cu toată puterea mea sufletească, vă invit să vă pogorâți, împreună cu mine, în inimele Dv., ca să auziți acolo mărturie divină, ca să surprindeți acolo, la originea sa, avântul religios și creștin, de care unii sunt siguri, pe care alții îl bănuiesc numai, dar de care mulți nu au nici o cunoștință că există în chip firesc, fără vrerea cuiva, în sufletul omului.

Dacă problema religioasă se pune, din fericire de multe ori, într'un chip acut în politică și în istorie, aceasta e, fiindcă ea frământă și sbate, cu adâncă neliniște, fundul oricărei inimi omenești.

Dar este, oare, cu putință să dăm noi ascultare inimii noastre? Și ca s'o putem asculta, cum să dăm de ea, cum să ne pogorâm până la ea, ca să vedem ce ni spune?

¹⁾ Timot. II, 9

Da, Domnilor, este cu putință; căci nimic nu este cu neputință credinciosului.

Negreșit, la rasele simple, la popoarele încă în stare de copilărie, inima este la suprafață și stă gata să țâșnească din ea forța, care zace aici, de când e omul. Este destul să pui mâna pe pieptul unui astfel de om, ca să poți înțelege, ușor, *cum* bate inima în el și *ce* ni spune ea.

Nu la fel stau lucrurile cu rasele îmbătrânite, cu popoarele civilizate. Aci inima este mai înăuntru; ea se ascunde sub învelișuri dese; bătaile și spusele sale abia pot să străbată prin atâtea pături suprapuse în jurul ei, și, dacă nu luați bine seama, atribuiți inimii răspunsuri, care nu au nimic comun cu conștiința omenească. Pentru ca să pătrundeți pe om în adâncurile ființei sale; pentru a prinde — la izvorul lor și înainte de orice schimbare, sentimentele și cugetele ei, smulgeți masca aceasta care-i acopere sufletul, străbateți pătura prejudecăților și a patimilor și, atunci, ascultați ceea ce spune inima voastră.

Primul înveliș, care trebuie sfâșiat, este acela al atitudinii pe care o impune situația fiecăruia. Să mărturisim, Domnilor, că noi avem, în acest caz, puțină spontaneitate: se traduce adică, în afară, nu adevărata noastră fire, ci un personagiu străin, împrumutat; căci după cum aparține magistraturii sau armatei, marilor industriași sau lucrătorilor, condițiunea socială îi ordonă ideile sale, îi impune un anumit limbaj, îi inspiră anumite hotărâri. Pentru fiecare mediu în parte se poate vedea, dinainte, cum va vorbi individul, cum se va orienta în viață. Marile personalități, destul de puternice ca să scape de aceste influențe ale ambianței, sunt atât de rari! Nu-i așa, Domnilor, că nu pe însuși *omul* îl vedeți, îl auziți, ci pe *magistrat*, sau pe *soldat*, pe *patron* sau pe *lucrător*? Smulgeți, deci, această uniformă, scoateți acest vestmânt împrumutat și căutați să dați de inimă; ea este mai în fund!

Totuși, D-voastră încă n'o veți găsi, căci veți întâlni, îndată, pe omul *rasei* sale, al *mediului* în care trăește, al *momentului* în care se găsește. Nu-i nimeni

pe lume, care să scape de acțiunea a trei factori : 1. noi purtăm în sângele nostru tendinți ereditare ; 2. mediul în care am crescut, a pus asupra noastră pecetea sa ; 3. atmosfera intelectuală și morală a momentului actual pătrunde până 'n măduva ființei noastre. Din toate aceste elemente variabile în timp și spațiu, se formează o pătură groasă de prejudecăți, sub care se ascunde omul. Mergeți, deci, *dincolo* de această scoarță, dacă vreți să dați peste inimă. Veți ajunge, atunci, la însăși firea omului, la omul adevărat. Dar, și aici, veți ajunge mai întâi la ceea ce are ea material, josnic, sensibil și trupesc. Veți auzi miile de patimi, cari turbură inima. Ce zgomot fac de pildă în suflet chemările ambițioase ale gloriei zadarnice și ale interesului ! Da, nu este nici o inimă omenească să nu fie bântuită de aceste furtuni. Dar nu este oare adevărat că, sub aceste mișcări de la suprafață, sunt adâncuri liniștite unde domnește pacea ? Negreșit că da. Aci *sub toate acele învelișuri* se află sanctuarul inimii omenești. În acest loc retras, după ce s'au supus tăcerii sugestiile zgomotoase ale relelor deprinderi, inima face să se audă cuvântul său.

Întoarceți urechea, onorat auditoriu, spre acest cuvânt lăuntric, care răsună întotdeauna acelaș, în toate conștiințele. Ce vă anunță el ? El vă propovăduiește pe Dumnezeu și pe Christos. Inima voastră vă înștiințează, vă îndeamnă, vă spune să fiți înțelepți și să cedați avântului *religios și creștin*, care vă poartă către Dumnezeu și către Iisus Christos, Mântuitorul lumii.

I

Domnilor, nu pierdeți din vedere că noi am stabilit punctul nostru de observație în centrul inimii omenești ! Pentru a prinde, la origină, instinctul nostru religios, pentru a experimenta vivacitatea impulsunii sale irezistibile, noi avem mai puțin nevoie de erudiție decât de reculegere. Înainte de a întreba pe alți oameni, să începem prin a ne întreba pe noi înși-ne.

Primul răspuns, pe care-l dă, dintr'odată, inima

omenească este *insuficiența vieții prezente*. Viața actuală nu este de ajuns să mulțumească inima omului : ea este prea necăjită de nedreptățile ce se fac aici pe pământ. Fiecare dintre noi repetă plângerea patriarhului Iacov : „*Zilele anilor mei au fost puține și rele*“ ! Abia s'a aprins în noi flacăra vieții și ea se va și stinge. Deabia ni dăm seama de prețul vieții și simțim că ea s'a și scurs ; dorința arzătoare de a trăi, care este în noi, nu pare să aibă altă urmare, decât aceea de a crea, în noi înși-ne, un vis dureros.

Fericită sau nefericită, fiind însă prea scurtă, sfârșindu-se prea iute, viața nu-mi aduce decât grozavă neliniște în inimă ; căci, dacă eu mă bucur acum de fericire, gândul că fericirea mea se va sfârși odată, otrăvește toate bucuriile mele ; iar, dacă eu și beau din paharul amar al nenorocirii, durerea mea se îndoiește, adăogându-se la ea desnădejdea. În fundul ființei mele, eu aspir să dăinuiesc, eu vreau să trăiesc întotdeauna ; tocmai scurtimea zilelor actuale mă fac, deci, să chiem zile care să nu mai aibă sfârșit !

Tot așa, ca și dorința mea de a trăi pentru totdeauna, îmi place să fiu fericit. Toate facultățile mele aspiră la bucurie ; nu însă la bucuria care degradează, ci la o bucurie care înalță toată natura mea, desăvârșind-o. Și totuși văd că aici pe pământ, în vremea acestor zile, care se vestejesc ca un vis zadarnic, eu am ca hrană crude decepțiuni.

Din toate părțile, suferința mă cotopește și mă pustiește : corpul meu, după ce a înflorit câteva zile, devine prada infirmităților ; legea muncii îmi impune un jug apăsător ; loviturile soartei și umilințe de tot soiul mă așteaptă la orice pas ; inima mea este sfâșiata de crude infidelități sau de pierderi ireparabile ; însăfârșit, spiritul meu atât de curios de a-și însuși cunoștințe, este fărâmițat de amară nesiguranță și de întunecimi neliniștitoare : Când vor fi satisfăcute aspirațiunile mele spre lumină și iubire ? Când vor fi potolite aceste chemări ale fericirii, care izvorăsc, ca un strigăt al naturii, din adâncul ființei mele ? Dar știu că pe acest pământ,

omul, în toate timpurile, n'a avut parte decât să geamă și să suspine spre o viață mai bună. Cât de adevărat este cuvântul marelui apostol că, în viața prezentă, „*toată zidirea împreună suspină și împreună are durere*“ ! (Rom. VIII 22). Și nimenea nu este scutit de această nevoie imperioasă de ceva de *dincolo* de noi, pentru că nimeni nu scapă de această senzație a suferinții.

Voi, iubiții mei fii duhovnicești, aveți avere, renume, influență, o familie în pace, copii ajunși la situații strălucite ; dar, oare, nu simțiți nici un gol în inimele voastre ? Dorința voastră de fericire este satisfăcută ? Nu-mi vine a crede ; căci, atunci, cum se face că, deși lumea vă socotește ca fericiți, totuși voi sunteți — de multe ori — triști ? Totul vă surâde aici pe pământ și voi priviți *dincolo* de el ; voi aspirați la ceea ce este măreț, durabil și veșnic. Cât de adevărat este, că viața prezentă nu mulțamește pe nici o ființă omenească ! căci, deși eu vreau și, demulteor, se pare că am fericirea aici pe pământ, totuși vreau să veșnicesc *dincolo* de prezent !

Din toate mizeriile, care mâhnesc pe om, aici pe pământ, nu-i nici una care să-l revolte în măsura în care-l mâhnește nedreptatea. Nedreptatea, neegalitatea însăși ! iată cine stăpânește astăzi pe pământ. Lumea pare prada forței brutale, care triumfează pretutindeni și virtutea morală pare lipsită de drepturi. Va dura această dezordine pentru totdeauna ?

Generațiile omenești chiamă, rând pe rând, dreptatea, fără s'o cucerească definitiv vreodată. Conștiința omenească nu se resemnează față de această opresiune a dreptului și a virtuții. Pentru a cuceri dreptatea, pentru a avea fericirea, ca și pentru a dobândi veșnicia, conștiința omenească își înalță privirile în sus ; ea privește *dincolo* de prezent, ea se uită *dincolo* de orizonturile mărginite ale pământului. Ea declară că viața prezentă nu este de ajuns, că este neînțeleasă, contradictorie, înșelătoare, că ea trebuie să se rezolve într'o viață viitoare.

Chemarea instinctivă a acestei vieți viitoare este al doilea sentiment, pe care noi îl prindem din inima omenească. Noi ne lipim, ne prindem de credința în

ceva, care este *dincolo* de noi, cum se prinde un naufragiat de scândura, de la care își așteaptă salvarea. Susținuți de aceasta, noi străbatem viața și înfruntăm încercările și loviturile ei, resemnați și curagioși.

La lumina înțelegerii vieții de *dincolo*, noi începem să rezolvim enigma vieții prezente; înțelegem lumea și ne înțelegem și pe noi înși-ne. Viața prezentă este un câmp de încercare; trăim această viață, ca să pregătim viitorul. Noi exercităm, aici pe pământ, facultățile și puterile noastre în luptă; ele vor găsi plina lor dezvoltare în activitatea triumfătoare a vieții ce va urma. Ni place să trăim, vom trăi întotdeauna.

Aici, pe pământ, dreptatea este călcată în picioare; *dincolo*, ordinea va fi restabilită și fiecare va primi după faptele sale. Deoparte, deci, insuficiența vieții prezente, de alta, nevoia invincibilă a unei vieți viitoare, simțită de sufletele noastre, stăpânitoare a întregii noastre ființi. Din aceste două sentimente *se naște, Domnilor, religiunea.*

Iată deci, cum aceste două elemente esențiale ale religiei derivă din sentimentele care constituie fondul ființei umane.

Pentru ca eu să supraviețuiesc prezentului, pentru ca noi să nu coborâm cu totul în mormânt, trebuie ca *ceva* din noi, cea mai bună parte din noi înșine — principiul vieții noastre — să fie deasupra loviturilor morții. Acest *ceva*, care trăiește în prezent, care va supraviețui în viitor, nu este materie palpabilă, nimic din ce se strică ori se risipește, ci o realitate intangibilă și, să spunem cuvântul adevărat — o realitate spirituală — *sufletul.*

Oricât de puțin cunoaștem noi sufletul nostru, din instinct știm — cel puțin — că el există; el este acela prin care trăim, el este acela, care nu va pieri niciodată. Iată cum, fără multă filozofie, bunul simț popular, vag la unii, lămurit la alții, dar în chip real la toți, ia cunoștință despre suflet.

Această cunoaștere a sufletului ne duce — de-a dreptul — la cunoașterea lui Dumnezeu.

Din instinct, din bunul simț cel puțin, noi înțelegem că universul nu se explică prin el însuși. Pretutindeni natura afirmă că ea este opera unei inteligențe supreme, fiindcă ea poartă pecetea ordinei și a premeditării, de la ordinea care rânduiește forțele puternice fizice, până la arta, care a prezidat la plămuierea corpului omenesc. *Este, deci, la originea lucrurilor, o Ființă suverană, care a făcut totul, care ne-a făcut pe noi înșine, care ne-a încredințat viața ca pe un depozit sacru.*

Prin descoperirea ființei noastre lăuntrice, ajungem noi, deci, la cunoașterea noțiunii de suflet; pe aceeași cale dobândim și cunoașterea noțiunii de Dumnezeu. *„Tu ne-ai făcut pe noi, după chipul Tău și neliniștită va fi inima noastră până ce se va odihni întru Tine ¹⁾”, a strigat Fericitul Augustin, iluminat de conștiința sa firească de om.*

Onorat Auditor,

Deși cu multă trudă, dar și cu multă atențiune în pătrunderea forului Domniei-voastre lăuntric, cred că, în cele mai bune momente ale vieții, mulți dintre Dv. ați ajuns să cunoașteți avântul religios din ființa umană, avânt care are năzuința către aceea ce este mare, către ceea ce este nobil, către ceea ce este virtute, adică, către Dumnezeu însuși.

Dar vă întreb: Când ați cedat acestei impulsuni instinctive, făcut-ați Dv. un act rațional? N'ați fost cumva jucăria unei iluzii amăgitoare? N'ați fi fost mai înțelepți, dac'ați fi luptat contra acestei credințe, contra acestei tendințe? N'ați fi avut tot dreptul să fi căutat să risipiți această idee despre Dumnezeu și să distrugeți prejudecata datoriei religioase? Intr'un cuvânt, mișcarea religioasă, care izvorește din întreaga ființă umană, este ea o mișcare legitimă?

După cele enunțiate, răspunsul e ușor și hotărît: *negreșit că este legitimă, dacă ea este o nevoie a naturii*

¹⁾ „Fecisti nos ad te, Deus, et irrequietum est cor nostrum, donec requiescat in te”.

noastre. Și ea nu poate fi altfel decât o nevoie a naturii noastre ; căci, un avânt instinctiv, anterior oricărei filosofii, acelaș la toți oamenii, de toate rasele și din toate timpurile, trebuie să fie socotit, *numaidecât*, ca o necesitate firească a omului.

Domnia-voastră, onorați ascultători, sunteți din clase sociale diferite, de ranguri diferite, ați căpătat educație neegală și adesea contradictorie, aduceți aci diferite prejudecăți împrumutate din mediul în care ați trăit și, totuși, o spunem cu toată convingerea, toți, uneori chiar fără să vă dați seama, aveți sufletele și toată ființa Dv. pătrunsă de sentimentul religios ; iar inimele Dv. bat, cu aceiași iubire, pentru Dumnezeu : este Dumnezeu necunoscut pentru unii, este Dumnezeu revelat pentru alții ; dar este acelaș Dumnezeu, dorit și iubit de toți.

Să nu roșiți, iubiții mei ascultători, de sentimentul de care vă dați seamă, fie chiar acum pentru prima dată, când vă adânciți sufletele cu toată luarea aminte, când constatați că acest sentiment fermentează în inimile Dv. : la vecinul Dv. fermentează acelaș sentiment, aceeași iubire pentru Dumnezeu.

Reprezentanți ai claselor sociale de sus, reprezentanți ai claselor sociale de jos, oameni luminați prin studii, oameni rămași în simplitatea nativă, Domniavoastră *toți* aspirați către Dumnezeu, *toți* năzuți către Dumnezeu, *toți* sunteți mereu însetați după Dumnezeu. Savanți mari ca Kepler, Newton și, aproape, toți ceilalți de talia lor, exprimă, în termeni geniali, sentimentul lor față de Divinitate. Oamenii de rând, chiar când nu pot să se exprime, nu simt mai puțin iubirea lor față de Divinitate, care le covârșește inima. Rasele civilizate, rase sălbatice, *toate* au aceeași pornire. Popoarele izolate, de secole, în insulele minuscule ale oceanului Pacific, triburile ascunse în cele mai retrase locuri ale Africei, *toate* au vorbit despre Dumnezeul lor, exploratorilor europeni, toate au arătat acestora instrumentele cultului lor ; pretutindeni omul crede în spiritul nemuritor, pretutindeni el se teme, adecă imploră prin sacrificii divinitatea atotputernică.

Fie că sunt în stare de sălbătăcie, fie că se găesc

În cea mai rafinată civilizație, popoarele cunosc și invoacă pe Dumnezeu. Cu toții știm ce rol țineau misterele religioase în viața popoarelor vechi. Despre ce ni vorbesc scriitorii Indiei și Chaldeeii, ai Egiptului și ai Iudeii, ai Greciei și ai Romei, dacă nu despre Divinitate? Rămășițele preistorice, ele însăși, aduc mărturia lor despre universalitatea faptului religios! Desigur, sentimentul religios îmbracă, după timpuri și după locuri, diferite forme, dar aceste forme diferite sunt accidentale; ele nu alterează fondul comun de unde izvorăște religiunea. Păgânul *exploatează* pe Dumnezeul său, Iudeul se *teme* de Dumnezeuul său, Creștinul *iubește* pe Dumnezeul său; dar toți au pe Dumnezeu și aspiră spre Dumnezeul lor. Budistul nu tinde decât spre Nirvana, această existență vagă și inactivă, în care facultățile sale vor fi legate printr-o veșnică letargie; mahomedanul vede în paradisul său un loc de plăceri sensuale, unde visurile pornite spre desfrâu ale caldului său temperament vor fi satisfăcute; creștinul, dimpotrivă, așteaptă o nemurire activă și spirituală în Dumnezeu, unde facultățile sale sufletești vor primi dezvoltare desăvârșită, unde cele mai nobile și mai spirituale plăceri se vor îndeplini; dar pentru toți va fi un *dincolo*; pentru toți viața se continuă îndărătul mormântului; pentru toți viitorul va fi o dreaptă răsplată a prezentului.

Imi veți obiecta, însă, Domnilor că nu toți sunt credincioși, că sentimentul religios nu este universal, căci sunt ateii. Da, sunt unii oameni, cari se socotesc nereligioși; dar, să luăm seama: nu cumva se înșeală ei pe sine înșiși? Noi, dimpotrivă, socotim că adevărații necredincioși nu există! Veți găsi, Domnilor, oameni cari au abdicat de la un *credo*, cari au renunțat la un cult determinat, cari chiar se abțin de la orice practică religioasă; totuși, ei n'au smuls din sufletele lor nevoia de divinitate, avântul către ideal, nădejdea de a supraviețui. Pe câți oameni nu se răzbună Dumnezeu pentru disprețul lor față de formele cultului, printr-o turburare religioasă mai acută și prin chemările mai adânci ale divinității!

Sentimentul religios ni se prezintă, deci, Domnilor,

cu toate semnele unei legi firești ; el este vechiu ca și omenirea, el este universal în omenire, el nu poate fi desrădăcinat din inima omenirii, el va trăi pururea în sufletul omenirii.

II

Dar, Domnilor, noi n'am explorat încă întreaga noastră inimă, n'am auzit toate chemările conștiinței noastre. Noi avem ceva, ca și o a doua natură, ale cărei aspirații se cuvine să le cercetăm.

Scriitorul creștin Tertulian (sec. III) a spus, cu atâtea veacuri înainte, că „*sufletul este din fire creștin*“ ¹⁾.

Și într'adevăr : din fire religioși, noi suntem tot din fire creștini. Creștinismul est *forma* cu care se îmbracă, sau mai de grabă *sufletul* din care trăește simțirea noastră religioasă.

Peste instinctul religios al firii noastre s'a suprapus o pătură creștină, care l-a pătruns încet și s'a confundat în chip desăvârșit cu el.

Noi, Românii, luminați și transformați prin Christos chiar dela închiegarea neamului nostru, indentificăm religia cu creștinismul ; noi suntem creștini, pentru a fi religioși.

Aducându-ne aminte că Christos a zis : „Eu sunt calea, adevărul și viața“ ²⁾, și „nimene nu merge la Tatăl meu, decât prin mine“ ³⁾, noi nu vrem să năzuim la Dumnezeu decât prin Christos, noi căutăm și găsim pe Dumnezeu în Christos, noi comunicăm cu adevărul și cu viața prin Christos. Deasemenea, dragostea lui Iisus Christos este ca și înăscută în sufletele noastre ; numele său ne farmecă, ne mișcă, ne îndeamnă la rugăciune ; El ni amintește dragostea, bunătatea, mila, iertarea. Christos are asupra noastră, a tuturor, putere seducătoare. Cum ar putea fi altfel ? căci El este, pentru noi, Dumnezeu întrupat ; El este tovarășul și prietenul vieții noastre și

¹⁾ Anima naturaliter christiana.

²⁾ Ioan XIV, 6.

³⁾ Ioan XIV, 6.

cu El noi trăim în chip familiar; El este Dumnezeu care ne-a luminat și ni-a descoperit tainele veșniciei; El este Dumnezeu care s'a sacrificat pe Calvar pentru răscumpărarea noastră, care ne-a salvat din robia celui rău, pentru a ne introduce întru Împărăția Cerurilor.

Pentru noi, cari credem în El, Christos este orice.

Dar și asupra acelor, cari nu se socotesc printre discipolii săi, chiar și asupra acelor cari-L defaimă, El încă exercită o putere seducătoare!

Nimeni n'a pus mai mult la îndoială divinitatea lui Christos, decât Renan, în cartea sa: „*Viața lui Iisus*“; și totuși, într'un moment de reculegere sufletească, în aceeași carte ¹⁾, tratând despre răstignirea sa, încheie cu cuvintele: „Acum odihnește-Te în gloria Ta, nobile inițiator. Opera Ta este sfârșită; *Divinitatea ta, întemeiată*. Nu te mai teme că vei vedea surpându-se, prin vre-o greșală, edificiul sforțărilor Tale. De acum, mai presus de atingerile fragilității, Tu vei asista, din înălțimea păcii divine, la consecințele infinite ale actelor Tale. Cu prețul câtorva ore de suferință, care nici măcar n'au atins marele Tău suflet, Tu ai răscumpărat cea mai desăvârșită nemurire. Mii și mii de ani, lumea va atârna de Tine. Drapel al contrazicerilor noastre, Tu vei fi semnul în jurul căruia se va da cea mai arzătoare luptă. De o mie de ori mai viu, de o mie de ori mai iubit după moarte, decât în zilele trecerii Tale pe pământ, Tu vei deveni până într-atâta piatra unghiulară a umanității, încât a smulge numele Tău din această lume, ar fi a o prăbuși din temelii.

Intre Tine și între Dumnezeu, nu va mai fi deosebire.

„Pe deplin biruitor asupra morții, intră în stăpânirea împărăției Tale unde te vor urma, pe calea regală ce ai tras-o, secole de adoratori“.

Ce altceva se poate zice după acestea, decât că însuși Renan a fost sedus și captivat de fizionomia lui Iisus, de splendoarea învățaturii lui?

Un critic raționalist al creștinismului, germanul Harnack, a zis: „Un om, după ce a primit o rază din lu-

¹⁾ Cap. XXV.

mina sa, nu rămâne niciodată ca mai înainte. În sufletul său va rămâne întotdeauna *ceva din Iisus Christos, îndată ce a cunoscut învățătura Lui*¹⁾.

Generația actuală, Domnilor, oricât de sceptică ar fi în unele privinți, nu-i batjocuritoare și nici indiferentă față de Christos. Ea citește tot felul de opere; dar, nici una n'o impresionează în aceeași măsură ca Evanghelia. Ea ascultă cu bucurie parabolele pline de fângăduința iertării. Strigătul lui Christos: „*mi-e milă de popor*“²⁾ găsește în sufletul ei mișcat un ecou de simpatie și de admirație.

Ea iubește pe acest caracter mare, independent, lipsit de mândrie, care biciuia pe fariseii ipocriți și pe vânzătorii din templu, dar care aduna pe copii în jurul său, se îndupleca spre săraci și vindeca pe bolnavi. Istoria universală este plină de numele Său. Într-o foarte mare măsură, în deosebi în apus, știința nu are un obiect mai nobil, decât persoana Sa sfântă. Știința, critica mai ales, rece și rezervată în avânturile sale, mândră de succesele sale, s'a atașat de această augustă figură; ea a verificat și a cântărit cuvintele lui Iisus; ea a comparat ideile Sale și caracterul Său cu mediul în care a trăit; ea a făcut mărturisirea că, El depășește epoca Sa, că El depășește toate timpurile, că El strălucește cu o strălucire fără samăn, mai presus de toți oamenii și de toate popoarele; și când știința, critica, n'au putut să îngenunchie înaintea Lui, spre a-l mărturisi ca Dumnezeu, cel puțin, prin Renan, de care a fost vorba, au creat termenul de *supra-om*, pentru a exprima incomparabila sa superioritate.

Ori-ce am crede noi despre El, fie că-L adorăm ca Dumnezeu, fie că-L onorăm ca pe primul dintre oameni, ca pe un supra-om, El este cheia istoriei. Lumea se explică fără Socrate; ea n'ar putea fi înțeleasă, însă, fără Iisus Christos.

Astfel, Domnilor, credincioși sau necredincioși, noi ne ocupăm de Christos. Toate privirile noastre se în-

¹⁾ L'essence du christianisme.

Marcu VIII, 2.

dreaptă spre această Ființă superioară, care are un loc așa de precis și așa de strălucit în istorie. Sub stăpânirea misterioasă a Ființei Lui, ochii noștri rămân fixați asupra Lui. El a cucerit suflete ; El a cucerit popoare întregi. Puterea Sa cuceritoare, departe de a se epuiza, crește în cursul secolelor. El a sedus și a cucerit întreaga lume. Domnia-Voastră înși-vă, onorați ascultători, sunteți cuceriti de El. Iisus Christos este un învingător, care nu face sclavi ; dimpotrivă, El scapă pe cei ce intră sub stăpânirea Sa. Renovator incomparabil al cugetării, al moralei și al vieții sociale, El va mântui sufletele tuturor de prejudecăți, inimile de patimi josnice. El scapă oricăror influențe, la care sunt supuși toți oamenii ; singur Iisus Christos nu este : nici din neamul Său, nici din țara Sa, nici din timpul Său ; El aparține întregii omeniri ; El este al tuturor secolelor și cuvântul Său este gustat sub toate latitudinile. Admirația pentru Iisus Christos tresare din sufletul omenirii întregi și se îndreaptă spre Ființa Lui. E locul să spun și acum, ca și mai înainte că, *noi toți*, fiecare dintre Domnia-Voastră, iubiți ascultători, precum toți purtăm în conștiințele noastre impulsivitatea religioasă către Dumnezeu, tot astfel purtăm și îndemnul firesc spre Christos. Dacă-i așa, pentru ce acest îndemn al firii noastre nu este cu totul victorios ? Dacă Dumnezeu atrage pe toți spre Sine, dacă Christos atrage, deci, sufletele noastre spre Sine, pentru ce unii dintre noi nu sunt nici cu Dumnezeu, nici cu Christos ? Cine împiedică pe aceștia să nu fie între noi ? Ce barieră se opune avântului firesc ? Intr'un cuvânt : cum se explică faptul că mișcarea religioasă și creștină n'a reușit să se impună multora dintre noi ? !

Răspunsul s'a dat mai sus : Inima noastră este împiedecată de păturile dese, care s'au suprapus în jurul ei și-i înăbușe manifestarea firească ; sunt păturile formate din prejudecățile ce ni le creează prea puțină știință ce poate să-și însușiască mintea omului ; din patimile cărora ne supunem în viața zilnică ; din condițiunile pe care ni le creează preocupările noastre sociale. Toate

acestea subjugă ființa noastră adevărată, înăbușă năzuințele firești ale vieții noastre și creează, *în locul nostru*, dar *în noi*, un personagiu străin, împrumutat.

Domnilor, în cuvântarea mea am dorit să dovedesc că firea noastră este *atât religioasă, cât și creștină* și că, chiar la aceia care se socotesc necredincioși și necreștini, este sădită, în natura lor, ideea religioasă și sentimentul creștin, pe cari numai împrejurările externe le-au acoperit și au creat omului un aspect nefiresc.

Singurul îndemn, pe care-l socotesc folositor să vi-l fac, este ca fiecare dintre Dv. să lupte, ca să se elibereze de eroarea în care trăiește, de iluziile înșelătoare ale minții, de farmecul deșert al simțurilor, de plăceri, de dorinți, de griji fără de rost și să devină din nou ceea ce este conform firii.

Filosoful Platon, încă în vremea lui, a vorbit despre nenorocita îndepărtare a omului de adevăratul său destin. Ni-a caracterizat atât acest fapt, cât și greutatea de a ne debarasa de noua noastră ființă, printr'o admirabilă imagine a zeului Glaukos, izgonit din adâncimile Oceanelor: În acest loc de exil — zice el — zeul nu poate fi recunoscut. Mânile și picioarele sale au fost sucite de acțiunea puternică a valurilor; specii de moluște și alge marine și chiar depozite de piatră s'au prins de corpul său și aproape s'au încrustat în carnea sa, încât el a pierdut forma sa primitivă și a luat aspectul unui monstru înfricoșător. Tot așa s'a întâmplat și cu sufletul nostru, care a devenit, sub suprapunerile puterilor dușmane, a căror jucărie este, un adevărat monstru înfricoșător. Noi nu regăsim adevărata noastră figură, decât dacă ajungem să părăsim aceste adâncimi periculoase și să ne debarasăm de încrustările stâncoase, de care suntem înăbușiți ¹⁾.

Oricât de greu este, fiecare dintre noi trebuie — și este capabil — să facă o efortare, să îndepărteze din viață ceea ce este străin și apăsător, să-și purifice con-

¹⁾ Foerster: Le Christ et la vie humaine, pag. 20, 21.

știința de amestecuri nefirești, să ajungă a-și pipăi adâncurile inimii — adevăratul sanctuar al Divinității și al năzuințelor creștinești și să permită naturii sale sufletești de a se manifesta și a se desvolta conform legilor dăruite de Dumnezeu omenirii.

Gherontie Nicolau

Episcopul Constanței

CONTRIBUȚII LA O BIOGRAFIE A LUI IOAN BĂNESCU

Pentru a dovedi, cu fapta, că administrația românească, nici acum 50 de ani, când se infiripa din funcționari evacuați din Basarabia, nu era compusă din oameni de „strânsură“ (ein wahres Gesindel), precum ne calomniază d. Paul Traeger și câțiva scriitori germani, publicăm în cele următoare prețioasa scrisoare de amintiri asupra regretatului revisor școlar, mai apoi director de școală normală și de gimnaziu, iar în cele din urmă primar al orașului Constanța, Ioan Bănescu, pe care d. Eugène Pittard, savantul antropolog al universității din Geneva (Șvițera) a avut amabilitatea s'o scrie, la rugămintea noastră. (I. G.)

Genève, le 23 mai 1927

Monsieur,

Vous me demandez quelques souvenirs sur Mr. Banesco, ancien reviseur scolaire à Constantza, ancien maire de cette ville, avec qui j'ai été en relation personnelle et en correspondance, jadis, à l'époque où je parcourais la province que vous habitez.

A plusieurs reprises lors de mes recherches scientifiques dans la Dobroudja, surtout lors de mon premier voyage, j'ai eu la plaisir de rencontrer à Constantza Mr. Banesco. Il s'était intéressé vivement à mon travail et m'a rendu dès mon arrivée — lui qui connaissait bien la nouvelle province roumaine — le service de m'orienter dans le dédale des groupes ethniques que j'allais trouver. Je me rappelle avec reconnaissance de longues heures passées avec lui devant la carte de la Dobroudja, soulignant, sous sa direction, les noms des villages dans lesquels je devais rencontrer ou des Roumains, ou des Turcs, ou des Bulgars, ou des Tatars, ou des Lipovans etc. Grâce à lui je ne me suis pas engagé à l'aveuglette dans mon voyage.

Intéressé lui-même par la variété des types ethniques qu' il avait eu sous les yeux dès le début de l'occupation roumaine, et aussi par les conceptions diverses qu'apportaient chaque peuple dans la construction des maisons, dans l'arrangement de son costume, dans la manière de travailler la terre, etc., il avait fait de nombreuses observations. Il est regrettable qu'elles n'aient jamais été publiées — car je crois que rien de Mr. Banesco n'a été publié. Un semblable regret est d'autant plus vif que de tels états ethnographiques se modifient rapidement à notre époque, au contact des habitudes occidentales de plus en plus pénétrantes, et l'on arrive, trop vite, à un nivellement dépourvu de saveur.

Mr. Banesco ne négligeait pas — lui qui était de culture littéraire — les questions scientifiques concernant son pays. Voici une preuve de cette attention :

Quelques années après mon premier voyage en Dobrudja Mr. Banesco fut nommé maire de Constantza. Il entreprit des travaux d'utilité publique ; il créa, entre autres, un jardin dans le nord de la ville. Au cours de cette construction les ouvriers rencontrèrent sous terre un tombeau collectif renfermant des crânes déformés. Mr. Banesco en envoya quelques exemplaires à Mr. Istrati, alors Ministre de l'Instruction publique de Roumanie, qui me demanda de les examiner ; c'étaient des spécimens de la déformation macrocéphalique décrite jadis par Hippocrate. J'ai publié là-dessus une note dans le Bulletin de la Société des Sciences de Bucarest.

A plusieurs reprises, surtout au cours de mes premiers voyages, j'avais pris Constantza comme point de départ de mes recherches. Après chaque raid au nord ou au sud de la ligne de Tchernavoda, je revoyais Banesco et je le mettais au courant de ce que j'avais observé.

Je crois qu'il avait lui-même beaucoup voyagé dans la Dobroudja. N'avait-il pas été chargé, dès les premiers temps de l'occupation de cette province par la Roumanie, d'en organiser les écoles ? C'est sans doute grâce à l'obligation qu'il avait eue de parcourir tous les villages, qu'il connaissait si bien la physionomie ethnologique et ethnographique de chacun d'eux.

Ce n'est pas sans un sentiment de mélancolie que je me reporte à ces soirées où, dans un coin de café à Constantza, devant la carte dépliée, nous causions avec Banesco de nos randonnées, des habitants, des cultures, de l'élevage, de l'avenir de la

Dobroudja, des difficultés politiques que rencontrait parfois le gouvernement roumain.

Banescu aimait cette province dont le rôle actif dans l'Economie générale du Royaume peut être si grand ; il a certainement aidé à la faire connaître. Son pays lui en doit quelque reconnaissance. N'oublions pas qu'à l'époque dont j'évoque le souvenir, peu de Roumains de l'autre côté du Danube connaissaient la Dobroudja. On allait à Constantza parce qu'il y avait un chemin de fer, de là à Tikirghiol parce qu'il y avait des bains et un hôtel, mais au delà ? dans les steppes du sud ou dans les territoires vallonés et forestiers du nord ? La, il n'y avait plus d'hôtels et plus de moyens de communication autres que la carrountza ! Moi qui ai parcouru la Dobroudja dans tous le sens, je sais, comme on dit, „quelque chose“ de la difficulté de tels voyages à cette époque. Aujourd'hui quels changements !

... Veuillez trouver ici, Monsieur, en même temps que les souvenirs émus que je conserve pour la Dobroudja — j'y ai tant vécu que j'ai bien le droit de l'aimer — l'expression de mes meilleurs sentiments.

Eugène Pittard,

professeur d'Anthropologie à l'Université
de Genève.

DOR

Mi-i dor de roata morii și de-un apus roșcat,
De drumul care duce cotind la noi în sat,
De apele prin care treceam înnot odată,
Având în spate luna de foc încercănată;
De casele pitite în văile adânci,
De dealurile aspre, sălbatice, de stânci,
De zarea cenușie, de munții roși de ploaie,
De-o noapte 'ntunecoasă și-o vatră de văpaie,
De-o noapte de tăciune, de-o albă zi de cridă,
De-apusuri lungi scăldate în roș de cărămidă,
De-apusuri ferecate cu fășii lungi de aur,
De-apusuri sfâșiate de mugete de taur,
De-apusuri legănate în clinchet de tălângi,
De-apusuri lungi de sânge ce picură din crăngi,
Cu șire lungi de care și liniște prelungă,
Și clopotul ce bate tăcerea într'o dungă,
Cu murmur de vecernii, cu șoapte de litanii,
Cu văduve ce 'n umbra odăii bat mățanii,
Cu luna ce tresare ca 'n scăpărări de-amnă,
Cu întâlniri ascunse în umbră de arțar . . .

Grigore Sălceanu

O, MELANCOLIA . . .

O, melancolia
Soarelui apus!
Toamna vine rece
Dragostea s'a dus . . .

Zarea e deșartă . . .
Singur pe alei . . .
Ce puteri mă poartă
Către casa ei?

Ore 'ntârziate
Clopotele bat . . .
Clipe pulberate
De un vânt turbat.

Clopotele sună
Pe aripi de vânt.
Toamna le îngroapă
Tainic în pământ . . .

A sfârșit de lume
Vânturile gem . . .
În zadar, prin noapte,
Dragoste, te chem!

Și mă 'ntorc spre casă . . .
Crângurile plâng.
Sfâșiat la sânul-mi,
Amintiri vă strâng.

Clopote de-atuncea,
Clopote de-acum!
O, melancolia
Ultimului drum . . .

Toamna vine rece,
Dragostea s'a dus . . .
O, melancolia
Soarelui apus!

Grigore Sălceanu

FLORIAN

— PICTORUL CONSTANȚEI —

— Așa dar, ne-am înțeles; întâlnirea la șease dimineața; camioneta ne așteaptă la Grand Hotel.

— Cum, la șease dimineața?...

— Altfel n'am făcut nimic; numai la ceasul ăsta ghiolul are o colorațiune de albastru cobalt cum n'ai văzut nici odată... e de necrezut!

Totuși, plecarea spre Satul Mamaia nu s'a putut face de cât la ceasul opt, cu trenul local.

Chipul lui Florian, pictorul litoralului Constanțean, arată o adâncă mâhnire de a fi pierdut prilejul unei priveliști rare.

Dar ceasul șease de astă vară se potrivea cam cu ceasul opt din toamnă și, abia ieșiți din Constanța, statura voluminoasă a lui Florian se ridică deodată triumfătoare, sorbind cu sete vibrațiunile albastre ale lacului Mamaia.

Nu știam ce să privesc mai întâi... minunea de culori ce se desfășura înaintea ochilor mei, sau fericirea extatică ce se citea pe chipul lui Florian, inbușorât de o veselie de copil nevinovat.

Înainte de amiazi mă găseam în fața căsuței lui, înfiptă pe o mică ridicătură a terenului, în inima satului și, totuși, izolată prin poziția ei dominantă și îndreptată spre priveliștea mării.

O căsuță joasă și lunguiață, strivită de greutatea olanelor de pe acoperișul șoldui, sprijinit de stâlpii gârliciului văruiți în alb ca și casa toată, ale cărei ferestre mici ne râd vesel ca și ochii mici ai stăpânului.

În fața casei o grădinuță împrejmuată de gard de stuf și o curte curată plină de soare și de pui de curcă crescuți, buni de frigare.

Vre-o șase porci ai casei, necăjiți că nu pot sbura peste

gard ca pui de curcă, ce-și ciugulesc nesupărați boabele, înjură de mama focului, înboldind de zor poarta șubredă mai-mai să iasă din țâțani.

— Cam veche casa, îmi afirmă Florian ; am s'o mai schimb eu. O am și de vară și de iarnă, mulțumit cu atâta că aci „eu sunt mare și tare“.

Și silueta dreaptă și spătoasă a unui Porthos mușchetar, sprijinită pe un baston noduros ca bâta lui Hercules și înfiptă pe o pereche de picioare ca stâlpii podului de la Cerna-Voda, arunca în juru-i o privire de *stăpân* din ochii lui mititei și blajini, ascunși în umbra unei coame dese de păr sur.

— Și nu ți-e teamă ?

— Mie ? ... dar ia uite-te colea, zice el arătându-mi bâta, .. și mai am câteva prin casă și mai noduroase, rezimate lângă fiecare ușe, tovarăși siguri și oricând la îndemână.

— Dar cu vecinii cum o duci ?

— Bine ! ... Altfel nu se poate ... eu nu prea știu de glumă !

— Bre !, îmi zic eu, strașnic român.

Dar viața, oricât de tihnită, are și ea săcăelile ei.

Și strașnicul Florian îmi povestește că locul ce se vede spre dreapta și pe care-l lucrează singur cu brațul lui, fusese mai drept, dar i l-a cam cotropit un vecin rău, rupându-i o bună bucată.

Inginerul rânduit să dreagă lucrul, în loc să bată țarușul în prelungirea dreaptă a hotarului, a cărmît-o de pe la jumătate într'un unghiu obtus, tot în folosul vecinului.

În lipsa lui mai lungă i s'a jefuit casa ce dăinuia pe numitul loc. Se văd mormanele păreților de cîrpici. Ferestre, uși și alte lucruri s'au răspândit prin vecini.

Casa locuită, cu terenul ei, o tot rîvnește un vecin.

— Dar nu mă las eu !

Un nour de găște, cu strigăte de invăzie barbară, s'a ridicat din vatra satului și trece în sbor pe deasupra capetelor noastre, coborîndu-se în vale, spre luciul ghiolului.

— Dar găște n'ai ?

— Nu mai țin ... ele pleacă câte două săptămâni pe lac și, de multe ori, în loc să se întoarcă acasă, întră în curtea boerului ... și de acolo, amin, nu mai ies. Am pățit-o.

În acest timp curcile, sătule, se odihnesc pe prispă, pe

pragul casei de care n'au nici un respect, altele pe garduri și coama casei.

— Se mai duc ele și curcile, nu-i vorba, dar seara vin; și apoi, oricum, din vre-o șeizeci câte vor fi, trei sferturi din ele tot eu le mănânc.

— Cum văd eu, vecinii îți cam fac necazuri, cu toată colecția de băte noduroase.

Un răs tare și îngăduitor întâmpină observația mea.

— E!.. dă-i dracului și haide la masă. Am o ciorbă pescărească și un pui de curcă la frigare cum se mănâncă pe la noi.

Acesta-i Florian, pictorul țămurilor Mărei Negre, pustnicul ce și-a scuturat picioarele de praful capitalei și care și-a făcut cuib liniștit între *mare* și *lac*.

Natura lui bună și ertătoare trece cu vederea neajunsurile vecinilor, mari și mici, care pot să-i fure din când în când câte un petec de pământ, dar nu-i vor fura niciodată *marea nesfârșită* și *lacul strălucitor* ce-i aparțin lui și poate că numai lui.

Numai lui îi este dat prin meleagurile acestea să stea de vorbă cu marea și numai el înțelege povestea pe care o tot frământă valurile străvezii ce se rostogolesc spre țărm, purtând printre spume raze furate din soare și aduse sub ochii lui din depărtările nesfârșitului.

Iată de ce socotesc eu pe Florian om fericit în adevăratul înțeles al cuvântului.

Pe el nu-l frământă certurile și clevetirile cafenelelor Bucureștene, unde se profanează atâtea lucruri sfinte.

El nu vrea să știe nici de doctrine învechite de artă, nici de rătăcirii moderniste în care se bălăcesc atâtea trude.

Pentru el nu există nici principii, nici noțiuni scoase la modă de curente efemere.

El nu vrea să știe de cât de marea și lacul lui, aci la doi pași, cu miile lor de aspecte.

În preajma lor își petrece el zile întregi de contemplație și lucru.

Fericit, când emoțiunea simțită în clipa schimbătoare a unei fericite priveliști o poate prinde și așterne pe pânză, și mai fericit când asemeni emoțiuni le zărește ochiul celui ce-i privește lucrarea, copilul sufletului său.

De aceea marea în răsărit de soare, ori în apus, pe senin

sau vijelie, în liniște sau frământare, marea în nesfârșitele ei înfățișeri este a lui, care a știut să se singularizeze în coliba-i de anahoret.

Iar eu, care mi-am petrecut o bună parte din vară privind capriciile nesfârșitei ape, am regăsit cu adevărată plăcere în pânzele lui o mulțime de momente pline de adevăr și redată cu sinceritatea caracteristică a temperamentului său.

Nu voesc să intru în analiza operei lui Florian, nici să fac vre-un discernământ între opera prinsă sub imperiul inconștient și naiv al momentului, și lucrarea refăcută în atelier pe baza documentelor și atâtor schițe prinse în fugă, une ori peste puțință de refăcut.

Am voit să schitez existența, ciudată în vremile noastre, a unui om fericit care, în strâmta încăpere a casei lui isolate, trăește largul nesfârșit al orizonturilor; sărac în coprinsul gospodăriei lui, dar bogat în mijlocul unei naturi pline de minunile binecuvântărei.

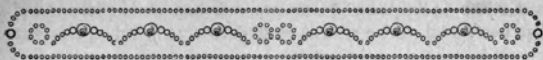
Și vinovat ar fi cel ce, otrăvit de esteticele unor anumite clanuri, s'ar atinge de curățenia unui suflet ce se hrănește și se încălzește astfel la razele binefăcătoare ale Artei intangibile.

Și acum, de departe, gândindu-mă la Constanța de astă vară, o văd confundându-se cu personalitatea originală a acestui artist singuratic, care-și poartă, vrednic și liniștit, sarcina ca și primii creștini, ce-și cântau imnul lor în umbra catacombelor, nepăsători de sgomotul Romei păgâne.

Costin Petrescu

Sinaia 25 Sept. 1927.

ROATA VIEȚEI

Acum un veac și jumătate, domnea în Turcia Sultanul Mamut. Om, mai presus de toate, el era un adevărat părinte pentru toți cei vrednici, harnici și cinstiți.

Pe vremea acestui Sultan, cei mai bogați negustori din toată împărăția erau Veli Memet și Gelil Macsud. Acesta din urmă locuia în Angora, strângea toate grânele din lăuntrul țării și le trimetea la Smirna lui Veli Memet care, la rândul său, le ducea acolo unde erau mai de trebuință și unde aveau preț mai bun. Cu banii strânși cumpăra alte mărfuri, pe care le aducea în Țară și din care, o mare parte, le da lui Macsud.

Afacerile le mergeau bine și oamenii se 'mbogăteau mereu. Dar, cu toate acestea, acești doi negustori nu se văzuseră la față nici odată și, ca atare, nu se cunoșteau de loc.

Odată Veli Memet încarcă grâne multe și porni cu ele ca de obicei. Dar când fu în largul mării, se iscă o groaznică furtună și toate corăbiile se înecară. Scăpat ca prin minune de la moarte, negustorul se 'ntoarse la Smirna. Aici vându totul pentru ca-să-și plătească datoriile. Rămase lipit pământului ca cel din urmă golan din port.

Un timp trăi cum putu din mila altora. Dar curând toți prietenii se făcură că nu-l mai cunosc. Cu haine sdrențuite, nemâncat de zile întregi, omul fu cuprins de desperare și gândi să-și facă seama. Și cum din toată averea îi mai rămăsese un pistol, îl luă cu sine și se duse într-o pădurice cu gândul să se împuște acolo.

Dar, în umbra copacilor, aerul răcoros și plin de mirodanii îi hrăni sufletul ca un balsam. Intră adânc înăuntru, privi ici un covor de flori, mai încolo o pajiște cu mii și mii de culori, dincolo se 'ntoarse la dreapta ca să se minuneze de luminișul unei poeni, apoi coti la stânga și 'nțepeni locului ca să poată asculta cântecul unei privighetori...

Obosit, adormi în umbră. Și-odată cu el adormiră și gândurile acelea negre.

— „Când Alah dă atâtea bunătăți oamenilor, când atâtea ființe își găsesc adăpost și hrană în lumea asta, oare nu păcătuese eu dacă-mi ridic viața?”

Și se 'ntoarse liniștit și 'nviorat acasă. Căine-căinește mai trăi cât-va timp. Dar multele nevoi îi scoaseră 'n fața minții iarăși vechile gânduri.

— „Să mă duc la mare! Ea mi-a mâncat averea, ea trebuie să răspundă și de viața mea înaintea lui Alah!” Și se duse pe dig, departe, unde nu era lume multă și unde apa era destul de adâncă. Ingenunche pe dig și, ridicându-și privirile către cer, rugă pe Dumnezeu să-i ierte păcatul. Apoi se apropie de margine și hotărît își plecă fruntea către apă.

Dar nu văzu apă, ci peste tot era numai cer, sus și jos, cer albastru, nourași mici și lumina de argint a sfântului soare. Și cu groază fugi departe de marginea prăpăstiei.

— „Alah nu vrea să mă primească!” Cu ochii plini de lacrimi se 'ntoarse în orașul plin de suferință.

Dar la Smirna el nu mai putea să rămâie. Muncind din greu pe o corabie, ajunsese într-o zi la Stambul. Aici începuse să facă din nou negustorie. Mergea prin sate și cumpăra ouă și păsări pentru ca să le vândă mai scump la oraș. Cu multă trudă câștiga în felul acesta o pâine.

Mai târziu află că se poate câștiga mulți bani vânzând alimente la curtea Sultanului. Cu toate că nu avea stăruința nimănui, își luă coșul cu ouă și merse la palat. În fie care dimineață ieșea intendentul și cumpăra alimente de la oamenii cari aveau această voie. După ce luă în primire toată marfa, ceilalți negustori plecară. Rămăsese doar singur Veli Memet.

— „D-ta ce dorești?” îl întrebă marele demnitar.

— „Efendi, am fost odată cel mai mare angrosist al țării, dar acum, cu voia lui Alah, sunt aproape muritor de foame. Dar vreau să trăiesc și eu pe lumea asta. De asta m'aș ruga să cumpărați și de la mine câte ceva!”

Intendentul îl cercetă cu privirea. Fața lui albă și bine îngrijită nu se potrivea cu hainele petecite.

— „Câte ouă ai acolo?”

— „Două sute, Efendi!”

— „In fiecare zi ai să-mi aduci tot câte atât!“

Și 'n fiecare dimineată aducea ouăle, dar nu îndrăznea să le deie cu prețuri mari. Intendentul, care vedea totul, căuta să-l ajute.

— „D-ta ai să-mi aduci și câte douăzeci de pui!“, îi spuse el într'o zi.

Dar tot nu putea să scape de sărăcie.

Sultanul Mamut ținea mult cu oamenii nevoiași. El se scula în zori de zi, nevăzut de nimeni, cutreera orașul și se interesa de toate. Apoi se 'ntorcea la palat și de pe balcon privea la mișcarea de pe stradă. Și cum nu se putea suferi să stea de geaba, scotea din buzunar un teanc de hârtii, scria pe ele tot ce-i trecea prin minte, iscălea, iar când intra 'n palat, le arunca pe stradă.

Intr'o dimineată Veli Memet tocmai își dăduse în primire marfa. Eșind de la palat, el trecu pe sub balconul Sultanului, când îi căzu la picioare o hârtie. O ridică repede. Pe ea erau scrise aceste cuvinte:

„Viața omului este o roată, suie pe unii, coboară pe alții! Fericit cine știe să 'nfrunte totul cu resemnare, pentru ca la timp potrivit s'o 'ntoarcă de partea lui. — Sultan Mamut“.

Veli Memet citi și reciti această înțelepciune. Și toată ziua aceia gândi.

— „Are dreptate Sultanul! Trebuie să prind roata și s'o 'ntorc de partea mea. Altfel pier ca un ticălos!“

Și-și puse ceva în gând. Își luă registrele și pecetea lui de negustor și plecă la Angora, unde încă mai trăia angrosistul Gelil Măcsud.

Acesta ajunsese așa de bogat, încât mai degrabă ai fi putut ajunge la Sultan decât la el. De cum ajunsese la ușa prăvăliei, oamenii lui Măcsud îi aruncară un piastru și-l luară la goană ca pe un cerșetor.

— „Vreau să vorbesc cu stăpânul vostru care îmi e prieten. Și voi mă cunoașteți! Eu sunt Veli Memet din Smirna! Iată, aici e ștampila, aici sunt registrele negoțului meu!“

Dar nimeni nu voia să-l creadă. Târziu se 'ndură contabilul să-i cerceteze registrele. El se încredință că cele ce spunea cerșetorul sunt adevărate. Atunci îl duse în fața stăpânului său.

— „Gelil Măcsud, eu sunt vechiul tău prieten Veli Memet

din Smirna. Mi s'au înecat corăbiile cu marfă și-am rămas sărac precum vezi. Am muncit peste măsură de mult, dar n'am putut lega două 'n tei. Și pentru că pe munca brațelor nu mai mă pot întemeia, te rog să-mi împrumuți 1000 lire ca să-mi pot înjgheba iarăși un negoț. Dacă voi câștiga, ți le dau înapoi, dacă voi pierde, Alah îți va răsplăti însutit!"

Macsud însă era zgârcit. El stătu multă vreme la îndoială. Apoi numără o sută de lire.

— „Nu pot mai mult!"

— „Gândește-te, Gelil Macsud, la cât ai câștigat tu de pe urma mea!"

După multă stăruință îi dăte mie de lire. Pe acele vremuri aceasta era o sumă colosală.

Cu acești bani Veli Memet se 'ntoarse la Smirna, unde nimeni nu-și mai amintea de el. Merse la o cafenea din port unde se adunau hamalii fără de lucru. Chemă pe unul care era mai chipeș.

— „Cât câștigi tu pe săptămână?"

— „Până la 50 piaștri, dacă am de lucru zi de zi!"

— „Eu îți dau o liră dacă intri în slujbă la mine".

Hamalul îl privi cu dispreț.

— „Slugă la tine?... La un golan?..."

Veli Memet scoase un pumn de lire.

— „Sunt om bogat! Imi trebuiesc douăzeci ca tine! Mi-i poți găsi?"

— „Efendi, într'o jumătate de ceas ți-i aduc aici! Și porni. Peste puțin timp el se 'ntoarse cu o ceată de tineri înalți, spătoși, de te 'nfiorai privindu-i.

După ce făcu învoiala, îi îmbracă pe toți cu uniforme de jandarmi. Pe cel dintâi l-a făcut căpitan, iar Veli Memet însuși își puse galoane de general.

Luă drumul Damascului. Cum ajunse acolo, se 'nfățișă guvernatorului Ali Cadâr.

— „Sunt trimis din partea Sultanului să te înlocuiesc!"

Guvernatorul era un om foarte moale, și 'n cariera lui nu se purtase tocmai cinstit. La vederea jandarmilor el se'ngălbeni și-i tremurau picioarele.

— „Dac' au aflat despre ... atunci sunt pierdut!" gândi el

— „D-ta ești acum liber să mergi unde vrei!" îi spuse Veli Memet.

Lui Ali Cadâr îi veni inima la loc. Își luă catrafusele și pe loc plecă.

Gelil chemă pe marii demnitari și le puse în vedere să se poarte cinstit cu populația. Apoi destitui pe Prefectul poliției și pe Comandantul garnizoanei și puse în locul lor oameni credincioși lui.

Și numai decât cercetă nevoile orașenilor. Puse prețuri omenеști la piață, pedepsi pe negustorii hrăpăreți, ascultă plângerile tuturor și făcu la toți dreptate.

Și întreg ținutul îl îndumnezei.

După un timp, Ali Cadâr și prietenii lui se dezmeticiră.

— „Cum se poate, vorbi unul; cum se poate să fie înlocuit cu atâta ușurință un guvernator? ... Prea ai fost slab!...”

Ali Cadâr sări 'n sus.

— „Stai frate, eu n'am văzut nici un ordin!... Mă duc să-i cer socoteală!”

Și se duse. Dar Gelil îl primi aspru:

— „Ce, crezi că sunt un înșelător? ... N'ai văzut că m'au adus oamenii stăpânirii? Iată, aici este ordinul!” Și-i băgă în ochi o hârtie.

Ali Cadâr recunoscă iscălitura Sultanului. El plecă plouat la tovarășii săi.

— „Am văzut cu adevărat iscălitura Sultanului. Dar era pusă pe un petecut de hârtie, fără pecetea țării, fără număr... Știu eu?... Poate era o scrisorică...”

— „Nu-i lucru curat!” exclamă altul.

— „Trebuie să scrii Marelui Vizir!”

Și numai decât îi scrise. Acesta se strădănuia în zadar să afle pricina pentru care fusese dat afară Ali Cadâr Pașa. Nicăieri nu se știa nimic. Atunci merse la palat și se plânse la Sultan. Sultanul fu încă și mai surprins.

— „Ordin?... Dar n'am dat nici un ordin! E un înșelător! Să meargă un regiment, să-l prindă și să-l aducă aici împreună cu toți oamenii lui.

Vizirul făcu întocmai. El vesti și pe Ali Cadâr despre aceasta.

Când regimentul se apropie, Veli Memet strânse cinci regimente, bătu pe trimișii Sultanului, le luă armele și-i băgă la închisoare. Apoi vorbi comandantului lor:

— Mergi înapoi și spune Sultanului că de acum într-o lună, voi veni eu singur la palat.

Dar Sultanul Mamut se 'furie.

— „Să meargă cinci regimente!“

Veli Memet însă avea pregătite 25 de regimente. El îi bătu și pe aceștia.

— „Prea înălțate Padișah! Să mă duc eu cu un corp de armată, că altfel nu-i chip să-l prindem!“ vorbi Vizirul.

— „Cu așa om nu-i de glumit bre!“ îi răspunse Sultanul. Asta e 'n stare să-mi bată toată armata și să-mi ia și tronul! E mai cuminte lucru s'așteptăm până vine el singur!“

Și așteptară. In acest timp Ali Cadâr veni și el la Stambul.

In ziua hotărâtă, Veli Memet și ceata lui se înfățișară Sultanului. Ostașii îmbrăcați frumos, bine pregătiți pentru meseria lor, voinici și înalți ca niște chiparoși, făcură o impresie plăcută Sultanului.

Totuși, vorbi foarte aspru.

— „Cine te-a trimis pe D-ta guvernator la Damasc?“

— „Chiar Măria Ta!“

— „Omule!... Sau eu sunt uituc, sau tu ești nebun!“

— „Nici una, nici alta! Am făcut precum mi s'a poruncit. Acum două luni, trecând pe sub balconul palatului, Măria Ta mi-a aruncat de sus acest ordin!“ Și-i întinse hârtia.

Sultanul o luă și o citi cu glas tare :

„Viața omului este o roată, suie pe unii, coboară pe alții! Fericit cine știe să 'nfrunte totul cu resemnare pentru ca la timp potrivit s'o 'ntoarcă de partea lui.“

Sultanul zâmbi cu mulțumire.

— „Măria Ta, am prins roata norocului și-am întors-o de partea mea!“

— „Bine ai făcut, Veli Memet Pașa, guvernator al Damascului!“

Marele Vizir însă se făcu negru la față.

— „Cum, Măria Ta?... Nu-l trimeți la temniță pe acest uzurpator?...“

— „Omul vrednic trebuie ridicat!“

— „Dar cu Ali Cadâr...“

— „Ali Cadâr?... Ali Cadâr s'aștepte până se va ivi un loc vacant!...“

Mihail I. Pricopie

SEMĂNĂTORUL

S'a deșteptat în zorii de aur. Dimineața
li poleia sumanul pe-un umăr asvârlit.
Alătura, soția, urmându-l liniștit,
Cu albele-i picioare de nea pata verdeața.

Și cum mergeau cu ochii în zări nelămurite,
Ca două umbre, 'n colbul de soare amândoi,
Vârtej de petimi surde i-a fost cuprins și-apoi,
În crânguri se pierdură, în pajiști tănuite.

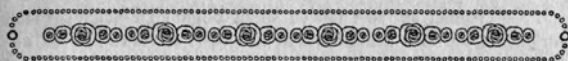
În zare cerul negru amenință a ploaie,
Prin frunze bate vântul și ei plutesc în vis,
Și'n clipa următoare tot cerul s'a închis,
Cernând o bură fină prin pomii ce se 'ndoaie.

Pe gura ei frumoasă mijeste-o săputare
Și cade-o ploaie lină pe trupul desmerdat,
Și'n clipa asta plină de farmec și uitare,
Puternic se 'nfioară pământul fecundat.

Elveția, 17 August 1927.

Grigore Sălceanu

NOROCUL.

Erau prieteni buni negustorii Iusein Cadâr și Memet Derviș. După o zi întreagă de tropăială în prăvălii, odată cu revărsarea aerului rece al serii, ei au venit la cafeneaua care strălucea de curățenie, și-au așezat trupurile obosite pe scaunele de gratii și și-au comandat cafele. Intr'o clipă filigianele sunt puse pe un alt scaun în fața lor.

Cu gesturi domoale, oamenii mușcă din bucățelele de zahăr ce stăteau alături de cești, și sorb cu o plăcere sgomotoasă din lichidul negru și strălucitor.

Și vorbesc.

— „Eu nu'nțeleg“ spune Derviș. „Am marfă bună. O dau mai eftin decât alți negustori. Și totuși, treburile merg mai prost ca'n anii de secetă“.

Iusein Cadâr își lasă ceașca pe scaun, își șterge mustețele și barba, care se pătaseră de cafea, apoi își scoate din brâu pipa și punga cu tutun.

— „Așa a vrut Alah ! El dă omului noroc. Ori ce-am face ori ce-am dregre nu vom putea să schimbăm fața zilelor noastre“.

— „Dar, Iusein Cadâr, norocul e cum și-l face omul ! Muncești cu cinste și pricepere, câștigi mult și te poți ridica. Nu faci așa, poți s'aștepți mult și bine să-ți trimeată Alah saci cu aur“.

Și cum vorbeau ei așa, iată că un călător sărac se abătu din drum ca să stea în fața lor pe un scaun.

— „Derviș, vezi tu pe acest om ? El este tot ființă ca și noi. Are minte care judecă, are brațe care pot munci, are picioare ce pot alerga, dar toată strădania lui este zădărnică ; privește numai cât este de flămând. Alah încă nu i-a dat noroc !“

— „Eu cred că e un leneș și un nepriceput !“

— „Din contra ! Il cunosc foarte bine. Rar mi s'a'ntâmpla să văd un om mai harnic și mai priceput la tot felul de trebi ! Dar dacă cerul nu i-a dat să fie bogat . . .“

— „Atunci am să-l fac eu să fie bogat! De-acum cel mult într'un an, am să-i schimb viața. Am să-ți dovedesc eu că norocul și-l poate face și omul!”

Și-l chemă pe sărac.

— „Omule!... Vrei se te faci bogat? Iată, am să te-ajut eu. Ți dau 1000 de lire. Du-te, ia-ți pământ, fă un negoț oarecare, iar când vei fi bogat, să vii atunci la mine și să-mi spui!

li întinse apoi o pungă cu monezi de aur.

Săracului nu-i venea să creadă. Dar, pentru că mâna bogatului stătea mereu întinsă, o luă, o puse la brâu și, după ce mulțumi, porni încet pe stradă, și se uita mereu înapoi. Se temea par'că să nu fie o glumă. Când ajunsese însă în dreptul unui colț, făcu la dreapta și grăbi cât mai mult pasul.

Pipăindu-și mereu brăul, se opri la piață de-și cumpără puțină carne.

— „Cel puțin măcar cu atât să m'aleg în seara asta!” gândi el când ieși din oraș, ca să se'ndrepte spre căsuța lui dintr'un sătuleț apropiat.

Și, pentrucă încă mai era lumină, mergând culegea de pe drum bețișoare și bucățele de lemn, pe care întâmplarea i le scotea în cale. Când sarcina fu destul de mărișoară, omul se opri, puse jos basmaua în care legase banii și'nvăluise carnea și câtă să-și strângă mai bine lemnele.

Dar tocmai atunci, din înălțimile cerului se repezi un vultur, care luă basmaua cu carnea și cu banii și dispăru.

Desnădăjduit se'ntoarse omul acasă doar cu putregaele de lemn.

— „Nevastă, n'am câștigat nimic astăzi, dar am adunat lemne pentru mâine!

Și se culcă flămând.

Au trecut ani. Omul cel sărac trecea iarăși odată prin fața cafenelei. Și cei doi negustori bogați erau tot acolo. Ei îl văzură și-și aduseră aminte. Il chemară.

— „Mi-a mers rău. Am pierdut banii chiar din prima zi. Dacă nu mi-i dat mie să fiu bogat, ce să fac!” Și cu desna-dejde dădu să plece.

Derviș însă îl întoarse.

— „A fost o'ntâmplare numai!” vorbi el către Iusein. Ca dâr; apoi grăi săracului:

— „Omule, nu dispera. Mai încearcă odată. Mai na-ți încă 4000 de lire!”

Cerșetorul luă banii, îi puse în sân și plecă. Dela piață cumpără un pește.

— „Nu mai cumpăr eu carne. Ea a fost atunci cu ghinion!”

Mergând către casă, el se abătu lângă un râu adânc pentru ca să-și curețe peștele. Il spintecă, dar când să-l spele, punga cu bani îi alunecă în apa cea adâncă. Se desbracă el omul, se dete la fund, caută până târziu, dar banii par'că intraseră în pământ.

Se'ntoarse acasă.

— „Nevastă, am câștigat doar peștele ăsta!”

— „Slavă lui Dumnezeu și pentru atât!”

Și iarăși trecură ani. Săracul continuă să trăiască cu aceiaș greutate. Ba încă mai greu, pentru că puterile i se slăbiră.

Odată, cutreerând orașul, fu oprit de un negustor.

— „D-ta mi se pare ești omul căruia eu i-am dat 5000 de lire! De ce n'ai mai trecut pe la cafenea să-mi spui și mie ce-ai făcut cu banii?”

— „De asta mi-a fost rușine să mai dau ochi cu D-ta”.

Celălalt negustor veni și el.

— „Nu ți-am spus eu că nu banii fac norocul omului? Eu am să cerc altfel”.

Apoi se adresă omului sărac.

— „Iată zece lire. Du-te și-ți cumpără mâncare să ai pentru mâine. Cu ce-ți rămâne, cumpără-ți un ferăstrău, un topor și o capră de tăiat lemne. Poate că prin bani muncii cu greutate te vei face bogat!”

Săracul făcu tocmai așa. În zorii zilei următoare, el striga cât îl ținea gura:

— „Baltagi!.. Baltagi!..

O cocoană somnoroasă deschise geamul și-l chemă.

— „Îți dau două lire, să-mi cureți grădina de uscături”.

Se'nvoi și'ncepă lucrul. Copacii uscați îi tăia, pe ceilalți îi curăța numai de uscături. În vârful unui prun stufos văzu însă o adunătură de bețe.

— „E un cuib! Ia să-l dau jos!” Și suindu-se, tăie cu ferăstrăul craca. Dar când să ridice bețele de unde căzuseră, puse mâna pe o cârpă, care la un colț avea un nod mare. Uitându-se mai cu băgare de seamă, văzu că era tocmai cârpa în care

învelise banii și carnea și pe care vulturul, furând-o, o adusese în cuibul puilor lui.

Fericit peste măsură, o băgă în sân, apoi dădu zor de termină lucrul și porni acasă. Cu banii regăsiți cumpără un loc pe care îl lucră cu mult folos.

Curând scăpă de sărăcie. Nu mai era nevoit să se obosească zile întregi, ci găsea timp destul ca să mai stea la cafenea, să se plimbe prin oraș și chiar să-și piardă vremea pescuind cu undița într'un râu adânc din apropiere.

Odată, într'o asemenea împrejurare, undița i se agăță de ceva greu pe fund. Trase, o suci, o'nvârti, dar zădarnic. Și pentru că amintirea vremurilor vechi îl făcea să fie zgârcit, se desbracă și se dete la fund ca să-și scoată cârligul. Dar în apă cuprinse cu mâna ceva rotund și greu. Când ieși la suprafață, văzu că strângea cu putere chiar punga cu cele 4000 lire pe care o pierduse cu mulți ani înapoi.

Și fața zilelor omului se schimbă și mai mult. În curând avu moșii întinse și case mari, iar gospodăria îi creștea din zi în zi.

Iar când fu cu adevărat bogat, încarcă pe un cal o desagă cu daruri scumpe și porni la Stambul.

Cei doi binefăcători îl uitaseră.

— „Iată, sunt om bogat. Dar tot norocul meu vine de la cele 10 lire ce mi le-a dat Iusein Cadâr. Cu ele am câștigat totul.

Și le povesti pe larg șirul întâmplărilor.

Fața lui Iusein Cadâr se'nseamnă.

— „Memet Derviș, tu te-ai pus contra voinței lui Dumnezeu și de-aceia cerul n'a ajutat bietului om. Ai vrut ca tot norocul să vie numai de la tine. Eu însă am vrut ca norocul să vie de la cel Atotputernic, nu dela banii mei. Domnul a ascultat gândul meu!”

Mihail Pricopie

IN NOAPTE

În noapte, linia ferată sclipește-o clipă și se stânge.
Un șuerat prelung, haotic, se pierde trist în vânt și-apoi,
La o răspântie apare o pată roșie de sânge
Și trenul trece ca un monstru spăimântător pe lângă noi.

S'a dus, s'a șters în ceață trenul cu sutele de călători.
Se vor împrăștia chiar mâine la răsărit și la apus;
Dar azi acelaș drum îi poartă, acelaș tren fulgerător
Și laolaltă călătorii atâtea taine și-or fi spus...

Și'n clipa asta, cine știe, perechi de ochi s'or fi cătând;
S'or fi-aprinzând iubiri eterne din fulgerarea unui gând;
Pornite 'n zări deosebite, în goana trenului nebună,
Atâtea inimi, azi streine, porni-vor mâine împreună.

Dealungul liniei deșarte, pășim cu ochii în pământ.
În depărtări plutim cu gândul și hainele ne sboară 'n vânt
Și ochii tăi clipesc în noapte ca două pietre de cercei
Și mâna ta, pe-a mea o strânge mai tare ca de obicei.

Era o noapte ca și asta și trenul alerga sălbatec.
Șuerături clocotitoare brăzdau pădurile, — și noi
Ne căutam pe întuneric, m'ardea privirea-ți de jăratec...
O, clipa, clipa sfântă 'n care pornit-am singuri amândoi!
Era o noapte ca și asta și trenul alerga sălbatec...

Grigore Sălceanu

TIPURI DOBROGENE.

1. DOMNUL FRANCISC DOJA.

Domnul Francisc Doja din Strada Bogdan Vodă No. 48 Constanța, e o figură din cele mai caracteristice, nu numai în municipiul acesta, ci în întreaga provincie dobrogeană.

De statură mijlocie, drept, bine legat la mijloc, cu părul și mustățile încă negre, abia cănite puțin cu alb pe de margini, el face impresia unui om viguros și robust încă și la vârsta de 70 de ani.

Născut în Sulina la 1857, când încă nu se pomenia de stăpânirea românească, el știa să povestească atâtea lucruri interesante dintr'o lume de mult apusă.

Tatăl său, fiind botanistul Comisiunii Europene a Dunării din Sulina, a ținut să-i dea o educație aleasă.

De aceea l-a trimis, de mic copil, întâiu la școala ungurească de pe lângă biserica reformată (calvină) din Galați, pe urmă la școala italiană și germană de acolo.

În copilărie, jucându-se cu copiii pescarilor români, lipoveni, greci și bulgari, a învățat, fără carte, și aceste limbi. Pe cea turcească a fost nevoit s'o învețe, fiind limba stăpânirii de atunci din Dobrogea și, iată-l, deci, poliglot sadea pe tânărul Doja, ca oricare Dobrogean vechiu de altfel.

E interesant ce povestește D-sa despre întâiul său profesor, preotul calvin din Galați.

— „Ce suflet de creștin bun era acest preot“, lămurește domnul Doja. „Nu trecea o Duminică sau o sârbătoare, să nu dea credincioșilor săi, sau tuturor oamenilor necăjiți, cari se abăteau pe la biserica lui, o bucăică de pâine, spunându-i cu blândețe cuvintele : Luați, mâncați ; acesta este trupul Domnului !

„Un singur lucru îl supăra pe acest evlavios creștin, dacă vedea pe copii, sau cu atât mai mult pe oamenii mari, jucându-se la masă cu pâinea, făcând din ea gloanțe de lovit sau de aruncat, curățând cu miezul ei uneltele întrebuițate. Atunci izbucnia cu mânie :

— Cum îți poți bate joc astfel de prea sfântul trup al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Dar amintirile D-sale despre locul nașterii sale Sulina !

— „Ce mică era Sulina pe vremea aceea“, reia D-sa firul amintirilor.

„În toamna anului 1878, când a venit stăpânirea românească, țin minte foarte bine, nu erau decât trei străzi, care au și primit botezul cuvenit împrejurărilor politice schimbate : cea dintâiu, stradă principală, s'a numit Carol I; cea de-a doua s'a numit Elisabeta ; iar cea de-a treia Victoria, — numiri care se păstrează și astăzi.

„Atunci abia erau 48 de case în toată Sulina ; prăvălii nu se găseau decât în strada Carol.

„Orașul nu putea să aibă lățime mai mare de 285 metri.

„Ce bucurie mare era la Sulina și în întreaga Dobroge, când cu schimbarea stăpânirii turcești !

„Toți aveau convingerea că au scăpat de cea mai mare nenorocire, care i-a ținut atâtea sute de ani în robie, în sărăcie, în neștiință, în primejdia neîncetată a vieții și a avutului lor.

„De aceea vedeai, pe lângă steagul alb al păcii, arborate și stegulețele diferitelor naționalități și peste toate steagul cel mare al noilor stăpânitori : steagul românesc.

„Personalul internațional al Comisiunii Europene a Dunării nu-și putea ascunde nici el bucuria și, odată cu strigătele de bucurie ale băștinașilor, se auziau și sonorele aclamații : „Vive la Roumanie !“ ; „Evviva la Rumania !“.

„Până și președinți flegmatici, cum sunt de obicei Englezii, ca Mistru Hakler, Meyer Stock, Brinzipis și Atrimbürg, pe cari i-am apucat eu la Sulina, au eșit din rezerva lor obicinuită și vedeai că se simt, vorbesc și se poartă altfel decât înainte, atât e de mare puterea libertății asupra sufletelor omenești !

Și bucuria noastră n'a fost deșartă.

Ea s'a dovedit deplin întemeiată.

Noua stăpânire românească s'a apucat îndată de lucru.

Aducea mereu cu vapoare și corăbii salaură și umplea bălțile pentru a obține teren mai mult pentru dezvoltarea orașului.

Așa se face că și Sulina s'a întins și lărgit în 50 de ani, încât cine n'a mai văzut-o de atunci, astăzi n'o mai recunoaște.

Tot stăpânirea românească a întărit, apoi, și cele două diguri dela brațul Cătârleț, astăzi Sf. Gheorghe, al Dunării, făcându-le trainice de ciment.

Astăzi s'a abandonat acest sistem de diguri de ciment, fiind prea costisitor.

Ca și la gurile fluviului Mississippi, astăzi digurile se fac din saltele împletite din nule mai groase de sălcii, peste care se aruncă, apoi, câte un rând de bolovani, aduși din munții Măcinului, apoi iarăși câte o saltea și iarăși un rând de bolovani, până ce ajunge la înălțimea cerută.

La capul canalului sunt două faruri : unul roșu, altul verde.
Pe lângă cel roșu trec vasele care ies din port, iar pe lângă cel verde vasele care intră.

Oricât de mult îmi plăcea delta, care vedeam cum se clădește an de an din plaur-ii (insulele plutitoare) Dunării, totuși a trebuit s'o părăsesc și, în 1886, am trecut, în calitate de subcomisar de poliție la Tulcea, după ce fusesem și la Sulina timp de trei ani, în serviciul Statului român, ca agent la percepția fiscală Sulina.

Comisar era unul Emil Sevastos.

La Tulcea am dus-o greu.

Aveam de a face mult cu Lipovenii, buni pescari, oameni cari câștigă mulți bani, dar băutori și scandalagii, cum nu se mai dovedește.

Zi de zi aveam anchete și trebuia să-i „luăm în mai de aproape cercetare“, lucru de care nu se prea sinchisiau ei, fiind cam cârpănoși și groși de piele.

Și acum îmi aduc aminte de un lipovan, mare cât un grind de Dunăre, care în loc să se vaiete și să se roage de iertare, făgăduind că nu va mai face scandalul pe care-l făcuse, ne îndemna într'una :

— Mai dați ! Mai dați ! Dați cât puteți ! Eu rabd.

Plictisindu-mă cu slujba de subcomisar, unde aveam de a face cu toți răii și stricații unui oraș de port, m'am hotărât să mă duc cât mai departe de oameni, în mijlocul naturii, și am primit postul de brigadier silvic la punctul Caugagia, lângă Hamangia, în codrii Babadagului.

N'am scăpat de ei, însă, nici aici.

Aici am avut de a face cu banditul Simion Licinschi, unul din hoții de care a vorbit pe vremuri nu numai țărișoara Dobrogei, ci toată vecinătatea.

Dornic de a afla ceva despre acest bandit, rog pe domnul Doja să ne istorisească ce știe despre el.

— „Dragul meu, aceasta e o istorie lungă și ciudată. Fiindcă însă inșiști, iat-o pe scurt :

Simion Licinschi în 1887 era încă argat la primarul din Tulcea, Vasile Sotirescu, om foarte bogat, care mai avea la curte o mulțime de argați.

Având într'o zi să încarce în car niște grinzi grele de stejar cu un alt argat, mai slab și neputincios — nu voinic și lat de 2 m. în spate cum era el — văzând cum se necăjește tovarășul să ridice grinda, fără ca să poată, el îi zice cu nerăbdare :

— La o parte, becisnicule ! Nu așa se încarcă grinzile !

Și punând el mâna pe ea, a ridicat-o în slavă ca pe o așchie; dându-i apoi drumul, praf s'au făcut amândouă osiile carului.

Acesta a fost nenorocul vieții sale.

Venind acasă stăpânul său, Sotirescu, și văzând ce pagubă i-a făcut (carul era nou!), i-a spus numai decât:

— Băete, de la mine să pleci! Du-te unde vei vedea cu ochii, dar în fața mea să nu te mai gălesc.

Lui Licinschi atât i-a trebuit.

A așteptat până când a plecat stăpânul iar la primărie, apoi intrând în casă, i-a luat pușca, sub cuvânt că pleacă la vânătoare și de atunci se cheamă că a fost bun plecat.

De atunci nimeni nu l-a mai văzut decât în văgăunile munților, la curmăturile dealurilor, la răspântiile drumurilor depărtate, prin vii, pe malurile ghiolurilor, la târguri și în adunări, unde se putea da vre-o lovitură.

Când am luat eu în primire postul de brigadier silvic din Caugagia, Licinschi era tocmai în toiul loviturilor sale.

Într-o zi îmi spune mama:

— Nu mai avem ceaiu, cafea și zahăr; du-te la Babadag și cumpără câteva kilograme.

Încaltec pe murgul meu, un cal tânăr, foarte bun, cumpărat atunci cu 300 lei dela un bulgar din Ciamurlia de sus și plec prin Slava Rusă spre Babadag.

Când era să intru în Slava și mă găsiam tocmai în infundătura aceea cu maluri înalte și de o parte și de alta, și îngustă, încât două care nu se pot strecura alături, ci trebuie să se aștepte până ce ese sau unul sau altul din infundătură, iată că zăresc sus pe mal un coșcogeamite bărbat, bărbos, fioros, cu privirea cruntă, scânteitoare, având două arme în mâini și brațul garnisit de revolvere și cuțite.

Era Licinschi.

L-am bănuț numai decât.

Văzându-mă în uniformă de brigadier silvic, el mă întreabă, dacă are voie să se ducă la vânat în codru.

— Voie, dela mine, câtă poștești! răspunsei eu.

Cum i s'o fi părut răspunsul meu, cum nu, nu pot să-mi dau seama; destul că mă poștește numai decât să-l urmez.

Ce era să fac?

Să te împotrivesți namilei de voinic, înarmat din creștet până în tălpi, în mijlocul codrului?

Leg calul de rădăcina unui copac și mă duc după el.

La câțiva pași intrăm într-o peșteră, unde îmi dă să beau țuică și vin.

— Dacă umbli prin Slava Rusă și Babadag, ia gustă din țuica și vinul acesta și-mi spune dela cine sunt?

Luai, gustai întâiu din țuică și o cunoscui numai decât că era dela Sandu Munteanu zis și Ciubotă, al cărui ginere a ajuns mai apoi prefect de județ aici în Constanța.

Vinul însă nu l-am cunoscut.

Dupăce mi-a spus el dela cine e, m'a pus să-i sărut armele și să-i făgăduesc solemn că mai bine mă las omorât de el sau de oricine, decât să spun cuiva că l-am văzut sau știu unde petrece.

I-am sărutat armele și i-am făgăduit, deși în gândul meu îmi dam bine seama, ce valorează asemenea jurăminte și care e, de obicei, sfârșitul lor.

În adevăr, eu nu l-am descoperit, precum se va vedea îndată, dar l-au trădat ei alții.

Ajuns în Babadag, trag la hanul lui Neculai Verzea, unde, dupăce târguiei cele de trebuință, luai masa cu un coleg, brigadier silvic și el, anume Gheorghiu.

La întoarcere, mă gândii să nu mai trec prin văgăuna dela Slava Rusă și s'o iau mai bine peste câmp, că-i loc deschis și, poate, ești mai la adăpostul unor întâmplări neprevăzute.

Când colo ce să vezi?

Mergând eu în trapul obișnuit al calului, iată că în urma mea vine o căruță cu doi cai dobrogeni buni, răscolind un praf și învărtându-se, de parcă ar fi fost urgie a cerului.

Ajunși în dreptul meu, ei se opresc.

Cine erau în trăsură?

Era învățătoarea română din Camena și cărașul ei bulgar Ivan Găgăușu.

De emoționați ce erau, nu putea vorbi nici unul. Abia îngăimau câteva silabe: „Hoți, jaf, 75 lei, bătaie, amenințare cu moarte“, — era tot ce am putut auzi, când din gura unuia, când din a celeilalte.

Abia într'un târziu, când m'au văzut pe mine că mă dau jos de pe cal liniștit și că mă ofer să-i însoțesc până acasă, le-a mai venit inima la loc, povestindu-mi pe îndelete toată nenorocirea, cum s'a întâmplat.

Noroc că mama fetei de acasă era mai curagioasă și cumințe, așa încât s'a potolit numai decât.

Când m'am întors acasă la Caugagia, mă așteptau doi pădurari să mă încunoștiințeze despre isprăvile cele mai nouă ale lui Licinschi.

Ce era să fac?

Le-am spus că am să raportez celor de sus să ia măsurile cuvenite pentru siguranța cetățenilor.

Și în adevăr, s'au luat.

S'a pus un premiu de 10.000 lei pe capul lui; bani mulți pe vremea aceea.

S'a pus un premiu atât de mare, fiindcă populația nevoiașă din partea locului ținea cu el și-i lua apărarea. Mai ales lipovencile muriau după el.

Făcea și bine.

Văzând pe un bulgar că a prins la jug un bou și o vacă și că aceasta din urmă se căznește mult, neavând puterea celui dintâiu, i-a dat 600 lei spunându-i :

— Na, și-ți cumpără o pereche de boi, ca un gospodar vrednic, și nu mai chinui biata vacă așa cum o chinuești.

Fiind banul ochiul dracului, un prieten al său, vier, l-a trădat sergentului major dela o companie a Regimentului 33 din Tulcea, pusă în urmărire a lui.

Prietenul era unul Ion, vierul proprietarului Volohati din Tulcea.

Când l-a înconjurat compania de soldați, el era în pat.

Sergentul major a dat ordin să-l împuște pe giam.

În loc să-l lovească în piept sau în burtă, l-au nemerit în picior.

Sărind banditul din pat, a pus mâna și el pe arme și s'a apărât cu strășnicie, ca o fiară apucată la strâmtoare.

A ochit așa de bine, încât imediat a răsturnat pentru vecie pe un caporal și a rănit grav pe mai mulți soldați, dar în cele din urmă a căzut și el.

Nu mult după această întâmplare, casa vierului Ioan a ars.

Mâini necunoscute i-au dat foc într'un tăinuit miez de noapte și au izbutit să rămână până astăzi în întunec.

Se bănuiește că făptuitorii ar fi unii din cei ce au fost ajutați mai mult de Simion Licinski.

Aceasta e istoria faimosului bandit din codrii Babadagului.

Ca brigadier silvic am mai făcut și o plantație de pomi și copaci pe teritoriul comunei Casimcea, plantație ce există și astăzi.

Și fiindcă Dobrogea și atunci era secetoasă, cum e și acum, am oprit cu niște zăgazuri apa dela o derea ce curgea pe acolo și am revărsat-o asupra plantației, ca să aibă umezeală de ajuns.

Morarii, supărați că le-am luat apa dela moară, m'au reclamat la primarul din Casimcea, Radu Dușu, care ce era să-mi facă ?

Eu aveam ordin mai înalt să procedez așa.

Când a venit subinspectorul silvic Codreanu, a rămas uimit de plantația mea, care creștea de minune.

M'a propus să fiu răsplătit, ca un „botanist“ ce eram, cu 1 % din prețul lemnului tăiat și vândute. Acest procent mi-a prins foarte bine pe vremuri.

El mi-a rotunjit lefșoara de brigadier silvic dela 62 lei, cât aveam pe lună, la 100 lei, — un spor considerabil.

Am mai fost și cassier comunal și agent fiscal cu 3% din încassări în Toxof, lângă Cogealac, până în anul critic 1899, când din cauza foametei și a pelagrei ce bântuia în țară, am fost nevoit să demisionez și să vin la Constanța.

Nu-i vorbă, mai fusesem eu în Constanța și până atunci.

Astfel în 1887, când perceptor era Sofian, iar Dinescu, cassier general la Administrația financiară.

Amândoi m'au rugat atunci să rămân aici și să-mi cum-păr loc de casă, fiindcă aici e foarte eftin.

Metrul pătrat se vindea cu 25 bani, iar cu 1 leu era în strada Mangaliei și în locurile de frunte ale orașului.

Aveam bani la mine, ca la vre-o 2000 lei.

Am refuzat, cu toate acestea, și m'am întors la Tulcea, fiindcă atunci, așa ni se părea, orașul și județul Tulcea sunt mai de viitor.

Realitatea a dovedit contrarul.

O mai pot schimba eu de acum ?

Astfel iată-mă în 1901 contabil la biurul fiscal din Techirghiol.

Ce era Techirghiolul atunci ?

Lacul, neapărat, era atunci ca și acum; încolo însă numai câmp pustiu și bordeie tătărești.

Unde să fi pomenit vile, palate și sanatorii pompoase, vestite și peste hotare, cum sunt acum ?

Din 1904 sunt la Constanța.

În acest an eram supraveghetorul primăriei la accizul comunal.

Dacă regret ceva, e că războiul mi-a distrus toată gospodăria și Statul și Comuna, cărora le-am făcut servicii timp de 28 de ani, nu-mi mai au grija și mă lasă peritor de foame, avizat să trăiesc din liste de subscripție.

O rază de speranță încă mă mai mângâie, aflând că s'a instituit un oficiu aici, în Constanța, anume cu menirea, să cerceteze cazurile foștilor funcționari de Stat, cum este și al meu, și să le vină cât mai degrabă în ajutor.

Acolo mi-e toată nădejdea, își curmă vorba, cu glasul înneecat de un suspin, domnul Francisc Doja.

2. MOȘ VASILE GEORGESCU.

În strada Dumbrava Roșie No. 40 din Constanța trăește încă moș Vasile Georgescu.

Slab și spânatec, cum e, vremea parcă trece fără să lase urme mai vădite pe fața lui.

Abia cine-l privește mai de aproape, își dă seama că sbârciturile cele mai numeroase ale feței trebuie să fie pricinuite de vreme îndelungată.

Tot vremea i-a slăbit și vederea.

Nu mai cunoaște oamenii decât după glas. De aceea le spune cunoscuților:

— Ertați-mă, dragii mei, că nu v'am recunoscut. Dar eu văd acum abia ca printr'un ciur, chiar ziua la amiază. Seara nu mai văd nimic. Atunci mă slujesc numai de auz și de pipăit.

Așa cum e, însă, e o plăcere să-l ascuți cum povestește de vremurile de altă dată.

— Eu am apucat alte vremuri, cum astăzi nu mai sunt, — începe el de obicei.

M'am născut la Vălenii de Munte din părinți mocani săce-
leni, așezați acolo pentru nevoile lor gospodărești.

Dar n'am trăit mult acolo. Abia vre-o zece ani. Până când a murit mama. După moartea ei m'am înstrăinat și eu de casa părintească și am trăit pe unde am putut.

Biata mamă! par'că acum o văd, deși am rămas mic de tot la moartea ei: înaltă, bine făcută, cu molotea de cele fără mâneci, cum purtau mai de mult săcelencele, cu maramă frumoasă în cap, — o podoabă de femeie.

Pe vremea aceea lumea era rară: unde și unde câte o așezare de om; încolo pășune, cât vezi cu ochii.

Când, după zile întregi de călătorie, dai de vre-o stână ori de vre-o târlă de oi, bacii și ciobanii te țineau la ei două trei zile, iar la plecare te umpleau de toate bunătățile, să ai la drum: brânză, caș, jintiță, urdă și zăr cât ai fi vrut să duci.

Era și belșug mare, cum astăzi nu se mai pomenește.

Poate tocmai fiindcă lumea era mai rară ca acum.

Vezi D-ta, — te lămurește moșul — și în locul cu păpușoiu nu cresc firele bine, dacă sunt prea dese; rămân piper-nicite; dacă nu se chiar ofilesc cu totul.

Și atunci era loc destul.

Unde și unde vedeai numai câte un fir de păpușoiu. Dar ce păpușoiu! Înalt de doi metri și gros ca un braț de voinic, încât cu greu îl tăiai și cu secerea și pe fiecare fir erau câte patru cinci stiuțeți.

Și fiindcă eu îi dovedeam că bogăția cea mai mare a unei țări e populația, el ținea să mă convingă despre contrarul, aducând și această pildă: am un persic în curte; când face persici multe, rămân mărunte; când sunt rare, se fac mari, drept cât păharul acesta, — observă el, arătând păharul de vin pe care-l avea dinainte.

Și banii toți erau de aur și de argint. Numai gologanii erau de aramă.

Mi-aduc aminte de întâmplarea lui Gheorghe Bucurenciu, un mocan din Cârțișoara, prieten cu părinții mei, care a trăit mult timp pe aici, prin Dobrogea.

El venise cu o turmă mare de oi atunci, pe vremea turcilor și, prinzându-se prieten și tovarăș cu un turc, a avut pășune destulă pentru turmele de oi,

Apucându-l dorul de casă, a vândut cu ajutorul prietenului și tovarășului său turc o mare parte din oi și, cu două perechi de desagi, plini cu bani de aur și de argint, a plecat cu măgarul acasă, la Cârțișoara.

Aici, însă, mare nenorocire.

Chiar în noaptea când a sosit el, cum, cum nu, prinde foc șira de paie și de aici focul se întinde și la casa, acoperită cu păși de paie, ca pe vremea aceea,

Fiind uscăciune mare, cum e toamna de obicei după arșitele verii, a ars casa din temelie, ca un chibrit și în zăpăceala cea mare bietul mocan n'a putut să-și scoată mai nimic din casă.

N'a scos nici desagi cu banii de aur și de argint, cari, de jărătecul strășnic în care au căzut, s'au topit, făcându-se bulgări mari de aur și de argint.

Ducându-se mai pe urmă să schimbe aurul și argintul acesta la Sibiiu, abia s'a ales cu ceva din o avere întreagă.

Unde se mai pomenește astăzi atâta aur și argint?

Am apucat și zile grele.

Am văzut și lăcuste. Era pe timpul domniei lui Cuza. Așa erau de multe, încât se întunecase și soarele de mulțimea lor și sâsăiau prin văzduh de te umpleau de groază.

Altfel, pe vremea lui Cuza era mai bună rânduială decât acum.

Nu erau biruri așa de grele ca acum.

Multe lucruri care astăzi se fac cu atâta cheltuială de către comună sau Stat, atunci le făceau cetățenii, de pildă, curățatul străzilor în sate și orașe. Fiecare proprietar avea să se îngrijească de curățenia străzii până la jumătatea ei, pe toată întinderea proprietății.

Cine nu făcea, pedeapsă.

Erau pedepsite și femeile care nu-și vedeau de treabă, ci stau și tolocăniau pe la poartă sau prin ferestre. Și, Doamne, bine era! Cum nu-i dă în gând și stăpânirii de acum să facă la fel?

Rămas fără mamă, ce era să mai fac la Văleni?

Am plecat la Brăila, unde m'am aciuat și eu pe lângă frații mei mai mari, atunci magazineri cari încărcau și descărcau corăbiile.

Aici am apucat o holeră.

Era greu de tot. Muriau oamenii pe capete, ca muștele toamna târziu. Curți întregi rămăneau pustii. Mulți nici nu mai săpau morminte, ci luau pe morți și noaptea, când nu-i vedea nimeni, făceau zup! cu ei în Dunăre. Pe apele ei turburi nu vedeai decât cadavre de holerici. Atunci au avut peștii ospăț bogat.

Mi-aduc aminte și acum că mă duceam cu caiul pe Dunăre și prindeam peștii — mai mult numai de distracție — unul după altul, dar, cum îi prindeam, îi și lăsam; nu îndrăzniam să-i mănâcăm, să nu se ia holera și la noi.

Când m'am întors într'un târziu, după câteva săptămâni de hoinăreală prin deltă și prin baltă, înapoi la Brăila, era să n'o mai cunosc.

Mi se părea pustie și moartă, ca un țințirim.

În multe curți n'auziai decât urlate de câini, rămași fără stăpâni, și vaiete de cucuvele.

Era o jale.

Astăzi, în această privință, e mai bine. Doctorii au dat în cap boalelor; molime, ca holerele și ciumele de pe vremuri, nu se mai pomenesc.

Dacă s'ar găsi leac împotriva lăcomiei — rădăcina tuturor relelor — astăzi ar fi chiar bine de trăit. Dar mi se pare că lumea, din ce se deșteaptă — vorba viel — se face tot mai lacomă și mai rea.

Căci uite d-ta, înainte vreme închiriam casa cu 50 de lei pe lună și trăiam bine numai din chirie. Astăzi am 2000 de lei pe lună venit din chirie și nu știu cum să-l împart, ca să-mi ajungă.

Înainte vreme, cu 10 lei te îmbrăcai boerește; cu 100 te negustoriai; cu 1000 erai procopsit. Astăzi? Se spune că prețurile au crescut numai de 40 de ori mai mult. Dar sunt lucruri pe care nici cu prețuri de 400 de ori mai mari nu le mai găsești. Poftim și te mai îmbracă boerește cu 4000 de lei, când cu atâta nu-ți faci nici un costum de haine.

Înainte vreme știam că a munci nu-i rușine și bătăturile din palmă și fețele arse de soare și brăzdate de sudorile muncii sunt adevărate titluri de nobleță. Astăzi? Toți caută să speculeze puținele produse câte există și să se îmbogățească peste noapte printr'o lovitură, dar nu vor să pună osul și să munciască din greu, sporind producția, care este adevărata bogăție.

Așa, cum să nu se scumpiască vieața din ce în ce și cum să nu apese greu pe cel nevoiaș?! Vorba celuia: cinci câștig, șapte mănânc.

Dar să lăsăm aceste.

Din Brăila, am venit la Constanța, unde mă chema un băiat al meu, mai mare, așezat aici în cei dintâi ani de stăpânire românească.

El îmi spunea mereu:

— Vino, tată, la Constanța, că aici e de trăit.

Și, în adevăr, era bine, dar era multă lume străină: turci, tătari, greci, armeni, bulgari, găgăuți, țigani — o adevărată babilonie, mai ales în mahalaua țigănească — pe atunci în dosul cercului militar de astăzi — unde locuiam eu.

Multă vreme am stat în cumpănă și mă gândiam, să rămân ori să plec?

Cimbru, polițaiul orașului, tatăl țăganilor și al tuturor oamenilor necăjiți, om foarte de treabă, m'a îndemnat să rămân.

El avea pe atunci viile, unde e astăzi Tataia.

Dela el a cumpărat-o căpitanul Șteflea care, aud că, avea mare noroc la jocul de cărți, de aceea a lăsat să-i facă la poarta băilor dela Tataia „berlicul de pică“, o carte cu care câștiga el totdeauna la joc.

Erau și primari vrednici pe vremea aceea: Panait Holban, Mihail Coiciu, Ioan Bănescu, Cristea Georgescu și ceilalți.

Dar mai ales Bănescu, Dumnezeu să-l odihniască: bun suflet de om mai era!

În fiecare zi se scula dimineața la ora 4 și într'un ceas da ocol întregului oraș, trecând mai ales pe la halele de vânzare pentru a stabili prețurile.

El nu admitea specula care se face astăzi cu atâta nerușinare.

Când găsia câte o liftă străină — căci mai ales aceștia se negustoriau pe socoteala bieților funcționari — Bănescu îi scutura fără milă și-i amenința cu strășnicie:

— Te leg cobză și cu cel dintâiu vas te expediez la Grecia, ca acolo să faci negoț cum vrei tu, — dar nu aici, la noi.

Tot el împrumutarea cu deasila pe români. Când vedea vre unul pripășit pe aici, îl și întreba numai decât:

— Ai pământ, drăguță? Dacă nu, vino să-ți dau. De care vrei? Unde vrei? Cât vrei? Am cu 50 de bani metrul pătrat, cu 1 leu, cu 2 și chiar cu 5 lei. Alege-ți! Dacă n'ai bani acum, te așteptăm. Nu-i nevoie să plătești, odată, întreg prețul. Poți să plătești și pe rând, după cum îți dă mâna. Numai haide și ia! Vouă Vă dau, căci a voastră, a românilor, e țara și mai ales al vostru trebuie să fie și plămânul ei: orașul Constanța, care are să fie cel mai de seamă port al României.

Cum nu mi-am dat seamă atunci — zice moș Vasile, lovindu-se cu mâna peste cap — de adevărul cuvintelor lui Bănescu?!

Cu banii pe cari îi aveam atunci, dacă-i băgam toți în pământ, așa cum mă povățuia el, puteam fi unul din cei mai bogați oameni din Dobrogea. Tot cartierul acesta românesc, dela biserica Sf. Gheorghe și până la linia Mamaia, putea fi al meu, pentru nimica toată. Atunci era pădure de oșetari. Eu am implantat mai întâiu țărușul aici. Așa s'au ales alții cu averi mari de sute și mii de hectare. Așa s'a ales albanezul Anton Radu

cu 20—30 proprietăți. Dar, așa se vede, că nu mi-a fost dat să am atâta. Vorba celuiia: Fă-mă prooroc, să te fac cu noroc!

Dar să nu cârtim. Noi tot avem: o casă, o curte cu puțină grădiniță, niște acareturi gospodărești; putem trăi. Dar alții cari n'au nici atât? Și apoi mai e o vorbă: nemulțumitului i se ia darul, — de ceea ce să mă ferească Dumnezeu pe mine și pe neam de neamul meu.

Când îl auzi cum își povestește viața și ce învățături morale frumoase știe să desprindă la tot pasul pentru tineretul de astăzi care, pripit și nerăbdător, nu-l prea ascultă și cu atât mai puțin îl ține în seamă, moș Vasile ți se pare că se transfigurează cu totul și, slab și spânatec cum este, el are aerul unui sfânt coborât de pe cine știe ce zid de biserică veche.

3. LA MOȘ GHEORGHE SPÂNU.

din Seimenii Mari, plasa Cernavodă, județul Constanța.

În Seimenii Mari, comună românească, situată pe malul drept al Dunării, cam la 12 km. depărtare spre Nord dela Cernavodă, trăește încă moș Gheorghe Spănu.

Dacă l-ai privi mai de departe și ai observa numai privirea lui focoasă, fața și fruntea prea puțin brăzdate de cute sau părul lui cea mai mare parte negru, n'ai bănuî că ai în față un nonagenar.

Abia când stai de vorbă cu el și începe să-ți desgroape trecutul, îți dai seama ce bătrân venerabil ai în față și câte lucruri minunate știe din vremurile de altă dată.

Dornici de a afla cât mai multe știri din cele trecute vremi, ne ducem la dânsul acasă mai mulți cărturari, cari toți îl asaltăm cu diferite întrebări.

Fiind vară și căldură mare, omul nu stă în casă, ci ese afară la umbra dudului, unde mai adie câte o suflare de vânt răcoritor.

— Care sate sunt mai vechi în această parte de loc? întrebă unul.

Ascultând cu luare aminte, moșul Gheorghe răspunde cu bunătațe:

— Sate mai vechi ca Seimenii Mari ai noștri nu sunt decât Dăenii, Mârleanul, Oltina, și Cernavoda, firește, fiindcă Medgidia și toate satele, câte sunt astăzi înșirate dealungul liniei ferate Cernavoda — Constanța, înainte cu 90—100 de ani nu se pomeniau.

Nici Seimenii Mici nu erau.

În Seimenii Mici, înainte de bozgunul (războiul) dela 1877 locuiau Cazaci Zaporojani, cari au fost isgoniți de aici, în acest an, de vechii lor vrăjmași : Rușii.

Sate vechi mai sunt Boascicul și Chiorcișmeaua cu locuitori tatarî și români, iar Băltăgeștii cu români și turci.

Curat românești erau, însă, Seimenii Mari și Topalu.

— Dar de clădirea căii ferate Cernavoda—Constanța îți aduci aminte ? întrebă altul.

— Cum să nu ! intervine moș Gheorghe. Am și lucrat la ea.

În buzgunul de la 1853, fiind băiețandru de 15 ani, mă temeam să nu mă ducă turcii de corvoadă ; de aceea am fugit la Bordușani, unde am stat mai bine de un an la gospodarul Marin Baba.

Între timp, am fi dorit să ne întoarcem la vatra părăsită, dar grănițerii, așezați de strajă de-alungul Dunării, nu ne-au mai lăsat, până când s'a pus pace.

La început era vorba să facă franțujii linia ferată, fiindcă ei se așezaseră mai cu nădejde în această parte, cosind toate fânețele dela Tulcea și până la Carasuia.

Când fânul era uscat și gata să fie strâns la Tașpunar, nu știu cum s'a făcut că s'a aprins și focul s'a întins, ca potopul, mistuind tot ce a găsit în cale până la Carasuia, unde s'a oprit.

Franțujii n'au avut noroc în țara noastră. Fânul, uscat gata, li l-a ars focul ; iar armata, gata de luptă, a fost secerată de holeră la Constanța.

După ce au plecat ei au venit Englezii, cari au început să clădească linia ferată amintită.

Plăteau bine : 2 franci, adică 10 lei turcești pe zi, dar erau oameni aspri, necruțători.

Ca să nu aducă piatra trebuincioasă pentru terasament din depărtare, ei au dărâmat partea cea mai mare din Valul lui Traian, de care până atunci nimeni nu se atinsese ; luau chiar pietrele din cimitir și tăiau orice lemn bun de traverse.

Vedeai cât de colo că nu li-e gândul decât la câștig, la îmbogățire.

Și fiindcă aici transportul de cereale era cel mai căutat, e de înțeles că aproape toate vagoanele noui căi ferate engleze erau vagoane de marfă.

De persoane abia dacă aveau unul sau două.

Și nici acelea nu erau acătărea.

Înainte vreme, se umbla pe aici numai cu luntrile pe prival, care lega lacul dela Megidia cu Dunărea. Când veniau apele mari, intrau chiar corăbii, care se încărcau cu bucate : grâu, orz sau ovăs, adus acolo din toate părțile Dobrogei.

În 1861, mi se pare, când a venit Domnul Cuza și a trecut Dunărea cu o corabie românească să se ducă pe aici la Țari-grad (Constantinopol), abia s'a găsit un vagon de persoane pentru domn și suita lui.

Parcă acum îl văd pe Cuza : înalt, voinic, spătos, cu barbișon, ca pe vremea aceea, și cu chipiu de ofițer în cap.

Când a plecat corabia de la malul românesc, grănițerii români strigau toți într'un glas : „Ura ! trăiască Domnul Cuza !“

Când a sosit pe malul drept la Cernavoda, grănițerii turci l-au întâmpinat cu aceleași urale în turcește.

* * *

— Dar de „bozgunul“ dela 1877 ce știi, moșule ? îl întreabă altul.

— Știu și de acesta, fiindcă e mai apropiat de noi. Atunci am fugit la Hârșova de groaza cerchejilor și m'am întors acasă odată cu rușii.

Aceștia erau oameni buni și omenoși, nu supărau pe creștini.

Au stat la noi, în Seimenii Mari, toată toamna și iarna anului 1877, până după căderea Plevnei.

Și astăzi se văd urmele săpăturilor rusești pe hotarul comunei noastre în locul numit „bordee“.

În toamna următoare (1878) apoi a dat Dumnezeu și a venit stăpânirea noastră românească.

Când era mai bine — îi taie vorba nerăbdător unul dintre noi — sub turci sau sub români ?

Sub turci era bine că, afară de dijmă, nu te întreba nimeni de nimic.

Stuful era fără bani, peștele fără bani, pășunea fără bani, lemnul fără bani, — iar pământ puteai lucra cât aveai voie, că nu te opria nimeni.

Numai siguranță lipsia. Nu știai în care zi trebuie să iei lumea în cap și să-ți lași tot ce ai.

Dacă ar fi fost și siguranță, am fi trăit sub turci ca în raiul lui Dumnezeu.

Dar cum să fie siguranță câtă vreme armată nu făcea nimeni, ci plătaia numai 2 lei pe an pe timpul cât trebuia să servești și nu te mai întreba nimeni de nimic.

Dacă a venit stăpânirea noastră, s'au schimbat socotelile.

În cei dintâi ani n'am plătit dări nici stăpânirii românești, dar pe urmă au început să le strângă, tot mai multe și tot mai grele.

Nu-i vorbă, se și văd îmbunătățirile nu numai la Cernavodă, unde s'a durat un pod, cum nu cred să mai fie altul în lume, dar chiar și aici la noi.

Pe când înainte vreme nu era nici școală nici biserică, și noi, cu totă îndestularea în care ne aflam, trăiam ca niște păgâni și

nu aveam pentru luminarea sufletului decât un bordeiu, la care se pripășia din vreme în vreme câte un călugăr și ne învăța slova cea veche bisericească, la patru ani după stăpânirea românească s'a și ridicat școala românească de acum, în care dela 1883 și până astăzi au învățat carte bună atâția dintre copiii noștri, dela dascăli ca Rozoleanu Dumitru, care a fost cel dintâiu și sfârșind cu Solomon, care a fost cel din urmă, mort ca un erou în războiul pentru întregirea neamului.

Deși eram bătrân acum, îmi sălta inima de bucurie când vedeam ce însuflețire românească frumoasă știe să trezească un dascăl vrednic, ca cel din urmă, cu cântări, poezii, jocuri și petreceri frumoase, la serbări naționale și cu alte ocazii.

Când începea el să ne arate ce poate face cu copilașii noștri, tot satul se strângea cu uimire în jurul lui și într'un gând și cu o inimă, parcă zicea: „Doamne, ține-l pentru luminarea și îndreptarea copiilor noștri întru lungimi de zile, că bun suflet de om mai este!”

Dacă ar înțelege stăpânitorii noștri de astăzi să ne ajute să zidim o altă școală, mai mare, mai potrivită nevoilor de astăzi, am răsufla mai ușurați.

Prin școală, suntem încredințați că se deschid izvoare nouă de câștig și de viață.

Nu în zadar se spune la carte că omul învățat va stăpâni, iar cel neînvățat rob va fi.

După ce-l linișțirăm pe moș Gheorghe că aceeace dorește atât de mult poate să vadă în curând înfăptuit, îl mai întrebăm:

— Dar care sunt casele și familiile cele mai vechi aici în Seimenii Mari și de unde au venit?

Bun și îndatoritor, ca întotdeauna, moșul ne răspunde.

— Casele cele mai vechi din sat au fost ale Ciorbăreștilor și a lui Moș Stan Grecu, case vechi din nuiiele izbite cu lut, astăzi dărâmate cu totul; abia le-a mai rămas urma.

Când eram copil, nu erau mai mult de 15 familii.

Ciorbăreștii veniseră din Fetești; moș Zistache și Văja din Bordușani; Spâneștii noștri din Stelnica; Șerbăneștii dela Voila din țara Făgărașului.

Aceștia din urmă au fost întâiu trei frați: Vasile, Ilie, și Gheorghe Șerban, mai apoi au venit frații David și Gheorghe, în sfârșit alt Vasile, Toma și Nicolae Șerban, toți ciobani pe la al de Luca Oancea și alți proprietari mari.

Tot de la Voila sunt și Focarcăș Ion și Ilie.

Venind pe aici, ca băeți tineri, au îndrăgit locurile și oamenii de la noi și s'au așezat aici, uitând aproape cu totul locul lor de obârșie.

Cei dintâi Șerbănești au venit aici în timpul răsmiriții dela 1848, când bănuia ciuma.

Atunci se îmbolnăviră și muriră mulți.

De spaimă s'au mai dumnezeit oamenii. Puteai să lași punga cu bani în mijlocul drumului, căci nu se atingeă nimeni de ea, de teamă să nu fie ciumați.

Dar astăzi, când oameni sunt așa de lacomi, s'ar mai întâmpla așa ceva ?

Atunci a izbutit să se tămăduiască din boala cea grea unul Vasile căruia, fiindcă înmormânta pe toți ciumații, oamenii i-au zis Cioclu.

Fiul lui a trăit până bine de curând și se lăuda la chefuri sau cu alte prilejuri când se îmbăta :

— Tăceți măi, că eu vă îngrop pe toți ; tatăl meu a fost cioclul satului.

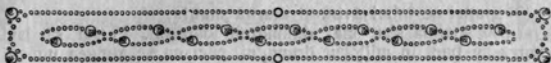
Și iată că el a murit înaintea atâtor de seama lui, necum să îngroape și pe cei mai tineri decât el.

Să nu ispitim pe Dumnezeu — încheie cu tâlc istorisirea sa moș Gheorghe — căci nu știm ziua și ceasul când suntem chemați la judecată și atunci nu e bine să ne înfățișăm ca nebunul din evanghelie, care zicea : Suflete al meu, bea, mănâncă și te înveselește, căci acum ai de toate !

Cucernici, pătrunși adânc în suflete de adevărul acestor cuvinte ale Scripturii, pe care moș Gheorghe le tâlmăcește așa de minunat și cu atâta autoritate de om încercat și priceput în toate, ne luăm rămas bun deocamdată dela d-sa, cu gândul de a reveni, eventual, și a mai afla și alte știri interesante din trecutul nostru așa de nedrept uitat.

I. G. Mocanu

INTOARCEREA

Dar nici nu putea să se stingă o dragoste-atâta de mare!
Cum poate să stingă un nour eterna lumină de soare? . . .

Cântarea oprită o clipă, s'o'ncepem ! A plânsului rouă
Din dragostea veche va face să crească o dragoste nouă.

Privirile noastre de flăcări din nou ni se sorb cu nesaț,
O, cine-ar putea să mai spună c'am fost noi cândva supărați ?

Să mergem în cramă la via cu roșii ciorchine de aur.
Pe văi și pe deal, pretutindeni, sclipește al toamnei tezaur.

Și vântul, ce ieri îmi păruse că stinge al dragostei jar,
Aprinde în mine acuma un dor de viață barbar.

Cum spumegă mustu'n pahăre, iar oamenii râd și ciocnesc,
Pe-un cal ce mănâncă jăratec cu tine-aș voi să pornesc,

Și ne mai rotindu-mi privirea pe șesul ce zboară'mprejur,
Din goana sălbatecă, oarbă, săruturi aprinse să-ți fur.

Hai, uită c'ai plâns până astăzi ! O, vesela lumii beție
Și râsul și gluma sânt toate din lacrima viței de vie . . .

Grigore Sălceanu

DOI RUȘI

Un codru fără de margini și-a 'ntins mantia de brocat peste umerii dealurilor. Printre ele se 'ncolăcește o vale cu aer și lumină multă, cu văzduh îmbălsămat și cu o fășioară de cer albastru. Prin mijlocul ei, sub maluri pe-alocurea prăpăstioase, rătăcește firul de-argint al unui râuleț. El merge la vale murmurând mereu acelaș cânt monoton și se varsă departe, în inima Moldovei, într'un râu pe care soarta l-a făcut erou.

Albia râulețului întretae mereu drumul care se vede nevoit să treacă prin vaduri mici. De o parte și alta a drumului, pantele sunt repezi și apropiate. Și în umbra fagilor de pe coaste de abia se văd bordeele... Săpate în pământ umed, fără geamuri, fără uși, ele vor adăposti și vor reface, sufletește și trupește, pe cei sdruncinați pe front.

Un vânt cald înviorează ca o emoție mantia primitorului codru, când o nouă ceată coboară spre mijlocul văii. Sunt ostași dobrogeni, cari în grelele lupte din fața Panciului și-au cucerit dreptul la odihnă. Ei vin în șir lung pe cărăruie, dau în drumeagul de lângă râuleț și se opresc, pentru a alcătui rânduiala lor ostășească. În așteptarea camarazilor rămași în urmă, pun sacii jos și privesc minunați luminoasa priveriște.

Cu hainele mototolite, căci două săptămâni au dormit îmbrăcați, stropiți cu lut până și după urechi, cu fețe scofălcite și galbene, cu ochii obosiți de veghere, ei vin dintr'o lume subpământeană, fără soare și aer, cu veșnică strămtoare și 'ntuneric.

Dar în această vale... Ce schimbare!... Pasul obosit capătă noi puteri, nările se umflă în fața aerului care năvălește cu îmbelșugare, ochii caută să prindă cât mai mult din smălțul văii, și, iată, se simt alți oameni. De-aceia poate, pornind mai departe, prind a cânta un cântec popular dobrogean, din care lămurit se aude numai refrenul:

„...sina rodila!”

În cadența rară a cântecului ostașii dispar în sus și se răspândesc prin bordeile de pe coaste. Dar cântarea lipovenilor din deltă a răsunat adânc în interiorul pădurei și-a răscolit până și cele mai tainice bordeie rusești.

Și altfel de ostași prind a ieși în lumina poienei. Priviri pline de somn se 'ndreaptă către oastea care se 'ndepărtează. Brațele se 'ntind mult înapoi, fețele se contractă într'un imens căscat, ciolanele trosnesc din încheituri, și ... simțul practic al rusului e treaz!

Ostași ce vin de pe front... Dar aceștia sunt români, cu toată cântarea lor rusească! Și dacă vin de acolo, ei duc lipsă de lucruri pe care le au cu prisosință rușii. E rost de câștig! Iși pun dar sacii grei în spinare și se iau pe urma lor!

Aceștia nu s'au așezat cum trebuie și mosafirii curg. Fiecare poartă în spinare un magazin, dela ștergarele gospodinelor, până la cele mai bune lucruri ale magaziilor rusești. Țigări și mahorcă, cârnați, cisme și scrumbii, pesmeți, haine, pâini mari ca țara și negre ca sufletele lor, totul este scos, tocmit bine și vândut cu iscusința unor negustori deprinși.

— „Zimleat! vinzi foaia de cort?” Și Gavril Perijoc măsură câțiva din marii lui pași spre drum. Rusul se opri o clipă și-l privi, ca și când ar fi vrut printr'o ochire repede și pătrunzătoare, să-și dea seama de seriozitatea cumpărătorului. Apoi se abătu fluturând foaia de cort care foșnăia ca și mătasea.

— „E nouă! Și ia te uită cât e de lungă!”

Perijoc o luă, o cercetă pe față și pe dos, și-o puse în spinare și se răsuci să vadă cum îi stă, apoi stătu pe-o cioată și gândi la cât folos i-ar aduce în vremuri de pace. În cuprinsul unei clipe își aminti de toate greutatețile vieții lui de pescar: vânturi veșnic umede și reci, ploi... ploi nesfârșite de toamnă, când picurii mărunți îi pătrund temeinic toate mădulele... Dar cu o asemenea foaie de cort în spinare, nu mai avea teamă de nimic!

— „Cât?”

Rusul își scoase brațele de sub băerile sacului, care căzu jos cu un zgomot înăbușit. Apoi stătu pe el, pornit pe tocmeală.

Unul privea pe celălalt! Aceiași rasă, acelaș popor, aceiași limbă, aceiași credință arzătoare în piepturile lor. Între casele

acestor doi, numai lățimea tulbure a Dunărei, dar totuși, ce 'n-depărtate arătau sufletele.

Perijoc, deprins de mic la meseria de pescar, a crescut în aerul cel limpede al apei peste măsură de lung, sub stăruința unei puteri care ar fi vrut să-l facă mai înalt decât cea mai adâncă baltă. Măinile lui aveau bătăture de multă lopătare, fața îi era neagră de cât soare îndurase. Tovarășul care sta pe sac, era mărunț, rotund și plin ca un fag. Fața, mâinile și gâtul lui erau de o potrivă de albe, ochii albaștri, părul bălan, subțire și rar, iar îmbrăcămintea strălucitor de nouă. Celălalt, de abea mai aducea a fi ostaș cu mantaua lui nemțească și cu bocanci și haine răspetecite.

Dar mai deosebite le erau privirile. A rusului era veșnic dusă departe, rătăcitoare, atentă numai atunci când era vorba de marfa din sac. Lipoveanul din deltă însă, care nu avusese în fața ochilor niciodată orizonturile fără de margini ale stepelor, cerceta cu privirea numai apropierea lui. În deltă, la fie ce pas îl amenința un ochiu de apă, sau o groapă astupată cu stuf verde, o cioată, iar împrejur, ori unde ar fi privit, da cu ochii de perdele de stuf și sălcii. Privirea lui era dar precisă, pe când a celuilalt vagă ca și toate vedeniile stepelor.

Și se priviră multă vreme cei doi frați. Se 'ntunecase. Soarele scoborâse pe creasta dealului despre apus și trimetea cele din urmă și cele mai slabe raze ale sale. O clipă mai târziu, privirile lui arzătoare se 'ntorceau mai cu stăruință către țara ocupată de dușman.

— „Ce mai nou? Aveți de gând să 'ncepeți iar lupta?“ întrebă rusul.

Era vremea *svobodnei* și nebunia era 'n toiu. Perijoc știa câtă durere erau pe capul unui rus greutățile războiului. De-aceia răspunse mândru :

— „Se 'nțelege!“

Răspunsul acesta hotărât nu plăcu. Rusul se mișcă pe sac și încrunță din sprincene. De la un timp s'vonuri ciudate umblau printre ei. Vedeau de departe pregătirile ce se făceau pe front, priveau zilnic la ofițerii cehi ce, pâlcuri-pâlcuri, veneau să vadă frontul...

— „Tot nu v'ați săturat?... Las!.. Au să vă arăte ei nemții!“

— „Hei, frățioare! Noi i-am bătut în atâtea locuri! O să-i mai batem odată și-o să-i alungăm din țara noastră. Nouă nu ni-i frică de ei, pentru că... pentru că... Hei! pentru că noi nu suntem ruși!”

Rusul sări 'n sus de pe sac. Cu fața roșie și glasul ridicat, el sbucni:

— „Dar ce suntem noi de vină dacă ofițerii ne-au trădat? Dar lasă!.. Și-au luat ei astăzi plata!” Și pentru că celălalt stătea gânditor și nu mai întreba nimic, rusul continuă cu o nemăsurată mândrie: „Azi le-am luat gradele și i-am făcut pe toți soldați!”

Perijoc aflate vestea încă de dimineață. El nu se miră.

— „Rău ați făcut!”, vorbi el încet după câțva timp de tăcere... Ei sunt oameni învățați... știu multe... pe când voi... Dracu să vă ia!.. Nu știți nici măcar ce vreți să faceți...” Și iarăși tăcu. „Să vă bateți voi joc de ofițeri.... de părinții voștri... Omul poate lua aceia ce dă! Dar gradele... învățătura... deșteptăciunea... voi le-ați dat?” Perijoc Gavril își aminti de gândurile lui de altă dată. Privea la turlele verzi ale bisericilor de peste Dunăre, se minuna de mândra înfățișare a grănicerilor ruși și toate i se păreau acolo bune. Pământul pe care-l locuia i se arăta demn de dispreț, țara care-i adăpostea haină. Când auzea de România, în minte i se înfățișa revizorul care-i dijmua peștele, jandarmul, perceptorul... De aceia poate îi venea de multe ori gândul să treacă și el Dunărea și să se peardă în țara pe care Dumnezeu părea că o binecuvântase din belșug.

Dar acum, ce bine făcuse. Fața lui luminată de siguranța sufletului, domina, pe când vecinul, se simțea stăpânit, căci ochii lui cătau mereu în jos.

— „Cel care a fost toată viața slugă, nu poate fi stăpân bun! Iar voi ați fost mai rău decât slugi... Și voi vreți să fiți tari și mari în țară?... spuse Perijoc cu un nemărginit dispreț,

— „Altă dată au fost ei tari, dar acum...” și făcând cu mâinile un gest de crâncenă gătuire, scrâșni cu dinții lui puternici de fiară sălbatecă.

— „Dumnezeu a hotărât ca 'n fiecare casă să fie un tată! Dar la voi?...”

— „La noi comitetul e tata nostru! Numai de el ascultăm!”

— „Ascultați de dracu! Dacă nu vă convine, puneți mâna în gâtul comitetului și-alegeți altul“.

— „Păi este *svobodna*! Noi suntem trimișii lui Dumnezeu ca să dăm lumii întregi libertate. Nu vor mai fi legi, nu vor fi judecăți! Ele vor dispărea odată cu *burjuii* cari le-au făcut. Noi vom aduce pe pământ libertatea lui Dumnezeu! Și zicând acestea, rusul învâluie pe lipovean într-o privire care părea că spune: Vezi câte știu eu?

Celălalt se simți pentru câteva clipe încurcat. Apoi reluă.

— „Frate, eu sunt pescar. Cunosc lumea care a rămas departe de oameni și aproape de Dumnezeu. Și cât de mult am umblat eu, n'am văzut nicăieri libertate. De către cer scoboară vulturul și toate păsărelele s'ascund tremurând. În grămada de scrumbii se repede morunul cu gura căscată și sute-i alunecă'n stomac, unde sunt mistuite. Dacă mai târziu scrumbia ar ajunge mai mare ca morunul, ar face la fel cu el. Dacă vulturul și morunul ar putea vorbi și dacă ar fi întrebați de ce fac așa, ar spune: „Păi este *svobodna*, este libertate!“ Voiți libertate, dar nu pentru alții!“

— „Tu nu'nțelegi că este revoluție?... Nu mai sunt vremurile lui Nicolai!.. Acum tot soldatul este un țar!“

— „De ce să vă omorâți între voi? Eu cat să-l împușc pe neamț pentru că și-a pus în gând să cucerească până și stufărișul în care mi s'au ascuns copiii... Lacrimi adevărate se rostogolesc pe obraji arși de soare.

Rusul se simte'nvins. El se desvinovățește.

— „Nici noi nu suntem criminali de rând — nu omorăm pe ori cine!.. Pe boeri... pe fabricanți... pe ofițeri... pe negustori...“

— „Adică pe toată lumea!“ întrerupse Perijoc.

Discuția se'ntefeste. Glasurile se'mputernicesc, mușchii se strâng și execută mișcări fierbinți. Lipoveanul Perijoc nu înțelege pentru ce nu e lăsată toată lumea să trăiască în liniște.

— „Pe boeri mai ales, dacă le-ați luat averile, lăsați-i să trăiască prin sudoarea frunței lor: astfel se vor face mai buni de cât au fost“.

— „Nu!.. Trebuie să moară!.. Ei sunt mai deștepți de cât noi, din nimic fac iarăși bogății! Și omul bogat e tare! De

acea îi omorâm! Nu ne trebuiesc boeri și fabricanți, ci moșii și fabrici!“

— „Și pe lângă astea, v'ar mai trebui și glagolie bre!.. Și cu degetul arătător se bătu cu degetul pe frunte. Infuriat peste măsură, rusul își smunci foaia de cort.

— „Ti, niet rus!.. Ti rumin... moldovan...“

Lipovanul își scoase din sân o basma cu bani.

— „Stai să ne tocmim!.. Uite, ți-o plătesc!..“

— „Ție-ți trebuiesc boeri... ofițeri... jug pe capul tău... rumin... moldovan!..“

Și-a plecat.

Se'nserase. Soarele coborâse pe partea cealaltă a dealului. Umbra lui enormă s'așternuse peste milioanele de frunze. Vântul răcoros măsura lungul văii *Caregna*. Departe răsuna un corn pițigăiat. Sosise mâncarea rușilor și negustorii se'ntorceau grăbiți. Era vremea libertății și fiecare se credea în drept să ia nu câtă mâncare îi trebuia, ci câtă încăpea în vasul lui cel mai mare. Întârziatii rămâneau flămânzi.

Gavril Perijoc, pescarul cel lung și slab din sătulețul *Pardina*, se'ntoarse nedumerit la bordei. Privi după cel plecat, își roti ochii împrejur, dădu din umeri și se uită spre cer. Aștepta să-i vie de-acolo deslegarea tainei care-l chinuia.

— „Cum de s'au tulburat, așa dintr'odată, mințile atâtor oameni?...“

Mihail I. Pricopie

SOARTA OMULUI.

Intr'un sat dintr'un ținut îndepărtat al Asiei-mici, a băntui mulți ani la șir secetă. Și oameni și viețuitoare muriau de foame

În așa vremuri grele, trei flăcăi voinici se hotărâra să plece pentru a-și căuta norocul la Stambul. Erau trei tineri desghețați, unul Isleam de 30 de ani, înalt și bine făcut, al doilea Derviș, de 28 de ani și puțin mai mărunț de cât cel dintâi și al treilea, Regep, numai de 24 ani și care era ca statură mai mic de cât toți.

Odată hotărâți la așa lucru, își pregătesc cele de trebuință și fără zăbavă se pun pe drum. Muncind când într'un sat, când într'altul, după multe luni de mers ajung la margina marelui oraș împărătesc.

Aici Isleam le vorbește :

— „Măi fraților, toți trei suntem oameni proști. Ca să putem face și noi ceva pe-aici trebuie să fim uniți. Să nu ne despărțim nici odată și peste tot să umblăm cu regulă: eu, ca cel mai înalt la dreapta, lângă mine Derviș, apoi la urmă Regep. Așa se cuvine!“

Rânduiri soldățești, mergând într'un pas, intrară în Stambul. Acolo, pe străzi, lume foarte multă, dar nu prea deșteaptă. Oameni domoi, cu țigarete lungi, cu mătânii, umblau agale parcă ar fi fost de sticlă. Ei se opreau unde le plăcea lor, nu unde trebuia. Pentru acest lucru era peste tot zăpăceală.

Iată pentru ce în lumea aceasta adormită și bleagă, mersul vioi al celor trei tineri stârni admirația tuturor. Peste puțin timp toată lumea îi cunoștea. Faima rânduielei și vredniciei lor ajunse și la urechile Sultanului. El porunci să i se înfățișeze oamenii cu pricina.

Aceștia veniră cum le era obiceiul lor și salutară pe Sultan ca niști militari bătrâni.

— „De unde sunteți voi și ce vânt v'a mânat aici?“

Flăcăii stăteau drepti și nemișcați ca trei chiparoși. Isleam tare și apăsător :

— Înălțate Padișah, noi venim din ținutul Damascului. Acolo ne-a răsplătit Alah răutățile cu cinci ani de secetă unul după altul. Am sărăcit ca niște golani și, ca să nu murim de foame, am venit aici ca să muncim și să trăim prin rodul muncii noastre cinstite.

Sultanul se bucură văzând că are așa oameni desghetați.

— „Cât ți-ar trebui ție ca să trăiești liniștit la casa ta ?“

— „Dacă Alah mi-ar da sănătate și dacă prin muncă, sau prin norocul meu aş câpăta o baniță cu lire de aur, atunci aş putea să trăesc fericit“.

— „Deșertați într'un sac o baniță de lire și aduceți-l aici !“

Slujbașii făcură întocmai. Sacul fu pus la picioarele lui Isleam.

— „Ia-l și dute la casa ta ! Spune alor tăi că așa răsplătește Sultanul pe oamenii vrednici !“

Dar Isleam zâmbi cu amărăciune.

— „Prea Înălțate Stăpânitor al lumii ! Eu am spus că voi fi fericit numai dacă Alah îmi dă pentru munca mea sau pentru norocul meu bani ! Dar banii unui muritor ca și mine mi-ar face mai multă silă !“ Și nici nu se uită la bani.

Sultanul incremeni. Era pentru întâia oară când un om nu voia să primească bani de la el. De aceia se înfurie și-l dete la oparte. Apoi puse celui de-al doilea aceeași întrebare.

Derviş răspunse :

— „Dacă Prea-puternicul Sultan mi-ar da mie banii, eu cred că numai cu ei aş putea să trăesc fericit pe lume.

Sultanul îi puse'n spinare sacul și-l împinse lângă Isleam. Veni rândul celui de al treilea.

— „Banii ca banii“, răspunse Regep, „sunt rotunzi și se duc ușor. Fericirea lor ține cât îi ai în sac. Cred însă că fericirea mi-ar aduce-o numai o femeie frumoasă care m'ar iubi !“

— „Să-l duceți în harem să-și aleagă nevastă dintre fetele cadânelor mele !“

Regep își alese pe Chiamile, care ca statură era și mai mică decât el. O luă de mână și se așeză în rândul celor doi.

— „Ei, acum sunteți fericiți cu toții ?“

— „Da !“ răspunseră ei.

— „Atunci plecați la casele voastre“.

Și ei plecară. Sultanul citi pe fețele lor și văzu că toți sunt veseli, cel mai mare mai mult decât ceilalți. Și lucrul acesta răscoli iarăși supărarea lui.

— „Să nu-i primească darul... Dar numai un dușman putea face una ca asta! Și dacă-i dușman, atunci să piară!“

Chemă numai decât trei gelați.

— „Mergeți pe acest drum până veți da de trei tineri; Băgați de seamă că unul are un sac în spinare, altul duce de mână o fată, iar altul, care e la dreapta acestora, nu are nimic. Să-mi aduceți capul acestuia.“

Gelații porniră călări.

În timpul acesta oamenii ieșiseră din oraș. Ei mergeau pe acelaș drum pe care veniseră. La o vreme Derviş întinse lui Isleam sacul cu bani.

— „Ia ține-l frate puțin! Mergeți mai încet, ca numai decât să vă pot ajunge!“

Și omul rămase mai în urmă pentru ca să-și descingă pentru un moment brăul. Când Derviş își lua locul, tocmai îi ajunseră din urmă gelații. Ei văzură pe Isleam ducând sacul, pe Regep ducându-și de mână logodnica, iar pe Derviş, care era cel mai de la dreapta, fără nimic. Lui îi tăiară dar capul.

Cei rămași sfătuiră.

— „Regep, gelați, au greșit. Sultanul a vrut să-mi taie capul, pentru că eu n'am vrut să primesc banii lui. Acum va vedea greșeala și va trimite iarăși gelații. Iar dacă eu pier, tu vei rămânea singur și nu-ți va fi bine. Hai mai degrabă să luăm câmpii aștia de-alungul. Poate așa ne pierdem urma și scăpăm cu viață!“

Și așa făcură. Au mers toată ziua prin pustietăți, iar seara s'au oprit în fața unui râu mare și adânc.

Era noapte și vântul bătea rece. Nu se puteau hotărâ să-l treacă, pentru că se temeau de înec. De altfel nici nu puteau cunoaște vadul. Chibzuiră mult și'n cele din urmă hotărâră să doarmă acolo. Dimineața, pe lumină, aveau să vadă ce este de făcut.

Isleam își puse la căpătâi sacul cu bani și, obosit cum era, adormi buștean. Pe Regep însă îl apucă niște dureri lăuntrice, El se svârcoli până spre miezul nopții, apoi înțepenii în somnul cel de veșnică odihnă.

Dimineața îl îngropară acolo pe malul râului.

— „Chiamile, Dumnezeu a vrut așa ! Acum, dacă vrei să te întorc la părinții tăi, eu te duc !

Dar fata se'mpotrivi.

— „La harem nu mai mă'ntorc. Dacă cerul nu mi-a făcut parte de cel care m'a plăcut și m'a ales, socotesc că e mai bine să te urmez pe tine, decât să mai stau la o'nchisoare.“

Trecură numaidecât apa, iar pe la vecernie ajunseră într'un sat. Oamenii erau adunați la geamie.

— „Oameni buni ! Suntem călători cu frică de Dumnezeu ! Suntem obosiți și-am dori să ne odihnim aici până mâine. Vă rugăm dar să ne omeniți și pe noi!“

Dar satul acela fusese de multe ori călcat de hoți. Statura înaltă a bărbatului, sacul care la fie ce mișcare zornăia ciudat, le da lor de bănuț.

— „Cine știe ce bandit o mai fi și ăsta ! Și cine știe ce farmece o mai ști fetișoara ceia !“

De-aceia îi răspunseră.

— „Suntem săraci. N'avem unde te primi și nici cu ce te ospeți. Alah să-ți îndrepte pașii către bine. Ia coala, câțiva pași doar, se află un sat mai mare și mai bogat!“

— „Dar nu cer de cât un adăpost ! Un colț într'un grajd măcar !“

Unul dintre săteni avu o idee.

— „Să-l ducem la casa blestemată. Acolo are să moară, iar mâine, banii lui or să ne rămână nouă !

În adevăr, rămăsese o casă fără stăpân. Câteva familii, care cercaseră să locuiască în ea, fură găsite moarte. De-atunci îi merse numele că e blestemată și nimeni nu mai îndrăzni s'o locuiască.

Acolo îl duseră sătenii pe Isleam. El cumpără din sat toate cele de trebuință, Chiamile făcû focul și pregăti mâncarea, apoi, obosiți de drum, se culcară.

Pe la miezul nopții cineva bătu cu putere în geam.

— „Isleam !“

Chiamile se trezi și la lumina lunii văzu fața groaznică a unui harap.

— „Isleam, tu ești ?

— „Nevastă, să știi că sunt oamenii Sultanului !“

— „Isleam, scoală-te bre și vino numai decât afară!”
Isleam se'mbracă.

— „Cu stăpânirea nu-i de glumit! Mă duc cu ei și, mare e Dumnezeu, mă'ntorc eu sănătos. Tu așteaptă aici!

— „Isleam, nu te duce...”

Dar cel de-afară zorea mereu.

— „Hai bre Isleam odată!”

Și Isleam ieși. Un harap voinic îl întâmpină cu bucurie.

— „Sunteți oamenii Sultanului?”

— „Ce Sultan bre! Sunt blestemat să te-aștept aici ca să-ți dau în primire șase baniți cu aur. De zeci de ani întreb de tine, în fiecare noapte.!. Dar bine că ai venit. Hai că banii sunt colea într'o peșteră de la margina satului!”

— „Chiamile, strigă Isleam nevستی-sa, liniștește-te! Nu e nimic rău! Mă'ntorc numaidecât!”

Și se duse după harap. La margina satului intrară adânc într'o peșteră. Acolo dădură la o parte o lespede de piatră, se opintiră și scoaseră la iveală un burduf de vițel plin cu lire de aur.

— „Al tău este! Unchiul tău Said Ali ți l-a lăsat cu limba de moarte. Acum ia-l! Slavă lui Dumnezeu că sunt liber!”

li ajută să târâie burduful cu bani acasă. Apoi se făcu nevăzută.

A doua zi oamenii din sat veniră la casa blestemată. Ei îl credeau mort pe Isleam și se bucurau de banii pe cari aveau să-i găsească.

Dar călătorii erau teferi amândoi. Cu părere de rău se înapoiară.

— „Dacă n'au murit acum, vor muri ei în altă noapte” se sfătuiră ei. „Cel mai bun lucru e să-i dăruim lui casa!”

Și așa făcură. Trei dintre săteni meraseră iarăși la casa blestemată.

— „Noi te-am trimis aici crezând că vei muri la fel cu alți călători, cari au mai intrat aici. Dar dacă nu s'a'ntâmpnat cum am voit noi, ne-am gândit cu toții să-ți dăruim D-tale casa”.

Isleam voi să o cumpere, dar sătenii țineau morțiș la vorba lor.

— „Atunci, le spuse Isleam, eu voi dăruia câte o pereche

de boi la toți oamenii săraci din sat și câte o vacă la fie care vădană“.

Și s'a ținut de cuvânt. Vestea bine-facerilor lui a ajuns până la Sultan. El se prefăcu simplu drumeț și, trecând prin sat, întrebă de casa lui Isleam și-i bătu la poartă.

Călătorul fu primit bine.

— „Poți sta la mine timp de trei zile.“ Și-l pofti în camera de musafiri.

Chiamile, curioasă ca ori ce femeie, prin colțul perdelei spionă pe musafir. Ea recunoscuse foarte ușor pe tatăl ei, pe Sultanul. Așinzu calea bărbatului și-i vorbi.

— „Bagă de seamă că este Sultanul. Să nu scapi vr'o vorbă rea și să-l superi“.

Amândoi se uitară prin gaura cheiei și văzură că așa este.

— „De unde ai D-ta așa de mari bogății?“

Isleam făcu pe supăratu.

— „Ce-ți pasă D-tale? Îți dau casă și masă timp de trei zile. Nu ești mulțumit cu atâta?“

— „Dar vreau să știu!“

— „Dacă ai fi hoge, m'aș spovedi ție, dacă ai fi Sultanul, ți-aș spune toată taina mea. Dar nu ești nici unul, nici altul!“ Sultanul își desfăcu haina.

— „Eu sunt chiar Sultanul! Privește!“

— „Atunci, Măria Ta, am să-ți aduc aminte de-o'ntâmplare. Și povesti totul.

— „Acum, Măria Ta poate să-mi ia și capul!“

— „Ba nici prin gând nu-mi trece!“

Și după ce petrecu trei zile în casa ficei sale, plecă. Când își luă rămas bun, Isleam îi spuse:

— „Măria Ta, să știi că nu-i cum vrea omul, ci cum dă Domnul“.

M. Pricopie.

DESPRE CORAN

Introducere

Dimitrie Cantemir a fost, de bună seamă, cel mai mare cărturar român.

Vorbia limbile: turcească, persană, arabă, greacă modernă, latină, italiană, rusească și română și înțelegea foarte bine limba greacă antică, slavonă și franceză.

Faima lui, datorită acestor uimitoare cunoștințe, a trecut și pe timpurile de anevoioasă comunicațiune internațională, de acum 200 de ani și mai bine, hotarele înguste ale țării de obârșie.

Academia de științe din Berlin l-a ales îndată, dela început, membru (1714), iar împăratul Germaniei i-a acordat titlul de principe al imperiului roman-german.

Numele lui figurează alături de cei mai mari învățați ai lumii, pe păreții bibliotecii Sainte Geneviève din Paris. Despre el a scris Voltaire în celebra istorie a lui Carol XII, regele Suediei, că unia talentele Grecilor antici cu știința literelor și a armelor.

A armelor mai puțin — Cantemir însuși își recunoaște slăbiciunea în această privință — a literelor, însă, da.

Prin limbile și literaturile ce le cunoștea, el a stăpânit, ca nimeni înainte de el și într-o măsură chiar și după el, cele trei civilizații mari ce le cunoaște omenirea: antică, occidentală și orientală.

În atâtea domenii el este un precursor.

Lucrarea sa din tinerețe: „Divanul, sau gâlceava înțeleptului cu lumea, sau giudeful sufletului cu trupul“ e una din cele dintâi lucrări filosofice în limba română. Prin „istoria“ sa „hieroglică“ ne dă un roman istoric-social, foarte ciudat conceput, în formă alegorică, însă cel dintâiu în literatura noastră. Prin „hronicul“ său, creiază cadrele istoriei Românilor și devine întâiul mare latinist al nostru. Și dacă această lucrare n'a revoluționat spiritele românești la timpul său, aceasta se datorește faptului că ea a rămas îngropată în arhivele ministerului de externe rusc de la Moscova, de unde, găsind-o și copiind-o mai târziu (la 1783) mitropolitul Veniamin, a tipărit-o ceva și mai

târziu (la 1835) Săulescu, și într'o formă latinizată, așa că nu mai era actuală, fiind întrecută de marile lucrări istorice ale unui Petru Maior și Gheorghe Șincai. Și o operă „fără păreche” pentru timpul său fusese „Istoria mării și decăderii imperiului otoman”, scrisă de autor în limba științifică de atunci, care era latina medievală, dar tradusă numai decât în principalele limbi europene (engleză, franceză și germană). Ea revela o lume nouă și până atunci aproape necunoscută sau cunoscută numai superficial și din auzite: lumea mohamedană.

Monumental ni se prezintă și în lucrările sale de geo- și etno-grafie. „Descrierea Moldovei”, după o nemerită caracterizare a d-lui N. Iorga, este „o întreagă enciclopedie națională”. Iar harta Moldovei, desemnată de D. Cantemir, înseamnă „un enorm progres față de toate hărțile făcute mai înainte asupra Moldovei” și e „de aceeaș valoare cu textul descrierii”, precum dovedește d. G. Vâlsan (Opera geografică a principelui D. Cantemir în „Lucrările institutului de geografie al universității din Cluj”. Vol. II 1924—5. Cluj „Ardealul” 1926 p. 9 și urm.).

Tot atât de mare și de însemnat este D. Cantemir și ca etnograf.

Era bine înzestrat pentru aceasta. Știa atâtea limbi, desemna frumos, avea o cultură muzicală extraordinară, se interesa de folklor în orice formă i se arăta, culegându-l dela puținii inițiați cu aceeaș pasiune nobilă ca și din cercurile largi ale poporului de rând și, când nu era orbit și el de patimi politice și religioase, păstra seninătatea și obiectivitatea, atât de necesare unei opere științifice.

Am avut, ce e drept, mai târziu, câteva spirite enciclopedice cu cunoștințe uimitoare: I. Eliade-Rădulescu, M. Kogălniceanu, B. Petriceicu-Hașdeu ș. a. Dar toți aceștia au rămas la mijloacele de informațiune europene. Singurul, care a depășit cercul acesta restrâns de cercetări, a fost părintele filologiei române: Timoteiu Cipariu. Preocupările sale filologice l-au condus nu numai la studiul istoric al limbii „depe dialecte și monumente”, ci și la acela al tablelor cerate — lucru pentru care a fost cercetat de însuși Theodor Mommsen — apoi la colecțiuni de folklor și la studiul limbilor orientale. (În Biblioteca lui Cipariu, aflătoare în Biblioteca Centrală din Blaj, se păstrează și astăzi o multime de cărți și manuscrise, în toate aceste limbi, strânse de marele învățat cu o rară osârdie).

Nu e locul să insistăm, aici, mai de aproape, asupra întregii activități de etnograf a lui D. Cantemir, deși o asemenea lucrare ar fi de interes deosebit. Ne mulțumim să spunem, de data aceasta, numai câteva cuvinte despre „Coranul Principelui Dimitrie Cantemir”, lucrare care acum se tălmăcește și tipărește întâia dată în limba română.

Când traducea și tipăria la Cernăuți în 1912 „după originalul arabic” și însoția și cu un studiu introductiv Coranul, învățatul docent al facultății de teologie de acolo, Dr. Silvestru Octavian Isopescu, nu știa că a avut, în acest studiu, un mare precursor român: pe principele Dimitrie Cantemir. El amintește numai de Fr. Eberhard Boysen, de Dr. L. Ullmann și mai cu seamă de Max Henning, pe cari își întemeiază întreaga sa introducere. „Sistemul religiei mohamedane”, monumentală operă tipărită în rușește la Petrograd în 1722 și descrisă de I. Bîanu — *N. Hodoș*, Bibliografia românească veche, vol. II p. 4—19 i-a rămas cu totul necunoscută, deși asupra acestor preocupări ale marelui învățat român atrăsese foarte serios atenția d. O. Densușianu (Notițe asupra lui D. Cantemir în „Rev. crit.-lit.” 1894 No. 2) și d. N. Iorga (Int. lit. rom. în sec. XVIII vol. I p. 402).

Au trebuit să vie cercetătorii mai noi ai vieții și activității lui D. Cantemir, domnii I. Minea (Despre D. Cantemir. Omul-scriitorul-domnitorul. Iași, Viața Românească, 1926 p. 290 și urm.) și Șt. Ciobanu, ca să apară mai lămurit valoarea acestei lucrări.

În deosebi d. Ciobanu (Dimitrie Cantemir în Rusia. București 1925, Memoriile sect. lit. seria III, tom II, mem. 5) insistă cu multe amănunte interesante asupra ei. Înainte de a compara aceste două lucrări, să spunem câteva cuvinte de introducere generală asupra islamului.

1. *Intemeietorul Islamului* (Islam = resignare în voia lui Dumnezeu) este Mohammed. Născut pe la anul 570 al erei creștine în Mecca, el veni de timpuriu, atât acasă, cât și în călătoriile comerciale, făcute în serviciul Hadigei, viitoarea sa soție, în contact cu creștini și evrei. Sub influența acestora și al altor secte religioase, mai ales a Hanifilor din Arabia, își dădu seama de deșertăciunea religiunii păgâne naționale. În 612 afirmativ i s'ar fi arătat arhanghelul Gavril, care l-a determinat să înceapă misiunea de profet. În ce privește caracterul misiunii sale profetice, părerile sunt diferite, mai ales la cercetătorii mai noi. Margoliouth (Mohammed and the Rise of Islam, London 1905) spune că e înșelător; Muir (Mohammed. London⁸ 1894, I—IV vol.) că e obsedat de diavol; Sprenger (Leben und Lehre des M. 3 Bde 1861—5) că e isteric; Weil, unul din cei dintâi biografi ai săi, că e epileptic; iar Th. Carlyle și Houtsma, că e om de puternice convingeri și profet din mila lui Dumnezeu. La începutul activității sale (perioada I-a dela Mecca 612—7), el cerea recunoașterea unui singur Dumnezeu Allah și fapte de milostivire pentru cei sărmani și orfani; pe cei bogăți îi amenința cu ziua judecății care se apropie. Emigrând unii dintre aderenții săi în Abisinia și ne mai voind el să recunoască de

fiice ale lui Dumnezeu pe Manat, al-Laf și al-Uzza, și-a făcut mulți vrăjmași cari l-au și exilat din țară 617—9. În acest timp (perioada a II-a dela Mecca 617—22) se formează sistemul de credință și morală al lui Mohammed cu eliminarea revelațiilor de mai înainte, care ar fi fost sugestiile satanei. Urmând invitației mai multor locuitori din Iatrib, se duse M. acolo (hijra = părăsirea legăturii de seminție, nu fugă; ea s'a întâmplat la 16 Iulie 622 și se consideră ca începutul erei musulmane). De atunci Iatrib se numește Medina și devine centrul organizării musulmane. Grijă cea dintâi a profetului a fost fixarea legilor morale, civile și religioase de cult. Aici s'a emancipat de sub influența judaică (Kibla). Altă problemă, aceasta în afară, a fost lupta împotriva celor din Mecca, unde era sanctuarul cel vechiu al Arabilor, Kaaba. După mai multe lupte, înfrângeri și tratative, izbucni, în cele din urmă, la 630, prin surpriză să se instăpânească asupra Meccai, să distrugă acolo idolii și să introducă întâia dată dreapta credință musulmană. După aceea, iarăși se întoarce la Medina pentru a începe de astă dată lupta contra bizantinilor. Dar fără succes. Intorcându-se dintr'o călătorie făcută la Mecca, el moare la Medina în 8 Iunie 632.

II. *Doctrina*. A. Ortodocșii sau Sunniții recunosc, ca izvor de credință, pe lângă Coran, cartea sfântă a descoperirilor dumnezeiești dată lui Mohammed, și tradiția (hadit), adică știrile privitoare la viața profetului, a contemporanilor și urmașilor săi. Sunna — normă, regulă. Tradițiile musulmane au fost culese mai cu seamă de Bohari, Ibn Madșah, Abu Dawud, Tirmidsi, Muslim și Nasai și cu timpul ele au fost înlocuite cu instrucțiuni pentru practica religioasă a islamului = fikh. În secolul al 8-lea și 9-lea se ivesc patru școale deosebite în ce privește concepțiile juridice ale tradițiilor (Abu Hanifa, Malic, Șafei și Ahmed ibn Hanbal). Clădirea unui sistem teologic s'a făcut mai târziu de către așa numiții Mutațiliți, pe timpul Abasizilor, cari respingeau predestinațiunea și eternitatea atributelor divine și s'au încercat să introducă un sistem de credință rațional, științific. Mutațilitul al- Așari (874—935) și misticul Algazel (1059—1111) sunt adevărații creatori ai sistemului de credință sunnitic. Acesta cuprinde următoarele șase articole: 1° Dumnezeu, absolut unul, care nu poate fi înfățișat în formă văzută, are aceste șapte atribute: viață, atotștiință, atotputință, voință, auz, vedere și vorbire. 2° Doctrina despre creațiune și despre îngeri e împrumutată dela Evrei, iar credința în spirite bune și rele (gin) derivă din păgânismul arab. 3° Cartea cea sfântă, coranul, nu e creată, ci scrisă din veșnicie și păstrată la Dumnezeu, care a revelat-o profetului, parte de parte, prin îngerul Gavril. 4° Profeții se deosebesc: a) în *nabî*, cari sunt fără de păcate, au puterea de a face minuni, văd pe Dumnezeu încă în viață și au dreptul de a interveni pentru credincioși la judecată; b) *rasul*

sunt profeții cari primesc revelații dumnezeiești scrise (Adam, Noe, Avram, Moise, Isa (Isus) și Muhammed, anunțat, precum cred ei, la evanghelistul Ioan XIV, 16 ca mângâietor. 5° Ziua judecării aduce, după învierea morților, verdictul final asupra tuturor oamenilor, potrivit cu viața și vrednicia lor. 6° De altcunum totul: bine și rău, credință și necredință, fericire și nefericire, e determinat de voința dumnezeiască (predestinațiune), căreia avem să ne supunem orbește. — Cultul și viața religioasă e reglementată prin cinci porunci principale: 1° Crezul: Nu este Dumnezeu afară de Allah și Muhammed profetul său. 2° Rugăciunea (salat) se face de cinci ori pe zi, după o prealabilă spălare rituală, cu fața către Mecca. Rugăciunea cea mai obișnuită este întâiul verset din coran. 3° Milostenia e: a) obligatorie către Stat (zakat) și b) benevolă, la sfârșitul postului (sadaqat). 4° Postul e în luna Ramadan și se încheie cu un praznic: bairam. Bolnavii, călătorii și ostașii în luptă nu trebuie să postească. Carnea de porc, de câine și de animale care nu sunt tăiate bine, apoi vinul și jocurile de hazard (maisir) sunt oprite. 5° Fiecare credincios cu ceva stare e dator să pelerineze cel puțin odată în viață la Mecca (hagi). — Vieța casnică e reglementată în cărțile Adab. Se îngăduie căsătoria cu 4 femei (Muhammed însuși, după moartea Hadigei, se căsătorii cu 11 femei) și concubine în număr nelimitat, care însă, dacă nasc un copil, nu mai pot fi vândute și, la moartea stăpânului lor, devin libere. Sensualitatea și degradarea femeii, introdusă de M., e unul din cele mai mari rele sociale aduse pe lume de religiunea islamului. Sclavii sunt în general destul de uman tratați; eliberarea lor e un merit. Iubirea aproapelui nu e poruncă generală; ea se referă numai la musulmi (credincioși). Războiul sfânt (ghihad), care nu are de scop convertirea, ci supunerea politică a necredincioșilor, nu e datorie individuală, ci obștească. — Cu timpul islamul a primit influențe străine, de ex. cultul sfinților (în Africa chiar cultul sfinților vii, marbut), ordine cerșetore, călugări ș. a. Impotriva acestor inovațiuni se ridică la sfârșitul secolului al 18-lea în Arabia Abd-al-Wahhab. Mișcarea a fost înăbușită în 1818 de Ibrahim Pașa.

B. *Șiiti*. Deoarece coranul și tradiția nu prevăd nimic priitor la urmașii lui M. (chalif), cei dintâi califi au fost aleși de comunitate, cu care ocaziune haridșii voiau să limiteze alegerea la coreișii. Când însă a izbucnit războiul civil între Ali, ginele lui M., al patrulea calif, și între vrăjmașii săi, aderenții lui Ali proclamară principiul eredității, străin Arabilor, și făcură partid (șia). Șiții stăpâniră în Persia, devenind religiune de Stat sub dinastia sasanida (1499—1736). În Persia, islamul a primit și elemente arice. M., Ali și urmașii săi sunt priviți ca incarnațiuni ale dumnezeirii. Atributele dumnezeiești nu sunt vecinice, coranul e creat și trebuie înțeles alegoric, tradiția, dacă nu e

intemeiată pe date istorice, e respinsă. Predestinație absolută nu există. Se admite însă un fel de purgator și un fel de metempsihoză. Locurile mai însemnate de pelerinaj sunt: Kerbela (mormântul lui Husain † 689) și Negef (mormântul lui Ali). Persecuția aderenților lui Ali, afară de hotarele Persiei, făcu să se nască credința într'un imam nevăzut, care se va naște din familia lui Ali, va trăi ascuns, dar el are să judece odată lumea. Din această credință apărură reprezentarea lui Mahdi în Africa de nord, unde un anume Obaidaallah, pretinzându-se singur de Mahdi, întemeie dinastia Fatimidă; această dinastie mai târziu se uni cu suniții, afară de califul Hakim (996—1021), care, socotindu-se iarăși drept o încarnațiune divină, e venerat de secta Druzilor ca cel din urmă, dintre profeți. Între aceste secte e și ordinul Assassinilor. Starea religioasă a Șiiților în Persia și India de astăzi e foarte rea. Reforma inițiată de Mirza Ali Muhammed († 1870), numită Bat, n'a izbutit.

III. *Mistica*. Sub influența judecății din urmă, așa cum e descrisă de coran, precum și sub influența filosofiei indice și a ascezei creștine, se nascu în Persia o direcțiune mistică, numită după haina de lână groasă (sufa) a aderenților ei, cari potrivit surei 10, 63 se intitulau prietenii lui Dumnezeu, sufismus. Cei dintâi mistici au fost: femeia Rabia (sec. VII), Hassan din Basra († 728) și Hakik din Balk. Adevăratul întemeietor al sufismului e, însă, Abu Said ibn Abi-l-Hair († 1049), care a întemeiat cea dintâi mănăstire musulmană. Sufismul degeneră, însă în panteism. Panteiști sunt: Bestani † 875, Giunnaid, Hallagi † 922, apoi marii preoți persici Farid ed-din Attâr și Gialal ed-din Rumi. Alți sufiști ca Algazel încercară să influențeze asupra bisericii ortodoxe. Mistica a pătruns și la Turci, la Arabi mai puțin, mai cu seamă la poeții Omar ibn al Farid și la teosofi ca Sohrawardi † 1191, Ibn al-Arabi † 1240. Dervișii, a căror origine datează din secolele XII și XIII, vor să obțină adâncirea mistică în dumnezeire prin mijloace exterioare. Ei au costum special, au ceva meserie și se întrunesc, în mănăstirile lor (tekkie), odată sau de mai multe ori pe săptămână, pentru a-și face exercițiile lor. Sunt derviși cari urlă; derviși cari se învârtesc și derviși cari joacă; sunt însă derviși cerșetori. În Turcia toate aceste ordine stau sub conducerea lui Șeihul-l-islam, care supraveghează doctrina și practica lor religioasă.

IV. *Răspândirea*. Prin puterea armelor, islamul a cucerit în scurt timp Persia, Siria, Egiptul și țările vecine, apoi la începutul secolului al 8-lea Africa de nord și Spania, Transoceania și părți din India; în secolul al 11-lea Asia mică; la 1356 trece Bosforul, iar în 1453 cade însuși Constantinopolul în stăpânirea musulmilor. În interiorul Africii se răspândește și astăzi islamul. După statistica lui Krose din 1903 în total sunt 202,048.240 de musulimi, dintre cari 16,200.000 în Turcia, 13,885.944 în Rusia,

1,287.879 în celelalte state balcanice, 13,500.000 în Persia și Afganistan, 62,458.061 în India Britaniei, 30,000.000 în celelalte Indii, 20,000.000 în China, 18,000.000 în Egipt și Africa de Nord, 25,000.000 în Sudan.

Statisticienii mai noi ca Zwemer ș. a. (în „The Moh. World of To-Day“, London 1906) cifrează în total numărul musulmanilor la 233 de milioane.

Comparând lucrarea rusească, foarte vastă, de aproape 400 de pagini tipărite, așa cum o cunoaștem din analiza sumară ce face d. Ciobanu (p. 414 și urm.), trebuie să mărturisim dela început că cea de față e cu mult mai redusă.

Mai mult! Lucrarea de față nu e terminată, ceea ce se vede lămurit nu numai din capitolul început, dar încă neisprăvit „Despre Araf“ (purgatoriul mohammedan), ci și din capitolul „Despre sfârșitul lumii“, unde, îndată la început, făgăduiește că va vorbi deosebit despre sistemul fizic și teologic al lumii în cartea despre disciplină, carte care n'am găsit-o între manuscrisele sale dela Academie.

De altfel, asemănând mai de aproape aceste două lucrări, trebuie să semnalăm, pe lângă unele potriviri, și o mulțime de deosebiri, care ne îndreptățesc să credem că aceasta e o lucrare cu totul independentă și are, în mare parte, alt caracter, decât cea apărută în rusește la 1722.

În ce privește data scrierii de față, avem un indiciu sigur. Ea s'a scris în 1719, anul al optulea al exilului său în Rusia lui Petru cel Mare. Aceasta se vede lămurit din capitolul „Despre zidirea lumilor“, unde se spune, între altele, că anul „acesta“ al mântuirii, adică anul în care scria autorul, este 1719, al 7227-lea dela zidirea ei, socotind și musulmanii anii aceștia tot după cronologia bizantină. Acelaș an și anume și ziua de 10 Ianuarie, ora întâia după amiază e dată ca exemplu pentru o caracteristică minune turcească în capitolul „Despre Dumnezeu“, la subdiviziunea „știința numelor“.

Tot pe vremea aceea scrisese și „Sistemul religiei mohamedane“, care pe la sfârșitul anului următor (1720) fusese terminată.

Dar sunt și deosebiri.

Cartea rusească, spune d. Ciobanu, e scrisă „obiectiv“ și păstrează seninătatea științifică necesară, având numai „ici co-lea... câte o ieșire violentă“.

Cea de față nu e așa; ea are hotărât caracter polemic. Aceasta se vede limpede nu numai din capitolul introductiv intitulat: „Dimitrie Cantemir: lubitului cetitor sănătate!“, ci și din alte capitole.

Astfel, în numitul capitol definește coranul ca: „un șir de glume, o culegere de povești, o grămadă de istorioare care de care mai ridicole“ și tot pentru caracterizarea nefavorabilă a

acestei religiuni citează el faimosul cuvânt al filosofului peripatetic păgân Porphyrius, după care mohammedanismul ar fi „religiunea porcilor“.

Mai exagerat ni se pare, apoi, acolo, unde, vorbind despre răspândirea acestei religii la Arabi, Perși, Turci și Tatari, nu găsește altă pricină, decât că ea îngăduie „vițiile în locul virtutilor, greșelile în locul adevărilor și pentru că socotesc că adevărata fericire nu se găsește decât în cele trupești . . . în puțința de a păcătui nepedepsit.

Capitolele următoare sunt scrise, e adevărat, cu mai multă obiectivitate și seninătate.

În acestea nu mai e nevoie să laude p. M. Sa, țarul tuturor Rușilor, nici să îndemne pe pravoslavnicul său popor „să sdrobiască, înainte de a fi mușcat, capul viperei“, ci se mulțumește să insinueze, tălmăcind semnele ce vor premerge sfârșitului lumii, că neamul galben sau roșu, numit „Sicalub“, despre care Mohammedanii cred că acesta singur poate să-i înfrângă și să-i goniască dela Roma până la Damasc, nu poate fi altul decât marele și puternicul popor rusesc.

Oricât de ciudate i se par unele povești auzite în legătură cu unul sau altul din personagiile sau evenimentele religioase mai de seamă ale Mohammedanilor, ele nu-i displac. Astfel găsește povestea despre corabia lui Noe că „nu e neplăcută.“

Altă dată, vorbind despre ospitalitatea patriarhului Avraam, spune că dela el ar fi învățat Mohammedanii să primească gratuit și să cinstească pe pelerinii din toată lumea, fără deosebire de neam și de lege.

Notă frumoasă, care face cinste iubirii de adevăr a marelui nostru învățat.

Pornirea pătimasă din capitolul introductiv, precum și măgulirile aduse țarului și poporului rusesc, trebuie aduse neapărat în legătură cu resentimentele firești ale unui Domn care și-a pierdut tronul din cauza politicei sale antiturcești și a devenit un simplu curtezan al pravoslavnicului împărat.

Caracterul de lucrare independentă al scrierii de față, în deosebire de cea tipărită în rusește și analizată de d. Ciobanu mai rezultă din o serie întreagă de amănunte.

Astfel în cea rusească e vorba de patru ajutoare pe care le-ar fi avut Mohammed: două în ceriu (arhanghelii Mihail și Gavril) și două pe pământ (Abubekyr și Omer).

În lucrarea de față, Mohammed apare numai în legătură cu Gavril, nu și cu Mihail. Despre acesta din urmă, nu e vorba aproape de loc în întreaga lucrare, decât o singură dată, în capitolul „Despre învierea morților și judecata de apoi“, unde se spune că el va aduce cumpăna dreptății dumnezeiești, ca să se deosebească cei drepti de cei nedrepti.

Fiind vorba apoi de sfetnicii profetului, lucrarea de față numește pe următorii patru: Ashabe, Ebubekyr, Ali Omer și Othman.

Ceeace — cred eu — ne îndreptățește mai mult să afirmăm caracterul de lucrare independentă a celei de față, sunt mai cu seamă povestirile și întâmplările cu caracter personal, aflătoare într'însa și care sunt cu totul altele decât cele amintite de d. Ciobanu (la p. 421 și urm.).

Iată care sunt acestea: discuția despre frângerea lunii avută de autor cu profesorul său turc Isaad Efendi la Constantinopol; încercarea neizbutită a aceluiaș de a pătrunde în vistieria Sultanului și de a vedea toga și dintele profetului; întâmplarea cu apa sfințită și cu turcul Mola din Brata, despre care a auzit că ar avea știința numelor și puterea de a face minuni.

Și acum un cuvânt despre modul superficial în care s'au făcut copiile aflătoare la Academia Română după originalele păstrate în arhiva ministerului de externe rusesc din Moscova.

Ele băjbăie de greșeli dela început până la sfârșit și trădează neglijența condamabilă cu care s'au făcut lucrări, de o importanță așa de mare.

Asupra inexactității cu care s'au copiat desemnurile geografice ale lui Cantemir pentru Academia Română a atras atenția în de ajuns d. G. Vâlsan (loc. cit. p. 11 nota 1).

Și dacă ar fi numai greșeli de acorduri (forme masculine pentru feminine) de ex. — citez chiar din întâiul capitol — „ad humanos (sic!) inventiones pentru „ad humanas inventiones“ sau „ex deo spiritu“ pentru „ex dei spiritu“ și alte greșeli de declinări și de conjugări de ex. „amplectunt“ pentru „amplectuntur“, — n'am avea nimic de zis. Un latinist bun le observă și îndreptează cu ușurință. S'au strecurat, însă, și alte greșeli mai grave de natură de a schimba cu totul înțelesul fraselor și al propozițiilor. Câteva exemple: „qui duae naturae lege“ pentru „qui duce naturae lege“ sau „ex equo“ pentru „ex aequo“ ș. a. Punctele și virgulele încă sau nu sunt de loc puse, sau nu sunt puse unde trebuie. Ar fi de dorit, deci, ca, la cel dintâiu prilej bine venit, Academia noastră să-și procure, dacă nu înseși originalele latinești ale operelor marelui nostru scriitor, cel puțin niște copii făcute cu îngrijire.

În asemenea condițiuni, firește, nu putem avea pretenția de a înfățișa cu toată exactitatea, tratatul despre coran al Principelui D. Cantemir, ci numai cu oarecare aproximație, deși el ar merita această onoare, fiind nu numai o contribuție însemnată pentru studiul comparativ al religiunilor, ci și una din cele mai de seamă lucrări de etnografie, în particular de turcologie.

Pe noi, ca Dobrogeni, — și Cantemir atestă și în această lucrare prezența și superioritatea sufletească a elementului ro-

mănesc din această parte, în stare să-și impună serbătorile sale (ca pe aceea a Sf. Foca) chiar cuceritorilor musulmani — ne interesează în mod deosebit asemenea scrieri, fiindcă avem, în această provincie, o considerabilă minoritate turcă și tatară, cu care am trăit și până acum, în acești 50 de ani de stăpânire românească, și dorim mai ales de aici înainte să trăim în cele mai bune raporturi.

Cred că exprim dorința tuturor Românilor și mai ales a Dobrogenilor de bine când doresc să vedem cât mai curând tradusă și tipărită în românește și monumentală lucrare „Sistemul religiei mohammedane“ tipărită până acum numai în rușește, în anul și locul amintit mai sus.

Ea ar contribui, într-o măsură și mai mare, la cunoașterea orientului, de care suntem așa de apropiați și în conducerea destinelor căruia putem avea și noi din ce în ce mai mult cuvânt hotărâtor.

Până atunci cetitorul e rugat să se mulțumească cu aceste câteva pagini „Despre coran“.

Iar acum să dăm cuvântul princiarului lor autor.

Ioan Georgescu,
profesor la liceul „Mircea cel Bătrân“, Constanța

DIMITRIE CANTEMIR: IUBITULUI CETITOR SĂNĂTATE !

David, fiul lui Iese, om după inima lui Dumnezeu, împărat puternic și profet vestit, după ce a meditat ziua și noaptea la poruncile lui Sabaoth și, ajutat de harul ceresc, a aflat atâtea taine negrăite ale înțelepciunii și bunătății dnmnezești, în sfârșit își îndreaptă luarea aminte spre cele omenești, zicând : „Fiori cuprinsu-m'au pentru cei nelegiuți, cari părăsesc legea Ta” și „Cei mândri foarte și-au râs de mine: de legea Ta nu m'am depărtat”. (Psalm 119, vers 53 și 51).

Tălmăcind aceste stihuri, sfinții părinți spun că profetul ar fi făcut aceasta din îndemn dumnezeesc, pentru ca să poată cunoaște cu atât mai bine adevărul de minciună, lumina de întunec, glumele și poveștile ridicole de faptele întemeiate.

Acelaș lucru îl spune și sfântul apostol și evanghelist Ioan în întâia sa epistolă sobornicească, să nu credem pe tot duhul (IV₁), ci să deosebim între cele bune și cele rele, între ale lui Dumnezeu și ale mamonei; pe cele dintâi să le primim și să le urmăm, pe cele din urmă să le respingem și să le urgisim.

Toată legea și învățătura, care nu se întemeiază pe adevărul dumnezeesc, e potrivnică atât minții, cât și fericirii omenești. Lucrurile acestea le știu bine nu numai cei înregimentați sub steagul Mântuitorului Hristos, ci și păgânii cei luminați numai de mintea lor sănătoasă.

Astfel Aristoteles, conducătorul pripateticilor, după ce cercetat cu multă luare aminte lumea din afară, îndreptându-și privirea spre cea din lăuntru a omului, zice că omul e curios din fire, adică el vrea să știe tot ce se poate ști, în urma unei tainice porunci a firii, fiindcă e mai aducător de fericire a ști decât a fi lipsit de știință.

E, deci, poruncă firească și dumnezească să cercetăm, să căutăm, să aflăm, să știm.

Știința e, însă, din auzit. Și cum vor auzi, dacă nu li se va spune? Ba, după mărturia sfântului apostol Pavel, însăși credința e din auzit.

Prin cunoașterea legilor, însă, se îndreptează moravurile, înconjurându-se viciile și îmbrățișându-se virtuțile. Și e fericit,

precum spune acelaș psalmist profet, bărbatul care nu intră în sfatul celor fără de lege, ci se gândește ziua și noaptea la legea Domnului.

Și fiindcă legea și învățătura dumnezească e ca un felinar, care ne luminează calea să nu cădem în gropi și prăpăstii, chiar dacă aude cel mai simplu dintre credincioșii creștini de numele lui Anticrist, de al lui Arie, de al lui Nestorie și al lui Mohammed, nu-i consideră altfel decât înșelători, prooroci mincinoși, sfinți închipuiți, oameni fără de lege, ucigași de suflete. Și chiar dacă ar ceta cartea vre-unui heresiarch faimos, creștinul și-ar da seama numai decât de greșelile ei, aducându-și aminte de cuvântul sfântului Pavel care zice: Măcar inger din ceriu de v'ar vesti altceva, decât cele ce eu v'am spus vouă, să fie anatema.

Luând, deci, creștinul coranul în mână, îl găsește potrivit adevărului dumnezeesc și omenesc și mai mult numai ca un șir de glume, o culegere de povești, o grămadă de istorioare, care de care mai ridicole. Iar, în cele din urmă, el va fi nevoit să exclame cu Scriptura: Povestitu-mi-au cei fără de lege glume, dar acestea nu sunt ca legea ta, Doamne.

Cetitorul trebuie să-și dea seama, însă, de stratagema proastă și josnică a religiei mohamedane. Voind să-și țină ascunse credințele înaintea altor națiuni, mai ales a celor creștine, sub pedeapsa afuriseniei a oprit, anume, să nu se traducă Coranul în altă limbă, ba nici să nu se scrie cu alte litere decât cu cele arabe. Aceasta, pentru învățării neamurilor străine, mai cu seamă grecii și latinii (cari sunt așa de departe de cunoașterea limbei arabe) să nu cunoască ineptiile și înșelăciunile lui.

Cu toate acestea n'au lipsit bărbați învățați, atât creștini, cât și păgâni, cari au frânt nervii tari ai limbei arabe și au descoperit șarpele ce sta ascuns în iarbă. Nu voiu aminti de Samocates Georgius Cedrenus și alții, cari au vorbit numai în treacăt și superficial despre această stratagemă mahomedană. Nu vorbesc nici de împăratul Ioan Cantacuzenul, care batjocorește și combate erudit și cucernic glumele și prostiile Coranului. Voiu aduce numai părerea lui Porphyrius, filosof peripatetic păgân, despre legea lui Moisi, despre sfânta evanghelie și despre coran.

Numitul filosof, după ce a citit cu mare băgare de seamă cărțile celor trei întemeietori de religii și după ce a observat mai de aproape legile și moravurile lor, a spus următoarea părere despre aceste religii: Religiunea mosaică este religiunea copiilor; cea creștină este a lucrurilor peste puțină omenească; iar cea mahomedană este a porcilor.

Iar pentru ca cetitorul să nu se simtă jignit de această părere, vom arăta în câteva cuvinte, cum și ce a voit să înțeleagă prin aceasta numitul filosof.

Dacă a prețuit așa de puțin religia Evreilor, aceasta e pentru că el s'a cuțetat la atâtea rituri și ceremonii care, dacă nu sunt privite în mod simbolic, nu au nici un rost. De exemplu, mielul Paștilor, azima, salata pe care Evreii trebuie să o mănânce stând în picioare, pregătiți ca de drum, cu toiagul în mână și foarte grăbiți, ca din mâncările de astăzi să nu rămână nimic pe mâine; iar oasele și alte părți, care nu se pot consuma, trebuie arse. E sigur că, dacă se face abstracție de caracterul istoric și simbolic al acestor rituri și ceremonii, care vor să reamintească credincioșilor că odinioară se aflau în Egipt, că gemeau în lunga și crâncena robie a Faraonilor, din care au fost scoși prin brațul liberator al lui Moise și, sub conducerea acestuia și a fratelui său Aron, au trecut în cele din urmă în pământul făgăduinței. Pasca evreește înseamnă trecere sau pribegie. Văzând păgânul acestea și alte lucruri asemănătoare în vechiul testament, al căror sens nu l-a priceput, a spus că religia aceasta este a copiilor.

Când a cetit apoi capul întâiu al evangheliei sfântului Ioan : La început era cuvântul și celelalte, a zis : barbarul are graiu înalt. Iar însăși religia creștină pentru aceea a numit-o a lucrurilor mai presus de puterea omenească, fiindcă a observat că evangheliile dau unele sfaturi care se par că întrec puterile omenești. Așa sunt de exemplu : Cine vrea să-și mântuiască sufletul și-l perde ; dacă ești hulit, tu să vorbești de bine ! dacă cineva îți răpește haina, dă-i și cămașa de pe tine ; dacă-ți dă cineva o palmă pe un obraz, să-i întinzi și cellalt obraz să te lovească ; să iertăm greșelile aproapelui nostru de 70 de ori câte șapte în fiecare zi, pentruca apusul soarelui să nu ne găsească mânioși ; și, în sfârșit, dacă vrei să fii desăvârșit, să vinzi tot ce ai, să dai săracilor, păstrând pe seama ta numai crucea cu răbdarea, îngăduirea, ascultarea, disprețul, grăirea de rău și prigonirile de care ea totdeauna are parte ; iar mai departe, că trebuie să-ți dai și sufletul pentru mântuirea fratelui tău. Văzând greutatea acestor porunci și sfaturi, prin o argumentație sofistică, concludând dela particular la universal, filosoful păgân s'a grăbit să declare creștinismul religia lucrurilor peste puterile omenești.

De altfel să nu ne mirăm că un păgân n'a putut să înțeleagă din primul moment rostul acestor sfaturi și porunci dumnezeiești, când ele n'au fost înțelese nici de apostoli decât numai după primirea Duhului sfânt. Abia luminați de acesta au văzut că ceea ce oamenii e cu neputință, la Dumnezeu e cu putință. Dar asupra acestora nu mai stăruim.

Să vedem numai, ce l-a putut determina pe Porphyrius să spună că mohamedanismul este religia porcilor, adică a dobitoacelor celor mai proaste și mai murdare. Amintim din numeroasele cauze următoarele două : Coranul permite multe lucruri

brutale, lipsite de sens și de rațiune, de care s'ar îngrozi chiar și dobitoacele, dacă ar avea graiu și judecată. Astfel îngăduie jaful, apoi nu numai că permite, dar chiar poruncește omorul. Dreptul natural și al ginților spun că trebuie să dăm fiecăruia ce este al său, pecând coranul, din potrivă, susține că nimeni n'are nici un drept în lume afară de credincioșii lui. Această parte a coranului, lipsită de orice sens și rațiune, e ca o stâncă ruptă ce se prăvălește în abisul ignoranței.

A doua cauză, pentru care numitul filosof a caracterizat astfel mohamedanismul, a trebuit să fie faptul că în această religie fericirea supremă, ca și la dobitoace, se pune în bunuri materiale și externe și astfel dă frâu liber tuturor poftelor și patimilor trupești, în desmierdările iubirii, în lupte și biruințe sângeroase, în beții, în gădilirea tuturor simțurilor, ca la porcii ce se bălăcesc în băltoacele cele mai murdare.

Din aceste puține cuvinte, cetitorul poate să vadă cel puțin coada balaurului, rămânând să-i priviască mai de aproape capetele sale înfiorătoare din cele câteva pagini ale lucrării de față.

Și acum, iată pentru ce s'a întreprins această lucrare.

Maiestatea Sa Țarul, după ce cu atâta osteneală a învățat pe supușii sfintei sale împărății tot felul de științe și meșteșuguri folositoare, vrând să conducă la însăși rădăcinile virtuților și la roadele lor cele dulci, precum și la tot ce alcătuiește desăvârșirea omului, s'a cugetat, și cu bună dreptate, că nu sunt de ajuns numai cele ce privesc partea politică, ci mai cu seamă cele ce se țin de cultul dumnezeesc și de credința pravoslavnică. Deaceea, după ce a îndreptat întâiu atât ocărnuirea politică cât și cea bisericească prin legi, constituții, apoi diferite orânduiri și încercări costisitoare, el nu stăpânește numai ca împărat pe supușii săi, ca general pe ostașii săi, sau ca învățător pe învățăceii săi, ci, ca părinte pe fiii săi, el îi iubește, îi învață, îi silește, îi îndreaptă, îi apropie mai mult de omenie. Iar pentru ca să-și facă datoria de păstor neadormit și de paznic grijuliv, și-a pus de gând și a făcut să se arate nu numai cele ce trebuie săvârșite, ci și cele ce trebuiesc încunjurate: grozăviile vițiilor, rătăcirile credințelor păgânești, părerile neîntemeiate ale falșilor legiuitori, aiurările tănuite ale celor fără de lege, mărturiile rele și aducătoare de peire ale Anticriștilor și duhurilor rele.

Mai cu seamă se va fi gândit Maiestatea Sa, că, de și religiunea mohamedană nu are nici un temeiu rațional, totuși, odată cu stăpânirea mohammedană, ea s'a întins în scurt timp atât de mult, încât a umplut cu veninul ei aproape întreaga Asie, o mare parte a Africei și una chiar tot așa de mare din Europa.

Cu timpul s'a răspândit atât de mult, încât râurile Indus, Volga, Tanais, Tyras (Nistru), Danubius (Dunărea) și Savus

(Sava) (Ungaria acum au curățit-o de turci armatele imperiale), Marea Mediterană, Nistrul, deșertul Arabiei, Petrea și malurile Eufratului se închină legii coranului.

Să nu creadă cineva că, la răspândirea acestei religii, și-ar avea partea sa și misterul sau asentimentul necredincioșilor și al barbarilor. Nu! (Pentru că Dumnezeu nu vrea decât binele și nu face decât ceea ce e foarte bine). De aceea a binevoit Maiestatea Sa să mă însărcineze pe mine, om mai puțin chemat pentru lucruri grele, fie cu condeiul, fie cu sabia, să înfățișez în graiu simplu, pe înțelesul tuturor, religiunea mohamedană, stăpânirea politică a Muslimilor, fără prescurtări, adăogiri și schimbări, ca să înțeleagă poporul credincios al pravoslavniciei împărății, că, dacă națiunile: arabă, persică, turcească, tătarască și altele s'au lăsat robite de această lege potrivnică bunului simț, aceasta e din pricina că ele slăvesc viciile în locul virtuților, greșelile în locul adevărilor, și pentru că socotesc că adevărata fericire nu se găsește decât în cele trupești, în desmieri, în poftă neînfrănată, în puțința de a păcătui nepe-depsit.

Mohammedanismul s'a mai întărit, fiindcă la neamurile creștine: Români, Greci, Bulgari și alții, au scăzut virtuțile, a pierit disciplina militară și buna înțelegere creștinească, s'a dărmat adevărata stăpânire politică și stăpânitorii atâtor regate și împărății fericite au îngăduit să fie învinși de propriile vicii, pentru că apoi dușmanul întregii lumi creștine să învingă pe cei învinși, să lege pe cei legați, să târască și înjosiască pe prizonieri sub jugul cruntei tiranii.

Cunoscând acestea poporul rusesc, să-și aducă aminte de vorba poetului: fericit, cel ce învață din pățania altuia; să se feriască de păcatele și moleșala regatelor și regilor de mai înainte, să sdrobiască, înainte de a fi mușcat, capul viperei, să doboare bărbătește la pământ pe leul care răcnește și caută pe cine să înghită, să-și impună pocăință pentru păcate și îndemn pentru virtute. În sfârșit, revenind la împăratul-profet David, să repete adeseori: cei fără de lege mi-au spus glume, dar acestea nu sunt ca legea ta, Doamne!

Cetitorul, apoi, să mulțumiască lui Dumnezeu, să slujiască cu credință pe împăratul, iar autorului să-i înmâdă o mână de ajutor. Sănătate.

Numele Coranului.

Coranul, cartea sfântă a Musulmanilor, are trei nume deosebite: Curan, Furcan și Kelamullah.

„Curan“, sau cu articol „Elcuran“, însemnează cetire, sau carte care singură trebuie citită de Musulmani ca dată de Dumnezeu.

„Furcan“, a distinge, a separa. Musulmanii, prin credința, ascultarea și practica acestei cărți, se disting și se separă de celelalte religii.

„Kelamullah“, cuvânt dumnezeesc. O parte a acestui cuvânt se crede a fi scrisă de logofătul sau secretarul lui Dumnezeu, iar altă parte a fost vestită de arhanghelul Gavril.

Numele se crede a-i fi comun cu Pentateuhul și Psaltirea, care încă e cuvântul lui Dumnezeu dat profeților din diferite timpuri. Astfel Dumnezeu a trimis mai întâiu Evreilor „Tenrat“ sau Pentateuhul (Tora) prin Moise, ca să afle chiar de sus cum trebuie cinstit Dumnezeu.

„Zebur“ (Psaltirea) s'a dat prin „David“, ca să se învețe poporul a slăvi pe Dumnezeu. Dar, din cauza superstiției și încăpăținării Evreilor, pe timpul lui *Isa Mesih* (Isus Hristos), religia mosaică a fost înlocuită prin „Indzil“ (Evangelie), iar pe timpul lui Mohammed, profetul Musulmanilor, s'a dat legea coranului. Astfel, deci, toți muritorii, cari au trăit dela Adam până la Moise sub legea lui Adam, a lui Noe și a lui Avram, a căror cărți cred că au perit cu voia lui Dumnezeu, au trăit în sfîntenie și s'au mântuit. Asemenea s'au mântuit și cei ce au crezut lui Moise și au ținut poruncile torei, apoi credincioșii lui Hristos și ai Evangheliei până la sosirea lui Mohammed și coborârea coranului. Împărați creștini, cum sunt Constantin cel Mare și Iustinian, întemeietorul Sfintei Sofia, precum și ceilalți împărați creștini înainte de Mohammed, se crede că s'au mântuit și sunt sfinți.

După apariția legii coranului și a profeției lui Mohammed, toate cărțile profetice vechi, despre care cred că sunt vreo cinci mii, sunt oprite, practica lor religioasă desființată, iar cei ce vor să se mântuiască nu se pot mântui decât prin credința coranului.

De altfel, întreg coranul s'ar fi scris în 25, după unii în 23 de ani. Afară de porunci, care s'au scris de secretarul lui Dumnezeu în Arsa (așa se numește ceriul cel mai de sus și tronul dumnezeesc), Mohammed, când s'a suit la ceriu, a mai primit și alte porunci care se numesc „Hadis“, adică vestire sau înștiințare nouă și i-au fost împărtășite, cu diferite prilejuri, de arhanghelul Gavriil. De exemplu, dacă poporul credincios al lui Mohammed avea vre-o nedumerire, acesta se făcea că el însuși nu știa cum să-l sfătuiască, dar făgăduia că va mijloci la Dumnezeu să-i descopere voința. A doua sau a treia zi apoi, el împărtășia poporului cum l-a luminat Dumnezeu. Toate aceste împărtășiri se adăogau la textul coranului și astfel, în 25 de ani, s'a încheiat cartea sfântă a Mohammedanilor, fiindcă tot atâția ani ar fi dăinuit și apostolia profetului.

Stilul. Coranul e scris în limba arabă, în stil ritmic, metric, elegant și neaoș, încât se socotește cu desăvârșire ne-

imitabil, ba chiar dumnezeesc. El nu e rodul înțelepciunii omenеști, ci al celei dumnezeеști. Despre scrierea lui se povestesc următoarele:

Pe timpul când Mohammed a început să-și răspândiască religiunea sa, la arabi erau mai mulți învățați și filosofi vestiți, între cari și un doctor cu numele Lokman, al căruia nume și meșteșug doctoricesc e amintit cu laudă în mai multe părți ale coranului, precum și la unii poeți. Și la arabi erau serbări naționale, Lusna, tot la trei ani, ca jocurile olimpice la greci. Atunci se adunau toți învățații Arabiei la Medina și, dacă au scris ceva, expuneau o parte din scrisul lor pe un stâlp ce se afla în mijlocul orașului și unde rămânea expus timp de 40 de zile, ca să poată fi cetit de toți. Dacă avea cineva ceva de observat, scria și expunea în acelaș loc, ceea ce se numia „Nazite“, adică asemănător, — iar după trei zile se adunau toți învățații și oamenii de știință la un loc și discutau despre vorbele și faptele autorilor, rostindu-se, în scris, într'un fel sau altul. Cel ce biruia în aceste discuții se numia „Piri“, adică mai mare și mai învățat (doctor).

Când a scris Mohammed cel dintăiu „sarre“ (surre?) sau cap al coranului și l-a expus, după obicei, în public, învățații artei retorice și poetice și-ar fi încordat toate puterile să imite stilul și figurile sale poetice („Nazm“). În zădar. Mohammed, deși anonim, a fost declarat biruitor și doctor în poezie și în graiul ales. Fiindcă el a rămas anonim și la concursul al doilea și al treilea, când a expus capetele următoare ale coranului, a spus că nu el este autorul, ci Dumnezeu și atunci mulți oameni, atât dintre cei învățați, cât și mai cu seamă dintre cei neînvățați s'ar fi declarat ucenicii lui.

Dar despre acestea se mai povestesc următoarele:

Ebubekyr era pe timpul acela cel mai iscusit în limba arabă și în alte științe. Acesta și l-a făcut pe Mohammed rudă, dându-i în căsătorie pe sora sa. Vrând apoi să stăpâniască poporul arab, un popor foarte superstițios, el și-a dat seama că acesta nu poate fi stăpânit decât tot cu ajutorul unei superstiții. Din diferite dialecte ale limbii arabe, precum și din deosebite cărți sfinte a compus apoi coranul, pe care cumnatul său, înzestrat cu minte și memorie uimitoare, l-a învățat pe din afară. Astfel Ebubekyr spunea despre cumnatul său, care recita capete întregi pe din afară din coran, că e răpit de extaz dumnezeesc și că învățăturile lui întrec puterile omului și se coboară de-a dreptul dela Dumnezeu. Așa a strâns omul acesta, prin eleganța stilului său arab și prin misticismul, ajutat de o prodigioasă memorie a cumnatului său, o mulțime de credincioși cari se închinau lui Mohammed, ca unui prooroc dumnezeesc.

Dacă poporul îi cerea vre un cap („sarre“, surre?) nou din coran, proorocul se ducea la Ebubekyr care i-l scria, iar după

ce el îl învăța de rost, după câteva zile se arată mulțimii și spunea că Dumnezeu l-a luminat, sau arhanghelul Gavriil i-a descoperit ceea ce avea să spună.

Din faptul că în limba arabă fiecare cuvânt are câte zece înțelesuri, afară de cele metaforice, trebuie să atragem atenția asupra greutății interpretării coranului. Sunt cuvinte cu 100, cu 500 și chiar cu 1000 de înțelesuri, uneori cu totul deosebite și chiar contrarii. Așa se face că chiar învățații poporului arab se vedeau nevoiți a apela la Ebubekyr pentru a le lămuri înțelesul unor capete mai grele din coran.

Cartea aceasta e scrisă cu litere arabe numite *Nes ch*, fiind mai elegante și mai ușoare, deoarece notează și vocalele, și nu e voie să o scrii cu literele numite *Ta l i k*, întrebuițate de Perși, cari sunt socotiți eretici, precum se va arăta deosebit la locul său.

Pentruca cetitorul să vadă mai limpede cele de până acum, să dăm câteva exemple :

„*Farz*“ înseamnă a tăia, a scobi, mai cu seamă în creastă sau gaură de lemn de foc, care arăbește se spune „zend“. Mai înseamnă: a defini, a sancționa, a porunci cele ce trebuie păstrate, a arăta cele hotărâte de Dumnezeu, ce e datorit prin lege, de drept sau numai în chip moral într'un loc sau o împrejurare oarecare. La plural „*firaz*“ înseamnă creasta din cornul arcului, de care atârână arcul. Apoi hotărâre luată și dată de Dumnezeu, care nu se poate schimba. Sau: ce se datorește în mod legal, precum ar fi canon, bursă sau așa ceva. Mai departe: scut și săgeată nu de oricare, ci de cele care se întrebuițează la jocul de noroc, în sfârșit un fel ales de dactil, născut în fericita Arabie și numit „Oman“. Mai adeseori, însă, prin „*farz*“ se înțelege o datorie impusă de porunca dumnezească, obligând sub păcat de moarte.

„*Sanret*“, înseamnă exemplu, regulă și tot ce a spus și făcut Mohammed. Apoi: natură, temperament, cale, așezământ, fel de viață. Mai departe: un fel de dactili din Medina. Apoi iarăș: formă sau suprafață, frunte, față, chin, pedeapsă. De cele mai multe ori, însă: legea și așezământul profetului, un fel de sfat evanghelic al lor, vulgar „*sunni*“, adică circumcisiune; de unde circumcisiții sunt Mohammedani ortodocși.

Expresiunea „*farz* degildur, sunnet dur“ înseamnă: nu e porunca lui Dumnezeu, ci a profetului, a bisericii ș. a.

Ce învățături cuprinde coranul ?

Coranul arată că Mohammed a fost orfan, om supus greșelilor, idololatra, cu desăvârșire necunosător de scriptură și de legea celor săraci, având numai cunoștința limbei arabe strămoșești. Mai departe că a avut multe neveste, că a dobândit

mila dumnezească și bogăție mare; cunoscător al tainelor lui Dumnezeu, el a devenit învățătorul poporului arab, atunci idololatriu. S'a făcut profet și apostol, nu prin minuni, ci prin arme și a propovedit credința dreptului Avram despre un singur Dumnezeu adevărat, făcătorul și stăpânitorul tuturor văzutei și nevăzutei, dătătorul tuturor bunătăților, atotputernic, stăpân peste viață și moarte, înțelept, fără de trup, necuprins și nemărginit, milostiv și iertător către toți cei credincioși, înviind pe cei morți cu aceeași ușurință cu care i-a și creat. Judecata din urmă o va face Dumnezeu cu dreptate, răsplătind pe fiecare după faptele sale: pe cei buni cu fericirea raiului, pe cei răi cu chinurile iadului. Coranul, fiind cuvântul lui Dumnezeu, nu al minții omenești, trebuie crezut și urmat. Cei cari îl cred și-l urmează sunt Musulmani, adică de credință curată, fie oameni, fie îngeri, fie diavoli (pentru că ei cred că mulți diavoli au primit legea coranului). Credința e necesară pentru toți cei ce vor să scape de pedepsele iadului și să dobândiască bucuriile veșnice ale raiului.

Coranul, cred Musulmanii, nu e în contradicție cu nici unul dintre profeți, ci e o aprobare și confirmare a lui Moise, David și Isus Hristos.

Cei ce cred cele scrise în legea lor și le practică cinstit, se mântuiesc de focul gheenei.

Pe lângă aceea, fiecare nație și-a avut profetul său trimis de Dumnezeu, pentru ca acestea să nu poată spune la judecata din urmă, că n'au auzit și n'au înțeles legea Domnului.

Sunt peste 5000 de profeți de aceștia. Cu numele sunt amintiți: Adam, Noe, Avram, Ismael, Isac, Iacob, Moise, Isus Hristos și mulți alții.

Acesta e cuprinsul general al Coranului, așa cum e înțeles și urmat de credincioșii lui.

În amănunte putem constata următoarele.

Mohammed pseudo-profet.

Nașterea lui. Pe când stăpânia la Constantinopol împăratul Herakles, s'a născut la Medina, în deșertul Arabiei, Mohammed, întemeietorul religiei mohammedane. (Cercetătorii mai noi sunt de acord în ce privește locul nașterii profetului. El e Mecca, nu Medina, precum arătarăm noi. Nota editorului). Tatăl său a fost Abdullah, mamă-sa Emine. Murind tatăl său în idololatrie, grija mamei și a copilului de șase luni a trecut asupra unui frate al răposatului părinte, unchiu al copilului Mohammed, cu numele Ebudzell, care înseamnă tatăl neștiinței.

Educația. Sub îngrijirea acestuia a stat, până când a ajuns mare. Până la vârsta de 40 de ani el a fost cu desăvârșire lipsit de orice știință de carte și nici meșteșuguri nu cunoștea,

afară de cărauşie. Obişnuia şi el să transporte mărfuri, din oraş, în oraş cu cămile şi catări. Venind odată ostenit de drum şi de lucru, s'a culcat sub un platan umbros, având drept căpătăiu o piatră mare neagră.

Profeţia. Adormind, el a văzut în vis pe arhanghelul Gavriil, al cărui nume în Coran este Dziebrail Emin, purtând prin văzduh lacul sau apa cea mare şi răcoritoare a legii lui Dumnezeu. Luând acesta nişte foarfeci ascuţite, a tăiat pântelele lui Mohammed şi l-a umplut de credinţă şi de ştiinţă dumnezească. Deşteptându-se din somn, arhanghelul îl numeşte frate şi-i spune, că Dumnezeu l-a ales pe el să fie cel din urmă dintre profeţi, aşa încât, după el, nimeni nu va mai avea darul profeţiei şi că va mai primi descoperiri dumnezeşti. Să-şi lase, deci, îndeletnicirea de până acum de cărauş şi să se pregătească pentru noua însărcinare, în care nu-i va lipsi nici odată ajutorul lui Dumnezeu.

Aici e de notat că e o mare nedumerire în ce priveşte chemarea profetică a lui Mohammed. Dacă uneori se spune că el a fost trimis numai la poporul arab, alteori, ca în cap. 77 al Coranului, se spune că el e povăţuitorul neamurilor, iar în cap. 76 cetim că Dumnezeu i-a spus să arate că el nu e decât un sol şi că grăeşte adevărul.

Când Mohammed s'a îndoit de adevărul cuvintelor arhanghelului, acesta i-a arătat semnul spintecării pântecelui său, în care, când dormia, i-a vărsat apa credinţei şi înţelepciunii dumnezeşti. Arborele, sub care s'a odihnit, este acelaşi care a adăpostit odinioară şi pe Avram; iar piatra dela căpătăiu e adusă din raiu, ca semn, ca la ea să pelerineze, ca oaspeţii lui Dumnezeu, toţi Musulmanii, cari, în această din urmă calitate au să se numiască „preitullah“. În acel loc e lăcaşul Domnului.

Întărit prin acestea, Mohammed a primit harul dumnezeesc şi a început să cerceteze adâncimile tainelor divine.

Propoveduirea. Mai întâiu a căutat pe unchiul său, căruia i-a descoperit cele împărtăşite de arhanghel şi-i propuse să-l urmeze în credinţă.

Ebudzehl îi spuse :

— Minţi, nemernicule ! De unde să ai tu ştiinţă ? Care Dumnezeu să te facă pe tine profetul său ?

Mohammed răspunse :

— Dacă vrei să te încredinţezi că spun numai adevărul, ai voie să ceri dela mine orice semn sau minune şi eu, cu ajutorul Celui ce m'a făcut profetul său, sper să-ţi pot arăta.

— Ridică-ţi piciorul în sus ! făcu atunci cu grabă Ebudzehl.

Mohammed îndeplini porunca.

— Ridică-ţi acum în sus şi cellalt picior ! Mohammed nu putu şi fu nevoit să-şi lase jos pe pământ piciorul dintăiu.

— Nu așa, nemernicule! observă cu mânie Ebudzehl. Ridică-le pe amândouă odată!

Iar când Mohammed i-a spus că aceasta nu se poate, Ebudzehl, i-a răspuns:

— Dacă tu nu poți face un lucru ușor ca acesta, cum vei putea săvârși altele mai grele, cu care te lauzi?!

Și în indignarea lui, îl lovi peste obraz.

Fuga. Isgonit din oraș ca nebun, mincinos și ventriloc, el fugi. Această fugă a lui Mohammed din Mecca este începutul erei musulmane, se numește „hidzret“ = fugă și s'a întâmplat la 16 Iulie 622 al erei creștine.

Din Mecca el fugi la Medina, unde arhanghelul îl îndeamnă să se ducă la Ierusalim, ca să primiască acolo nouă descoperiri dumnezeiești.

La porunca arhanghelului, Mohammed, fără să știe cineva, iese noaptea din Medina și, până când s'a luminat de ziuă, el a făcut, cu ajutorul arhanghelului, tot drumul până la Ierusalim, un drum de aproape 30 de zile.

Burak. Ajutorul de drum al arhanghelului a fost un animal, mai mare decât un măgar, însă mai mic decât un cal, cu numele de „Burak“, cu care avea să se urce Mohammed și în ceriu. Unde arunca acesta privirea, acolo puneă „Burak“ copita.

Despre aceasta încă sunt o mulțime de povești interesante.

Astfel se spune că într'o zi, după ce și-a făcut rugăciunile de dimineață, Mohammed ar fi zis:

— Oameni buni, eri după ce am plecat acasă, vine la mine Gavril și-mi spune: „Mohammed, Dumnezeu îți poruncește să-l cercetezi după ultima rugăciune de seară!“ Dar unde-l voi vizita? întrebai eu. Mi-a răspuns: „În locul unde se găsește“. Și mi-a adus pe Burak. Când, însă, am voit să-l încălec, el a fugit. Atunci arhanghelul i-a spus să stea, că pentru mine a fost adus. Animalul a răspuns că nu-mi va da voie să-l încălec, până când nu mă voi ruga lui Dumnezeu pentru el. Și m'am rugat la Dumnezeuul meu. Încălécând apoi pe el, mergeam încet, căci el pășia tot din orizont în orizont. În timp mai scurt decât clipirea ochilor, am ajuns în locul sfânt. Gavril m'a dus în casa sfântă pe stâncă Hiersalem și mi-a spus: „Coboară-te, fiindcă de pe piatra aceasta te vei urca la ceriu!“ Și m'am coborât. Gavril a legat animalul, cu brâul său, de stâncă și apoi m'a ridicat în slava ceriului. Acolo am văzut mulțime de îngeri, pentru cari, ingenunchind de două ori, am rugat pe Dumnezeu. Așa am făcut până în ceriul al șaptelea. Fiecare ceriu era mai mare decât lumea aceasta și avea câte 70 de mii de guri și în fiecare gură câte 70 de mii de limbi, laudând pe Dumnezeu în tot alătea graiuri. Și-am văzut pe un inger plângând și l-am întrebat, pentru ce plânge? El mi-a spus că e păcatul. Eu m-am rugat pentru el. Gavril m'a înfățișat altui inger și acesta iarăș

altuia, până când m'am văzut înaintea lui Dumnezeu și a scaunului său de judecată. Dumnezeu m'a atins cu mâna între umeri și receala mânei Lui mi-a pătruns șira spinării. Intorcându-mă la Burak, m'am dus acasă călare până la Mecca. Toate acestea s'au petrecut abia în a zecea parte a nopții.

Povestind acestea poporului, Mohammed observă cu mirare, că îl părăsesc mai bine de o mie de credincioși spunându-i : „Ridică-te la ceriu ziua să vedem și noi, cum ți se închină îngerii !“

Mohammed a răspuns : „Slavă Domnului, ce sunt eu, altceva, decât om și apostol. Precum cei de mai înainte n'au crezut minunilor făcute de profeți, nici voi nu veți crede decât prin sabie !“

Încăllecând Mohammed pe calul său năzdrăvan, întră cu arhanghelul în biserica Hieron din Ierusalim, cea zidită de Constantin cel Mare, restaurată de Iustinian pe acelaș loc, unde și-a zidit Solomon, fiul lui David, templul său cu ajutorul uriașilor.

Stând astfel călărețul cu calul pe o piatră mare și, nefiind nimeni împrejur, se coboară din ceriu arhanghelul și-i spune că Cel prea înalt i-a poruncit să se ducă la tronul său, Arsz, cum îl numesc ei, sau Empireu la greci, unde va primi din mâna lui Dumnezeu cuvântul Lui : coranul.

Cât ce a auzit porunca dumnezească, Mohammed a căzut în extaz și a plecat cu Burak în văzduh.

De copitele calului s'a prins și piatra pe care au stat în biserică.

Intorcându-se arhanghelul și văzând că și piatra vine cu ei în ceriu, a zis că el are poruncă să ducă numai pe Mohammed și Burak, nu însă și piatra.

Atunci Mohammed, agrăind piatra, aceasta s'a desprins de pe copitele calului și a rămas atârnată în slava ceriului.

Astfel ajunge la poarta întâiului ceriu, pe care o găsește închisă și păzită de 70.000 de îngeri.

Arhanghelul Gavril bate, însă, la ușă și le spune că a sosit Mohammed, robul și prietenul lui Dumnezeu, fratele lor.

Deschid porțile și salută cu mare cinste pe noul sosit și sunt resalutați de acesta cu cuvintele obișnuite la Mohammedani : „Pace ție !“ („Selamum aleikum“).

Intrând în ceriul dintăiu, află pe toți dreptii dela Adam până la Noe.

Văzându-l Adam, a zis : „Iată, după atâtea mii de ani și după nenumărați fii, pe cari i-am născut, vine unul desăvârșit, frumos, înțelept, drept, evlavios, ascultător de poruncile dumnezești, în care nu este minciună și păcat.

Apoi s'a suit la ceriul al doilea.

Ceriul al doilea se află de ceriul întâiu la o depărtare de 500 de ani pământești.

Aici găsește alți 70.000 de îngeri, de cari e primit în acelaș fel, ca și mai înainte.

În lăcașul acesta se găsește dreptul Noe și familia lui : Avram, Moise, David, Solomon și ceilalți profeți.

Cel dintâiu îl numește fratele și tovarășul său și-l întreabă, pentru ce îl cheamă Dumnezeu ?

Mohammed răspunde că nu știe nici el.

Moise spune, că nici el nu știe; bănuiește însă, că el are chemare de profet și e trimis pentru îndreptarea muritorilor. L-a mai rugat ca, la întoarcere, să se opriască din nou pe la el și să-i spună, ce însărcinare a primit dela Dumnezeu ?

Făgăduind Mohammed aceasta, își ia drumul spre ceriul următor.

În ceriul al treilea e primit totașa de îngerii străjeri și găsește pe Isus Hristos, precum era când viețuia cu trupul pe pământ.

Fiind întâmpinat și îmbrățișat frățește și de acesta, se desparte făgăduind că-l va cerceta din nou, la întoarcere, când îi va spune ce porunci a primit dela Dumnezeu.

În ceriul al patrulea, al cincilea, al șaselea, al șaptelea și al optulea n'a găsit nimic, afară de nemărginit număr de îngeri.

În ceriul al noulea, ajung la porțile palatului lui Dumnezeu, unde păziau de nouă ori câte 70 de mii de îngeri, cu mare strășnicie, încât n'au lăsat nici pe arhanghelul Gavril și pe profetul Mohammed să bată la poartă.

Aflând, însă, îngerii cei dintâi vestea despre întoarcerea arhanghelului și sosirea lui Mohammed, au dat-o la o parte, până ce au ajuns la lăcașul Domnului.

De aici îndată a venit răspunsul, să le dea drumul fără întârziere și au fost muștrați, pentru ce au plictisit pe profet cu așteptarea ?

Prin mijlocirea lui Mohammed, îngerii au fost iertați de Dumnezeu.

Deschizându-i, deci, porțile, toată curtea lui Dumnezeu l-a întâmpinat cu mare cinste, numindu-l frate și urându-i bun sosit.

Dumnezeu poruncise secretarului său mistic să scrie coranul, dar acesta nu l-a terminat.

Până ce-l va termina, arhanghelul Gavril a primit poruncă dela Dumnezeu să-l conducă pe Mohammed, să-i arate palatele, încăperile și grădinile.

Grădinile cerești. Mohammed a văzut aici palate făcute dintr'o singură bucată de diamant, de smaragd, de rubin și un perete întreg dintr'un singur mărgăritar foarte strălucitor, precum și altele pe care se vede că le-a cetit în Apocalipsa Sf. Ioan.

A admirat apoi pomii grădinilor. Verdeța, belșugul și frumusețea lor nu se poate spune. Fructele lor sunt mai mari decât butoaiele și poloboacele.

Cercetând acestea și terminând secretarul cu scrisul coranului, Mohammed a fost chemat înaintea lui Dumnezeu.

Când a intrat în însuși lăcașul dumnezeesc, a fost covârșit de lumina dumnezească, încât n'a putut să mai vadă nimic ; a auzit, însă, glasul Domnului zicând : „Bine ai venit, iubitul meu !“

Auzind acest glas, Mohammed s'a închinat cucernic și a zis : „O, Doamne, Ziditorul tuturor lumilor, iată robul tău, gata să împlinescă poruncile tale!“

Atunci secretarul i-a adus și predat coranul, scris cu litere de o lumină și strălucire dumnezească, apoi însuși Dumnezeu i-a poruncit să învețe toate popoarele și să le îndemne ca, lepădând legile cărților vechi, precum și orânduelile profeților de până atunci, să asculte numai de poruncile coranului, dacă vor să se mântuiască.

Luând coranul, a rugat pe Dumnezeu să i se arate, ca nu cumva să-l întrebe oamenii, cum și ce fele este Ziditorul și apoi, neștiind, să fie socotit drept mincinos și născocitor de basme, ca alți profeți dinaintea lui.

Dumnezeu i-a răspuns că este cu neputință să-l vadă ființa, fiindcă aceasta întrece puterea simțurilor și a minții omului. Totuși îi va arăta puterea mâinei sale și cele ce sunt împrejurul Său.

Apropiindu-se Mohammed mai tare de Dumnezeu, acesta și-a pus mâna deasupra capului lui (un fel de imitare a hirotonisirii creștine) și a simțit-o mai rece decât ghiața și mai grea decât plumbul.

Luându-și apoi Dumnezeu mâna de pe capul lui, a văzut scaunul Lui și strălucirea dumnezească, precum și trei râuri ce curgeau de acolo : unul de lapte, al doilea de miere și al treilea de vin.

Dumnezeu i-a poruncit să bea din care râu îi va plăcea, până când se va sătura. El, însă, primind dela arhanghel două cupe, cu una a luat miere, iar cu cealaltă lapte.

Fiind întrebat, de ce n'a băut și din al treilea râu de vin, Mohammed a răspuns că are numai două mâni, de aceea a luat și el numai din două râuri. Atunci Dumnezeu i-a spus ca, de aici înainte, să nu aibă voie să bea nici el, nici credincioșii lui altfel de vin decât vinul ce va curge prin câmpiile cerești.

Primind apoi voie să se întoarcă acasă, însoțit de acelaș arhanghel și, slăvit în cântece minunate de toți îngerii, Mohammed se coboară până în ceriul al treilea, unde potrivit cuvântului dat, a arătat lui Isus coranul, și i-a spus că a primit poruncă să-l vestească lumii. Isus a aprobat tot ce se afla în coran, afară de numărul rugăciunilor zilnice, fiindcă se cereau 50 de rugăciuni pe zi. De aceea l-a rugat ca să se întoarcă la Dumnezeu și să-L roage să schimbe legea aceasta plictisitoare

și pentru oameni aproape cu neputință, încuviințând să facă rugăciuni mai scurte și mai puține. Altmintrelea, el prea bine știe că toate silințele-i vor fi zadarnice și că, prin neascultarea de asemenea lege, oamenii neincetat vor afla mânia și răsbunarea dumnezească. El însuși s'a încredințat, deși s'a trudit până la moarte, să impună legea și poruncile evangheliei și totuși n'a izbutit de loc sau numai prea puțin.

Instituirea rugăciunilor. Mișcat de sfatul lui Isus, Mohammed se întoarce la Dumnezeu și-l roagă cu stăruință, iar acesta împutinează cu zece numărul rugăciunilor.

La reîntoarcere, Isus Hristos și acest număr de rugăciuni l-a găsit prea mare și, la îndemnul lui, profetul s'a mai întors la Dumnezeu de două ori, până când, în cele din urmă, acesta s'a milostivit să încuviințeze numai cinci rugăciuni („Namaz“) pe zi.

Când s'a întors pentru cea din urmă dată, Hristos a spus că și acest număr redus de rugăciuni e prea mare pentru lenea și lașitatea omenească.

Mohammed a răspuns că mai mult n'are voie să se întoarcă la Dumnezeu și să-l plictisească cu noi cereri.

Hristos l-a întrebat, ce va hotărî judecata dumnezească despre cei bătrâni, despre cei bolnavi, despre cei nebuni și despre cei robiți de cei necredincioși, cari nu-și vor putea face numărul de rugăciuni cuvenit?

Mohammed a răspuns: în ce privește bolnavii, dacă nu pot să stea în picioare și să ridice brațele, ajunge să ridice ochii; iar, dacă nu pot vorbi, ajunge să gândească ceea ce ar dori să spună. Pentru cei robi, pentru cei nebuni, sau cei maniaci, Dumnezeu a poruncit îngerilor să se roage dimpreună cu poporul credincios.

(Din această pricină, toți cei nebuni sunt socotiți, la Musulmani, ca sfinți, fiindcă pentru ei se roagă îngerii).

Auzind aceasta, Isus l-ar fi felicitat și cu suflul voios i-ar fi spus, că așteaptă cu mare dorință sosirea lui Mohammed și a cetei lui de credincioși la ceruri.

Din ceriu, Mohammed s'a coborât nu în Ierusalim, de unde se suise, ci în Damasc pe acoperișul bisericii Sf. Ioan (care a fost lărgită și împodobită foarte frumos mai târziu de califul Amavia. Aceasta, pentru că în acest oraș cred Mohammedanii că va fi judecata din urmă. Intrând în biserică, profetul a săvârșit cele dintâi rugăciuni („Namaz“), după forma ce văzuse în ceriu.

Propoveduirea Coranului în Medina. Din Damasc iarăși a venit în Medina și a predicat coranul și poruncile lui Dumnezeu mai întâi poporului arab.

Cu predica a unit sabia, imitând, poate, pe Moise, căruia încă îi poruncise Dumnezeu să nu cruțe vicața nici unui străin, a cărui pământ avea să devină moștenirea fiilor lui Israil.

Situația lui Mohammed. Ca om politic, Mohammed a hotărât, dacă va crede cineva poruncile coranului, sau dacă cineva va muri pentru coran, sau va ucide pe un dușman declarat al acestei legi, va intra pe poarta cea mare a raiului.

În chipul acesta, Mohammed în scurt timp a strâns în jurul său un mare număr de tovarăși, nu atât de credință, cât mai cu seamă de pradă și de jaf, încât în cei 25 de ani, cât a mai trăit, a ajuns să stăpânească întreg deșertul Arabiei, o mare parte a Persiei și multe seminții arabe. Dar să lăsăm acestea în seama istoricilor.

Mohammedanii cred că profetul lor a săvârșit nenumărate semne și minuni, deși Dumnezeu nu i-a dat puterea aceasta, ci aceia a sabiei.

Despre aceasta se află o carte mare „Mohammedia“, adică viața lui Mohammed, scrisă în limba arabă și tradusă mai apoi și în limbile persană și turcească.

Dacă am voi să le înșirăm pe toate, ar trebui să traducem și noi această carte.

Vom aminti aici numai pe cele mai însemnate și mai cunoscute de popor.

— *Minuni.* Se spune în cartea aceasta („Mohammedia“) că, după ce s'a coborât profetul din ceriu și s'a dus acasă în Medina, a cercetat pe unchiul său Ebudzehl, povestindu-i toate câte văzuse și auzise în ceriu și îndemnându-l să primească poruncile coranului. Acesta, însă, robit de idolatrie și alte credințe deșerte vechi, n'a voit să creadă, ci l-a certat și batjocurit în public și între patru ochi.

Într-o zi, pe vremea castraveților, chemând Ebudzehl la sine mai mulți oaspeți, Mohammed l-a rugat să-i dea voie să vină și el în grădină cu oaspeții.

Venind în grădină, Mohammed prefăcuse castraveții în pepeni (cari și astăzi se numesc pepenii sau harbujii lui Ebudzehl).

Oaspeții s'au supărat pe Ebudzehl, fiindcă și-a bătut joc de ei. Acesta, însă, se mira și el, de această schimbare neașteptată, fiindcă el semănase și udase castraveți.

Atunci, Mohammed i-a zis: Așa se prefăcuse castraveții necredincioșilor în pepeni, iar pepenii celor credincioși în castraveți. Și îndată a poruncit ca jumătate din pepeni să-și reia forma de mai înainte.

Văzând aceasta oaspeții, toți au crezut în Mohammed și poruncile coranului. Singur Ebudzehl, ca de obicei, îl blestema ca pe un pehlivan (șarlatan).

Scoate pe Ebudzehl din groapă. Voind să-și răzbune Ebudzehl asupra nepotului său Mohammed, a încercat să-l piarză.

Prefăcându-se că-i e prieten, l-a chemat la o masă de împăcare în cortul său, după ce săpase mai întâiu acolo un puț,

adânc de 60 de orgii, acoperit deasupra cu ramuri subțiri, iar deasupra acestora cu un covor frumos.

Mohammed, aflând dela arhanghelul Gavril gândul rău ce-l are Ebudzehl, a venit bucuros în ziua și la ceasul hotărât, dornic să-i arate o minune dumnezească.

Dumnezeu a făcut ca Ebudzehl să-și uite de puțul ce săpase și, ducându-se să întâmpine pe Mohammed, a călcat pe tapetul ce acoperia puțul și a căzut în adâncimea întunecoasă.

Mulțimea, care însoția pe Mohammed, întreba curioasă ce este, ce s'a întâmplat?

El răspunse că nu știe.

Întrebându-l apoi cu toții, cum a căzut așa de rău și pe neașteptate, Ebudzehl a spus că a căzut însuși în groapa pe care a săpat-o pentru peirea lui Mohammed.

Atunci Mohammed, făcându-i-se milă de unchiul său nenorocit, l-a întrebat, dacă vrea să creadă.

Ebudzehl a răspuns că va crede, dacă-l va scoate cu mâna sa din puț.

Atunci Mohammed și-a întins dreapta până în fundul puțului și apucând pe unchiul său de brâu, l-a scos teafăr afară.

Ebudzehl, însă, rău și nerecunoscător, nu numai că n'a crezut, precum făgăduise, dar îi zicea :

— Acum văd și știu că tu ești cel mai mare înșelător și căpetenia vrăjitorilor.

Mohammed răbda toate batjocurile și hulile unchiului său cu suflet blând și liniștit; ba încă l-a întrebat, ce ar mai trebui să mai facă pentru a se încredința despre adevărul coranului.

Ebudzehl i-a spus, dacă el e în adevăr profet și dacă prin poruncile coranului trebuie să se mântuiască toți muritorii, atunci să cheme mai întâiu sufletul tatălui său din lumea cealaltă și să mărturisească despre apostolatul său („Prigamberlyk“).

Invierea lui Abdullah. Mohammed știa că unchiul său e idolatru, rău și necredincios, totuș, pentru întărirea credinței, el se duse la mormântul tatălui său Abdullah, mort înainte cu 35 de ani și mai bine, și scoțându-i oasele, l-a înviat din morți.

Îndată ce a înviat, a zis : „Nu este Dumnezeu afară de Allah, nici profet afară de Mohammed, profetul lui Allah“. („Caillahi illa Allah ul Muhammed rasul Allah“).

După această mărturisire de credință, Abdullah iarăș a murit și oasele lui moarte au intrat singure în mormânt.

Prin această minune, mulți au fost aduși la credința coranului.

Ebudzehl, însă, n'a fost convins nici prin minunea aceasta și a rămas până la moarte vrăjmașul neînduplecat al lui Mohammed. (De aceea spun teologii musulmani, că nesfârșita bunătate, milostivire și îndurare dumnezească poate să scoată pe toți necredincioșii din toate timpurile, ba chiar și pe atei din iad și

să-i așeze în raiu, iertându-le toate păcatele și fărădelegile). Ebudzehl, însă, nu poate să se mântuiască nici decum. Aceasta o știu ei dintr'o vorbă a lui Mohammed care, fiind întrebat dacă pedepsele necredincioșilor din iad au sfârșit sau nu, ar fi răspuns că, în această privință n'are nici o descoperire, — despre cei credincioși, însă, știe că chiar dacă au făcut numai odată mărturisire de credință în viața lor, petrecând cealaltă parte a vieții în păcate și fărădelegi, se vor mântui prin aceea unică mărturisire de credință, afară de unul care, după părerea teologilor coranici, este Ebudzehl, tatăl neștiinței, unchiul lui Mohammed.

Frângerea lunei. Una din minunile cele mai slăvite ale profetului este frângerea lunei.

Se spune anume, că niște învățați evrei ar fi venit la Mohammed să-i ispitească profetismul și să-i încerce învățătura.

Văzând că unele învățături și porunci sunt la fel ca în legea mosaică, iar altele, mai multe, sunt deosebite, s'au îndoit despre chemarea lui dumnezească.

De aceea au cerut un semn sau o minune, care să le risipească această nedumerire.

Mohammed le-a dat voie să ceară orice scaun din ceriu sau de pe pământ.

Evreii, cugetând că cer un lucru cu neputință, au cerut să frângă luna în două și s'o coboare pe pământ.

Mohammed a poruncit să se facă. Și, la porunca lui, luna s'a coborât din ceriu și s'a aninat de mâneca țogei sale. Văzând această minune, toți evreii aceia au trecut la islam.

Minunea cu mielul și trandafirii. Altă dată se spune că a înviat un miel ucis sau, după alții, că ar fi sfătuit pe prieteni să nu mănânce pieptul și umărul mielului, fiind otrăvit. Iar într'o cruntă luptă cu dușmanii, asudând din greu profetul, unde cădeau picăturile de sudoare de pe fața sau mâinile lui, creșteau numai decât trandafiri. (Până atunci cred Musulmanii că n'au fost trandafiri pe lume). Aceasta, pentru ca să vadă muritorii că și sudorile lui Mohammed sunt tot așa de plăcut mirositoare ca și trandafirii.

Pierderea dintelui. Intr'o altă luptă cu dușmanii, unul l-a lovit cu o cheie în gură, încât i s'a rupt dintele și era să cadă jos. Văzând, însă, aceasta Dumnezeu, a poruncit numai decât arhanghelului să grăbiască pe pământ și să prindă dintele înaintea de a cădea din gura profetului și să i-l dea în mână. Gavril, care, din întâmplare, se afla atunci în ceriul cel mai înalt, a coborât pe pământ cu atâta iuțeală, încât s'au sguđuit ceriul și pământul și erau să se prăbușiască, dacă nu le ținea Dumnezeu și înaintea tuturor a mărturisit că, decând l-a zidit puternicul, el n'ar fi fost în primejdie mai mare de viață și de cinste, decât dacă nu sosia la timp să prindă dintele profetului

Scoțând, apoi, sabia, într'o clipită a măcelărit pe toți dușmanii, gonind sufletele lor la iad.

Și altele ca acestea în care cred cu tărie cei învățați ca și cei neînvințați.

Întrebând eu odată pe învățatul astronom turc Isaad Efendi, pe care l-am avut profesor de turcește la Constantinopol, cum poate el, astronom desăvârșit să creadă, că luna a fost frântă în două și că o jumătate din ea ar fi intrat în măneca lui Mohammed, fiind aceasta numai cu puțin mai mică decât întreg pământul, acesta, întrebându-l cuvintele evangheliei mi-a răspuns: ceea ce oamenilor și legilor naturii e cu neputință, la Dumnezeu e cu putință; de aceea el, ca astronom, știe că luna nu se poate frânge și băga în măneca lui Mohammed; ca musulman, însă, crede că e cu putință și s'a și întâmplat, fiindcă mai mult crezământ vrednicesc cele dumnezeiești decât cele lumești.

Se mai povestesc și alte minuni. Astfel că, fiind Mohammed cu oaste împotriva Arabilor răsvrățiți, ostașii săi cereau să-l lase acasă să-și stămpere dorul de soții și de familii. Profetul știind că în curând are să învingă, n'a lăsat acasă pe ostași, ci le-a stămpărat dorul, prostituându-se el celor cinci mii de ostași ai săi, fără ca să se obosească sau să fie bătut cu pietre. Asemenea se spune despre sora profetului, Fatma, că a primit bani dela toți soldații cu cari a avut legături și a dăruit pe urmă banii pentru cei săraci. Musulmanii cred că adulterul e oprit, însă ceea ce se câștigă prin trudă trupească, iartă Dumnezeu. Astfel, dacă vre un pelerin vede vre-o femeie pe stradă și o dorește, spunându-i să-l asculte pentru iubirea lui Dumnezeu, nu pentru pofta lui trecătoare, aceasta e datoare să-l asculte, fiind de credință că face faptă bună.

Cei patru sfetnici. Mohammed a avut patru sfetnici atât pentru treburile religioase, cât și pentru cele politice. Ei au fost: Ashabe, Ebubekyr, Ali Omer și Othman. Ali a fost comandantul oștirii, om hotărât, faimos priu luptele și biruințele lui. Ebubekyr a fost talmaciul, sau mai bine zis izvoditorul adevărat al coranului și al tainelor lui. Ceilalți doi, ajungând la stăpânire, au întins puterea armelor și a religiunii musulmane peste multe țări din Asia. Perșii cred că, pe când Ali se găsea, ca de obicei, în giamie („dziami“) și-și făcea rugăciunile, aceștia, cu știrea lui Ebubekyr, l-au ucis, — deaceia ei privesc singur pe Ali ca sfânt și adevărat urmaș al profetului, iar pe ceilalți trei ca tâlhari și ucigași, pe cari îi blastămă în rugăciuni publice. Mărturisirea lor de credință cuprinde că Mohammed este profetul lui Dumnezeu, iar Ali este sfântul Lui. Nu e erezie pe care Musulmanii „Sunniți“ adică ortodocși să nu o atribuie Perșilor „Șiiti“ sau schismatici și invers.

Moartea. Mohammed a trăit 62 de ani lunari și a murit în

Medina, unde a fost și înmormântat. Mormântul său e loc de pelerinaj pentru toți Musulmanii.

Moaștele. La Mecca, povestesc Turcii și toți credincioșii musulmani, s'ar păstra trupul profetului întreg și nestricat, alb ca viermele de mătase și plăcut mirositor ca trandafirul.

Dintele, pe care știm că l-a pierdut într'o luptă cu vrăjmașii, s'ar păstra în visteria sultanilor, alături de mâna dreaptă a sf. Ioan, Înainte-Mergătorul.

Toga. Dela Mohammed a rămas mantia sau toga și steagul. Toga, numită „sfânta togă sau mantie” („Hirakaiszerif”) și dintele n'am izbutit să-l văd nici odată, fiindcă aceasta nu se îngăduie nici chiar curtenilor. Steagul, însă, l-am văzut foarte adeseori.

În războaie, când pleacă însuși Sultanul sau marele vizir cu mare „alai” sau pompă, atunci înaintea Sultanului merge o cămilă care poartă în spate o lădiță de aur, lungă de un cot și lată de o jumătate de cot, în care se păstrează coranul, același care a fost adus din ceriu de profet.

Înaintea acestei cămile e purtat steagul înfășurat din pricina vechimii. Acesta e de mătase de culoare verde și are înscrisă cunoscuta mărturisire de credință.

Nu are lance, ci semnul semilunei, numit „Alem”, care se vede că e făcută în timpul din urmă și e de forma următoare:

Polonii se făliau că, sub zidurile Vienei, au pus mâna chiar pe steagul acesta. Dar nu e adevărat. Cara Mustafa, marele vizir și comandantul de atunci, văzând primejdia, a luat însuși el steagul și nu l-a dat nimănui, până când n'a ajuns la Strigoniu (Esztergom) în Ungaria, unde l-a dat lui Nakib-Efendi, „Emir”, adică principe din însăși familia profetului.

Toga se spune că ar fi din păr de cămilă natural, nevopsit cu nici o culoare.

Apa sfințită. Cu trei zile înainte de luna de post („Ramazan”) în fiecare an, se adună toți învățații în palatul Sultanului și, după rugăciunile obișnuite, scot toga din ladă și-i înmoaie poalele într'un vas de argint mare, plin cu apă, pe care

apoi o socot sfântă și neprihănită. Din vasul acela se umplu apoi mai multe sticle de câte un litru, care se sigilează și se trimit tuturor fruntașilor. Când apoi aceștia încheie ajunul, după apusul soarelui, beau mai întâiu apă dintr'un vas, în care au picurat câteva (3) picături de apă sfințită și apoi mănâncă. Așa e obiceiul lor, întâiu să bea, apoi să mănânce.

De câteva ori am primit și eu sticle cu apă de aceasta și am păstrat-o timp de un an; însă, după câteva zile, ca și la apa obișnuită, se vedea un strat verde așezându-se la fund. După ce se așeza la fund stratul acela, gustul și culoarea apei rămăneau neschimbate. Aceasta, mai cu seamă, fiindcă sticlele se astupau cu ceară, să nu poată intra aerul, care aduce toate schimbările și stricăciunile.

Dintele lui Mohammed se spune că ar fi de două ori mai lung și mai gros decât ceilalți dinți omenești.

Se mai spune apoi că, în visteria Sultanului, s'ar păstra un grăunte de grâu, adus de arhanghelul Gavril din câmpia cerească și dat lui Mohammed ca să-i arate din ce mâncase Adam împotriva opreliștei dumnezeiești și astfel, prin neascultarea lui Adam, ar fi intrat moartea în lume. Grăuntele acela ar fi mai mare decât un ou de gâscă.

Teologia. În limba arabă teologia sau știința dumnezească, sau despre lucrurile dumnezeiești se cheamă „ilahiet“ sau „is-millahi“.

Musulmanii, mai cu seamă Turcii, atât cei din Constantinopol, cât și din alte orașe, obișnuiesc să învețe îndată după alfabet („Elifsupurati“) lucruri de credință, deși nu le prea înțeleg și, anume, ce trebuie să creadă despre Dumnezeu, despre zidirea lumii, despre judecata din urmă, încât credințele acestea rămân neșterse în sufletele lor.

Despre Dumnezeu.

Credința despre Dumnezeu a Musulmanilor nu se deosebește aproape de loc de a Evreilor și a creștinilor. Cred, anume, că e un singur Dumnezeu, vecinic, atât înainte de Ezeli, cât și după Ebedi, ziditorul tuturor, fără trup și nelegat de loc, care cuprinde toate deși nu e cuprins de nimic ș. a m. d.

Deși Mohammedanii nu tăgăduiesc libertatea voinței omenești, din coran se vede că atât cei drepti, cât și cei nedrepți sunt predestinați de Dumnezeu. În cap. 4 și 15 se spune, să nu se vorbească nimic rău despre cei necredincioși, deși ei mereu hulesc pe Dumnezeu, fiindcă, la judecată, vor fi nevoiți să recunoască totul. În cap. 19 cetim că popoarele nu trebuie silite să creadă, fiindcă, dacă nu vrea Dumnezeu, nimeni nu va putea să creadă. De aici se vede că toate se întâmplă cu voia lui Dumnezeu.

Atributele dumnezești, numite de ei „sifat“, sunt șapte. Ele corespund persoanelor sau fețelor din dumnezeirea creștinilor. Pe când însă creștinii cred într'un Dumnezeu în trei fețe (troiță sau treime), Musulmanii cred într'un Dumnezeu cu aceste șapte atribute : Viu, grăitor sau cuminte, atotștiutor, atotputernic, vecinic, milostiv și drept.

Dumnezeu e viu, fiindcă are în sine însuși viața. Faptele lui le numesc duh („Ruhulah“). Cu acest nume numesc și pe Isus.

Grăitor sau cuminte, fiindcă lui Dumnezeu i se cuvine mai mult ca ori și cui puterea de a gândi și de a grăi. Graiul sau descoperirea dumnezească o numesc „cuvântul lui Dumnezeu“ („Kielamullah“), nume pe care-l dau sectelor, oraculelor și mai cu seamă coranului.

Atotștiutor, fiindcă știe toate lucrurile câte au fost, sunt sau vor fi în toate timpurile. Știința aceasta dumnezească o numesc „Ilmilahi“, care se împarte în : știință ascunsă sau fapturilor necunoscută (numită „Gaib“) și știință descoperită sau cunoscută, fiindcă poate fi pricepută și de mintea omenească (Zakir“, care se mai numește și „illahiet“ sau teologie).

Vecinic, adică existând atât înainte de Ezeli, cât și după Ebedi.

Atotputernic, fapta lui se cheamă „Sedi Kudret“. Puterea lui Dumnezeu nu are margini. Întrebați unii teologi, dacă Dumnezeu poate să facă nefăcute cele făcute odată, răspund : Pentru Dumnezeu nu e mai greu a face nefăcute cele odată făcute decât a face ceva din nimic. Iar dacă cineva ar întreba, dacă Dumnezeu poate să facă alt Dumnezeu asemenea șie-și, ei răspund că și numai gândul acesta e blăstăm și cel ce vine cu asemenea întrebare vinovat este morții. Astfel la Dumnezeu toate sunt cu putință.

Preamilostiv, Dumnezeu poate să mărturisească, fără să țină socoteală de dreptate, pe toți păcătoșii, ba chiar și pe atei, dăruindu-le fericirea cerească întocmai ca și celor credincioși. De altfel credincioșii nu pot să spere această fericire, după cum nici necredincioșii nu pot să fie excluși fără a huli mila dumnezească. De aceea, dacă întrebi pe un teolog musulman, oare singuri Mohammedanii vor intra în rai, îți va răspunde, da ! Iar dacă întrebi, oare popoarele care nu cred în coran și chiar atei să piară și să suferă chinurile iadului, ei răspund : Aceasta o știe singur Dumnezeu ; noi trebuie să credem că cei credincioși se mântuiesc, iar cei necredincioși se osândesc.

Preadrept, Dumnezeu răsplătește pe fiecare după faptele sale : pe cei buni cu bine și fericire vecinică, pe cei răi cu osândă vecinică. Întrebând pe un teolog musulman, în ce trebuie să sperăm mai mult : în dreptatea sau în mila lui Dumnezeu, el îți răspunde în dreptate, fiindcă dreptatea dumnezească ni s'a

descoperit deplin, mila însă nu. Se știe că Dumnezeu e preamiiostiv și atotputernic și astfel, prin mila sa, ar putea să mântuiască, fără vrednicia lor, pe toți păcătoșii. Tot astfel cred că dreptatea dumnezească poate să osândească pe veci pe toți credincioșii și necredincioșii, fiindcă, precum este drept și miiostiv, tot așa este și atotputernic, de aceea poate să osândească pe cei drepti și să mântuiască pe cei nedrepti prin mila sa. De altfel mai mult trebuie să credem și să sperăm că cei drepti se mântuiesc decât se osândesc.

Din aceste șapte atribute („sifat“) se fac o mie și unul de nume pentru Dumnezeu ca : Ziditor („Halik“), Preainalt („Ekber“), Preabun („Kerim“), Preamiiostiv („Rahman“), Preaîndurător („Rahim“), Iertător de păcate („Halim“), Dătător de bogății și de acele trebuincioase vieții („Rizak“), Ajutător („Main“), fără ajutorul căruia nimic nu se poate face, Deschizător („Fettah“), Adevăr („Hac“) ș. a.

Știința numelor dumnezești spun că e nesfârșită și întrece puterea omenească. Ei o numesc „ilmivsemma“. Se mai crede că, cine dobândește știința tainică a acestor nume, acela orice găndește sau dorește poate să îndeplinească. De pildă, dacă el e cu trupul în Constantinopol, cu sufletul poate să fie în Egipt sau în același timp în mai multe locuri. Din care pricină, dacă mohamedanul Ali va spune, de pildă, că în anul 1719 la 10 Ianuarie, ora întâiu după amiază, a văzut pe Ioan ucizând pe Pavel în piață, iar acuzatul va aduce alți martori cari să arate că atunci și atunci el a fost în Constantinopol și a luat împreună cu ei masa de amiază sau cafeaua, — cu toate acestea acuzatul poate fi osândit. Spun, anume, că un Musulman adevărat, cunoscător al numelor dumnezești tainice, poate să fie, în același timp, și la Constantinopol și în Egipt, deși după legile firești aceasta e cu neputință.

Întrebând apoi, cum se poate dobândi știința acestor nume, ți se răspunde că, cel ce dorește așa ceva, trebuie să recite ziua și noaptea aceste nume, să cetească neîncetat coranul și să-și slăbească, prin ajun, aproape cu totul puterile trupesti, așteptând astfel harul dumnezeesc.

Sunt mulți cari încearcă aceasta, nehrănindu-se săptămâni întregi decât cu câteva măsline, dar prea puțini dobândesc darul.

În zilele noastre am văzut pe un oarecare Mola în orașul Brata, cu numele Misri, despre care Turcii spuneau că a dobândit știința numelor și că ar fi săvârșit multe minuni. Noi am auzit numai de ele, dar nu le-am văzut.

Despre îngeri și diavoli.

Afară de Dumnezeu, nici o făptură nu este fără de trup sau nematerială, după credința musulmană, deși cu ochii ome-

nești nu se pot vedea ca: îngerii, diavolii, dzin ș. a. Când îngerul sau diavolul se arată sau trebuie să se arate cuiva, atunci nu-și ia materie și formă din aer sau din eter, cum cred ai noștri, ci fac numai, cu ajutorul lui Dumnezeu, ca ochiul omenească să vadă, lămurit și cum este în sine, ceea ce mai înainte nu putea să vadă.

Forma îngerului, spun că ar fi ca și a omului, dar cu aripi, precum l-au văzut, poate, zugrăvit în pictura creștină și de o mărime uimioare, încât cu capul atinge ceriul, cu picioarele pământul, cu mâna dreaptă răsăritul și cu stânga apusul. Aripile spun că nu sunt de pene, ci de pietre scumpe ca: diamante, rubine, iacinturi ș. a.

Puterea îngerilor, chiar și a celor mai slabi e atât de mare, încât, dacă ar atinge numai cu penele din marginea unei aripi ceriul și pământul, le-ar face praf și pulbere. Luțala lor e neînchipuită. Arhanghelul Gavril (pe care ei îl numesc Dziejri il Emin), având să ducă pe lumea cealaltă sufletele muribunzilor, atât a celor buni, cât și a celor răi, deși sunt mii de suflete în mii de locuri, totuș acestea sunt transportate în acelaș moment în raiu sau în iad, după cum vrea Dumnezeu.

Numărul îngerilor e nesfârșit, nu numai din ziua dintâiu a zidirii, ci el crește foarte mult și astăzi.

Îngeri noi, cred Musulmanii, se fac din fiecare picătură de apă, ce spală murdăria împrumutată din legătura trupească a credinciosului cu soția sau cu servitoarea sa legiuită, pe când din picăturile de apă ce spală murdăria căpătată din altfel de legătură trupească se nasc diavoli. Îngerii aceștia sunt rânduiți să însoțiască și păziască pe credincios în toate cărările vieții până la mormânt. Diavolii atâta mereu poftele necurate ale trupului și-l îndeamnă la păcate. — Sunt și îngeri mai aleși, zidiți de Dumnezeu dela început din pară de foc sau, precum spun unii, din lumina raiului („Nari dziennet“), cari n'au altă chemare decât să laude și să slujiască pe Dumnezeu.

Alte zeități. Despre diavoli spun că sunt făcuți din fumul iadului, iar unii sunt îngerii, răsvrațiți în frunte cu Lucifer (pe care ei îl numesc „Ibli“), cari au voit să-și ridice scaunele lor mai presus de tronul dumnezeesc. — Afară de îngeri cred că mai sunt în raiu și niște fecioare frumoase, numite „churi“, pentru desfătarea Musulmanilor de acolo. — Între diavoli și îngeri trecerea o fac așa numiții „dzin“-i, cari sunt bărbați și femei, se însoară și se mărită, au copii ș. a. Apoi între aceștia unii sunt credincioși musulmani, alții sunt necredincioși: evrei, creștini, păgâni ș. a.; apoi se răsboesc ca și oamenii: pe mare, pe uscat, în aer și fac fel de fel de răutăți; sunt învinși și învingători, stăpâni și robi ș. a. m. d.

Despre zidirea lumilor.

Lumile vechi. Înainte de toate Dumnezeu a zidit lumea. Înainte de lumea aceasta, Dumnezeu mai zidise optsprezece mii de lumi. Cea de acum e cea din urmă, după care nu va zidi alta. Cât au dăinuit lumile vechi nu se știe. Se crede, însă, că au avut aceleași făpturi, cași cea de acum. Ceriul adică „Fesna“, aerul, pământul, mările ș. a. cu profeții și legile lor dumnezeiești. Care a fost credința și legea lor, n'o știe decât singur Dumnezeu.

Mai spun că Dumnezeu, înainte de zidirea lumii, a făcut condeiul, apoi cartea, în care a scris toate câte avea să zidiască, să săvârșiască și să țină dela începutul și până la sfârșitul lumii. Numele acestei cărți este: „Leuh Machfuz“.

Zidirea lumii. Începutul lumii și al vremii de astăzi, Musulmanii îl socotesc, ca și biserica grecească, adică anul acesta al mântuirii 1719 este al 7227-lea dela zidirea ei. Toate făpturile văzute și nevăzute de muritori s'au făcut din nimic prin mână cea atotputernică a lui Dumnezeu. Lumea, după Aristoteles, spun și ei că e alcătuită din materie și din formă, iar corpurile fizice din aceste patru elemente: aer, pământ, apă și foc. De altfel materia cea dintâiu, pe care ei o numesc „Heinla“ n'a fost zidită înainte, ci odată cu forma lucrurilor. Dar lucrurile acestea spun că se țin mai mult de filosofie decât de teologie, deși înțelesul lor este acelaș. Capul 31 povestește că Dumnezeu a plasmuit pe om din lut și pe urmașii acestuia din sucuri fragede și i-a suflat duh de viață din duhul său. În cap 41, Dumnezeu zice îngerilor: „Voiu face om din lut“. Și făcându-l cât se poate de bine după duhul său, din prea înalta Sa poruncă, înaintea lui se vor închina toți îngerii, afară de necredinciosul Beelzebub.

Adam. Cap. 79 din coran spune că omul cel dintâiu a fost zidit din lut, cași în cartea făcerii, Eva a fost zidită din coastă, apoi toate viețuitoarele, sburătoarele, cele cu patru picioare și târătoarele sunt făcut din praf. Firea lui Adam, înainte de păcat, a fost nemuritoare și necoruptibilă și, dacă ar fi ascultat de porunca dumnezească, ar fi trăit totdeauna și ar fi născut fii și fiice, după rânduiala firii. Despre îngeri și sufletele omenesți spun că sunt nemuritoare din darul lui Dumnezeu, nu din fire.

Păcatul strămoșesc e altfel povestit decât în Biblie. Coranul spune că Adam a mâncat nu din pomul, ci din grâul cel oprit, la îndemnul lui Iblis (Lucifer sau diavolul în chip de șarpe din sf. scriptură). Atunci Adam, povestesc Mahomedanii, n'ar fi avut anus. Mâncând însă, din grâul cel oprit, i s'a umflat pân-tecele și fiindcă nu se putea deșerta, avea dureri cumplite. Fă-

cându-i-se milă lui Dumnezeu de el, a trimis pe arhanghelul Gavril, care i-a perforat trupul cu degetul arătător și a deschis loc de ușurare pentru pânțele lui umflat. Eșind murdăria din trupul lui Adam și umplând tot locul ce strălucia mai înainte de curățenie dumnezească, acesta s'a cugetat să nu lase murdăria acolo, ca să supere pe Dumnezeu și pe îngeri. A luat, deci, murdăria cu mâna și și-a uns picioarele și părțile mai dosite ale corpului. Simțind apoi miros neplăcut, a dus mâna plină cu murdărie și la nări să se convingă mai deaproape. Din acea materie s'au făcut mustățile, perii dela subsuori și din alte părți ale corpului, pe cari ei îi urgisesc foarte mult și-i răd sau îi smulg chiar. Mustățile le tund ca să nu între în mâncare și băutură.

Barba, însă, o cinstesc și o cultivă, fiindcă cred că e ceva firesc și innăscut bărbatului.

Despre sufletul omului.

Sufletul omului. Despre suflete Mohammedanii au învățatură asemănătoare ca aceea a lui Platon despre idei. Spun, anume, că sufletele omenești toate au fost zidite odată și sunt tot așa de vechi ca lumea. Ele, însă, intră în trup, în clipa zămislirii, prin mijlocirea arhanghelului Gavril și sunt alcătuite din strălucirea raiului. Tâlcuitorii coranului spun că sufletul omului e o părticică din sufletul sau duhul lui Dumnezeu. E nemuritor și nu poate pieri nici odată.

Despre sufletul lui Mohammed, profetul lor, povestesc că Dumnezeu l-ar fi zidit cu cincizeci de mii de ani înainte de zidirea lumii acesteia. De dragul lui a făcut în acelaș timp și raiul, plantând acolo un singur arbore, numit tuba. Tot atunci a zidit și „Taus dziennet“, păunul, în care ar fi ascuns sufletul lui Mohammed, iar pe păun l-a așezat în acel arbore. — Mai spun apoi că, precum a zidit raiul, arborele acela unic și păunul, de dragul lui Mohammed, tot astfel de dragul lui a zidit întreaga lume cu toate câte au fost, sunt și vor fi.

Când s'a zămislit Mohammed în pânțele mamei sale, Adam ar fi simțit acolo, sus, în raiul său, mare bucurie și ar fi prezis celorlalți locuitori cerești că acum se naște cel mai mare fiu al său, acum răsare soarele ambelor lumi, a celei de față și a celei viitoare. (Aluzie la „Soarele Dreptății“ și la „Răsăritul cel de sus“ al creștinilor).

Noe și potopul.

După păcatul lui Adam și gonirea lui din raiu, povestesc mai departe, cași în Biblie, despre uciderea lui Abel de către fratele său Cain. (Ei îi numesc Abil și Kabil).

Oamenii înainte de potop și uriașii ar fi fost idololatri, de aceea au fost prăpădiți cu potop.

Noe și-ar fi zidit corabia cu mulți ani înainte, din porunca lui Dumnezeu și el singur ar fi scăpat din potop cu fiii și nevestele lor. De aici zicătoarea lor: Dacă ai corăbier pe Noe, ce te temi de valul mării?

Despre zidirea corăbiei lui Noe e o poveste ciudată, dar nu neplăcută.

Când a poruncit Dumnezeu lui Noe să-și facă o corabie așa de lungă și așa de lată, acesta s'a plâns că el n'are de unde să strângă atâta material de lemn.

Toți oamenii îi erau vrăjmași, fiindcă el singur se mai închina lui Dumnezeu, iar ei idolilor.

Dumnezeu i-a spus că a hotărât să trimită potopul și cine vrea să scape de el, să care lemne pentru zidirea corăbiei:

Toți l-au luat în râs și în batjocură și n'au voit să-i dea nici un ajutor.

În acelaș timp ar fi trăit un uriaș foarte mare, numit Fabetularz.

Era așa de mare namila aceasta încât, când intra în adâncul mărilor să prindă balene, apa abia-i ajungea până la genunchi, iar peștii cei mari pe cari îi prindea, îi prăjia la soare și apoi îi mânca.

Uriașului acestuia, care trăia în părțile Arabiei, i-a poruncit Dumnezeu să cerceteze pe robul său Noe.

Părăsind indeletnicirea sa de pescar, din porunca lui Dumnezeu el vine la Noe și-l întreabă, ce nevoie are de dânsul?

Noe i-a răspuns, că nu are altă nevoie decât să tragă cu degetele, cum ar trage cu pieptenul prin barba lui, adică prin păduri.

Și trăgând acesta astfel, a strâns atâtea lemne, încât au fost de ajuns pentru clădirea corăbiei.

Toți oamenii și uriașii ceilalți au pierit în potop; numai aceasta a scăpat, fiindcă a ascultat de Dumnezeu. De altfel apele potopului abia s'au ridicat până la braul lui. Dela el s'ar trage uriașii de după potop, numiți „Din“.

Clădind corabia și strângând toate viețuitoarele într'însa, a intrat în cele din urmă și Noe cu familia sa, purtat în voie de duhul lui Dumnezeu.

În corabie cu timpul s'au sporit așa de mult șoarecii, încât, nemulțumindu-se cu hrana lor zilnică, au început să roadă temeliile corăbiei, făcând mai multe găuri.

Noe și celelalte viețuitoare erau în primejdia vieții.

Rugându-se acesta lui Dumnezeu să-l scape de această primejdie, Cel de sus trimite un guturaiu leului. Începând acesta să strănute, de câte ori strănuta, scotea tot câte o pisică pe nări.

Cu ajutorul acestora s'a curățit corabia de șoareci și viețuitoarele au scăpat de înec.

De aceea pisicile sunt cinstite în chip deosebit la Mahomedani și, dintre toate animalele domestice și sălbatice, numai pisica e ținută și hrănită în casă.

Mai mult, se crede că o pisică se găsește chiar și în raiu.

Eșind Noe din corabie, ar fi adus jertfă mai întâiu lui Dumnezeu pe vârful muntelui Araf, care nu e departe de Mecca, și e, cași aceasta, loc de pelerinaj pentru Mohammedani.

Aici, după obiceiul vechiu, aduc jertfe de berbeci, a căror, carne o dau săracilor.

Jertfele acestea, numite „Curban“, le aduc, fiindcă ei cred că pe lumea cealaltă ar fi o punte, numită tot așa ca și muntele acesta, pe care au să treacă toate sufletele la raiu, deasupra unui mare râu de foc, având și acesta același nume (Araf).

Lungimea acestui pod este de 500 de ani de călătorie pământescă; lățimea abia ca a unui fir de păr de cal.

Când ajung Mohammedanii la capul podului, berbecii pe cari i-au jertfit în lumea aceasta și i-au împărțit celor săraci, vor fi mari și iuți ca și cămilele și totuș vor putea trece repede și cu siguranță peste podul acela îngust ca un fir de păr.

Dacă păcatele călărețului vor fi mai mari decât puterile berbecului, atunci va cădea în râul de foc Araf, unde va suferi chinurile cele mai îngrozitoare, până când se va fi curățit de toate păcatele, fiindcă și ei cred că nimeni cu păcate nu poate să intre acolo.

Beția lui Noe. Eșind Noe din corabie cu cei trei fii ai săi: Sim, Cham și Iafet (cari și la ei au aceleași nume), ar fi plantat viță de vie și, bând din roada ei, s'ar fi îmbătat. Cham ar fi văzut pe tatăl său gol și ar fi povestit aceasta răzând fratelui său. Auzind aceasta Iafet, a luat o manta și cu fața întoarsă înapoi să nu vadă goliciunea tatălui său, s'a dus și l-a acoperit. Trezindu-se Noe, a blestemat pe Cham, dorindu-i rele și să-i fie fața neagră.

Arabii se cred urmașii lui Cham, fiind de culoare mai neagră. Iar Turcii și locuitorii din spre miazănoapte, fiind mai albi la față, se cred urmașii lui Iafet cel binecuvântat.

Idris se chiamă la ei Enoch, despre care cred că a fost răpit de viu cu căruț și cai în ceriu, de unde va veni din nou pe pământ înainte de sfârșitul lumii și, alături de Isus Hristos, va lupta contra lui Tedzial (adică Anticrist), dar amândoi vor fi biruiți de acesta; de aceea Dumnezeu, în mânia Sa, va prăpădi cu foc pe Tedzial și pe credincioșii lui.

Despre Avram.

Despre Avram, Isac și Iacob cred că au fost prorocii lui Dumnezeu și printr' înșii s'ar fi vestit numele lui Dumnezeu mai întâiu fiilor lui Israil („Beni israil“) sau Iehuda, adică lu-

deilor. Despre Avram cred că a trăit în zilele lui Nimbrod și istoria celor trei copii din timpul lui Nabuchodonosor ei o așează pe timpul lui Avram și a lui Nimbrod, spunând că cel din urmă a prins pe cel dintâiu și l-a aruncat într'un cuptor cu foc în orașul Ricca (în Biblie Rages).

Patimile lui Avram sunt povestite astfel.

Predicând Avram numele lui Dumnezeu și legea circumcisiunii în împărăția lui Nimbrod, acesta a dat poruncă să-l prindă, fiindcă voia ca el însuși să fie cinstit și privit ca Dumnezeu.

Prins și adus înaintea lui Nimbrod, Avram nu numai că a mărturisit pe Dumnezeu ziditorul tuturor și dătătorul legii tăierii împrejur, dar a arătat că și Nimbrod e om muritor, mincinos, închipuit, iar nu Dumnezeu adevărat.

Poruncind acesta să fie aruncat și ars în foc, Avram ar fi cerut să vină Nimbrod însuși să-l arunce în vâpaie, dacă e Dumnezeu adevărat, nu prin alții.

Focul era, însă, foarte mare, încât Nimbrod nu se putea apropia de loc de cuptor; de aceea ar fi încercat să-i taie capul cu sabia. Dar nici aceasta n'ar fi putut-o săvârși, fiind împiedicat de înger.

Atunci Nimbrod l-ar fi așezat într'o mașină de aruncat săgeți și dintr'un turn înalt l-ar fi aruncat în vâpaie.

Când a căzut acolo Avram, îndată ar fi izvorât un izvor bogat, care ar fi stins focul și l-ar fi păstrat neatins. (Izvorul îl arată și astăzi în Rages).

Scăpat din mâinile lui Nimbrod, Avram s'a dus la Mecca cu familia sa, unde a voit să jertfiască pe fiul său Isac (Ishac), din porunca lui Dumnezeu, pe muntele Araf. În cap. 46 al coranului cetim că Avram ar fi zis către Isac :

— Fiul meu, mi s'a spus în vis să-ți taiu capul; spune-mi ce zici ?

Acesta a răspuns :

— Fă ceea ce ți s'a spus; eu voiu răbda cu tărie toate.

Mai povestesc că Avram era primitor de oaspeți.

De aceea și-ar fi așezat cortul său într'un loc, unde să nu treacă nimeni, fără ca să-l cerceteze mai întâiu pe el. Toate drumurile duceau și se opriau înaintea cortului său, care era unde este astăzi Mecca.

Dela el ar fi învățat Mohammedanii să primiască gratuit și să cinstiască pe pelerinii din toată lumea, fără nici o deosebire de neam și de lege.

Întâmplându-i-se odată lui Avram să nu aibă nici un oaspe la masă, Dumnezeu i-ar fi trimis pe arhanghelul Gavril în formă de cerșetor murdar, cu unghiile mari, sub care se strânsese nespus de multă murdărie.

Văzându-l așa, Avram n'a voit să-l primiască la masă.

Supărat, Dumnezeu i-a descoperit prin acelaș arhanghel, că nu trebuie privită nici curătenia, nici murdăria oaspeților, ci toți trebuie primiți cu aceeaș cinste și omenie.

De aceea au obiceiul să spună că prânzul nu e al tatălui de familie sau al stăpânului casei, ci al lui Dumnezeu și, în urmare, comun.

Ismail cred că a fost de o potrivă cu Isac în binecuvântarea părintească și că dela acesta își au obârșia Arabii. În cele povestite de Biblie despre Sara, care a gonit dela casă pe Agar și pruncul ei Ismail, Mohammedanii mai adaogă că Sara voia să ucidă pe Agar și fiul ei, dar a fost oprită de Dumnezeu. Când Agar, isgonită de acasă, rătăcia cu micul Ismail de mână prin deșertul Arabiei și era în primejdie să moară de sete, ea că să nu vadă moartea cumplită a fiului ei, ar fi plecat și l-ar fi lăsat pe acesta singur. Răscolind copilul nisipul cu picioarele, ar fi fășnit numai decât bogatul izvor, numit de ei „abzemzem“, nu departe de Mecca, în drumul ce duce spre muntele Araf, de unde obișnuiesc să bea și să ducă apă, pentru păstrare, în sticle deosebite, pelerinii acestor locuri.

De altfel chiar coranul spune că trebuie privit ca întregirea și desăvârșirea legii date odinioară de Dumnezeu lui Avram, pe care Moise și Isus Hristos n'au putut-o întregi și desăvârși; de aceea, din noua lege nimic nu se poate lua și nimic nu se poate adaoge.

Celelalte părți din istoria lui Iacob și a celor 12 fii ai săi, vânzarea lui Iosif de către frații săi negustorilor din Egipt, robia și scăparea din robia egipteană, toate sunt povestite ca în istoria biblică.

Moise.

La fel se vorbește despre Moise cel lepădat de mamă-sa în apa Nilului, luat și crescut mai apoi de fiica lui Faraon, pe urmă prigonit. Și anume:

Când Faraon (numit la ei, firaun) stăpânia asupra neamurilor din acea parte, nemulțumit cu cinstea ce i se arăta ca unui împărat, a voit să i se inchine oamenii, ca unui Dumnezeu; de aceea s'a împodobit cu pietre foarte prețioase, cu haine strălucitoare de aur și de argint; avea diamante și pietre scumpe până și în barbă.

Venind odată fiica sa cu copilul ei adoptiv Moise, atunci abia de trei ani, și luându-l Faraon în brațe, copilul a început să-l tragă și să-l smulgă de barbă.

Supărat, Faraon voi să ucidă băiatul.

Dumnezeu a luminat atunci mintea fiicei lui Faraon, să propună tatălui ei următoarele:

Pentru a vedea, dacă băiatul are cunoștință de ce e bine și rău, să i se pună înainte două farfurii: una plină cu aur,

cealaltă cu jărat. Dacă va lua din cea cu aur, va fi semn că a ajuns la anii priceperii și știe să deosebiască lucrurile bune de cele rele. Dacă va lua jărat, va fi lămurit că încă n'a ajuns la judecată și, deci, el, cași nebunii, fiarele, pietrele, lemnele și ființele fără judecată, nu e răspunzător de fapta sa.

Făcând Faraon așa, cum l-a învățat fiica sa, Moise ar fi luat jărat și, crezând că e de mâncare, l-a dus la gură, arzându-și limba așa de tare, încât a rămas gângav toată vieța.

Așa a scăpat Moise de moarte în copilărie.

Minunile lui Moise făcute înaintea lui Faraon pentru eliberarea poporului său se povestesc aproape la fel ca în Biblie. Nu intră în planul lucrării de față înșirarea lor cu deamănuntul. E de însemnat, însă, că aproape fiecare istorioară biblică e schimbată într'un fel sau altul, mai mult sau mai puțin potrivit cu adevărul.

Astfel, ei cred că Maria, mama lui Isus, e Maria (Miriam), sora lui Moise și a lui Aron. Mai departe că, fără de toiag, Moise n'ar fi fost în stare să facă nici o minune. Recunosc, însă, că legea mosaică sau Tora („Teurat“) a fost dată din ceru muritorilor ca o întregire a legii lui Avram și toți Israiliții cari au crezut și au urmat această lege, până la venirea lui Isus Hristos, s'au mântuit și la judecata cea de obște a lumii, vor veni și ei sub steagul lui Moise.

Pe David îl socotesc legiuitor, iar cartea lui, Psaltirea („Zelfur“), cred că i s'a trimis din ceru cu scopul de a învăța pe oameni că Dumnezeu e ziditorul tuturor și cum trebuie să ne rugăm Lui, ca să fie milostiv; cu alte cuvinte Psaltirea ar fi o întregire a Torei sau a Pentateuhului.

Și pe Solomon îl cred mare profet. Pe lângă alte daruri, acesta ar fi avut pe acela de a porunci demonilor și giganților („dzin“), de a cunoaște graiul dobitoacelor, păsărilor și tuturor viețuitoarelor. Mohammedanii sunt de credință că toate viețuitoarele își au felul lor propriu de a vorbi. — Mai povestesc despre el că ar fi avut o nevastă foarte frumoasă cu numele Belchiz, de dragul căreia ar fi zidit el cele mai multe palate în cele mai multe locuri: unele de marmoră, altele de sticlă, altele de aur și de argint, fiindcă Mohammedanii toate ruinele vechi ale Grecilor cred că au fost palatele lui Solomon. — Biserica din Ierusalim, întemeiată de Constantin cel Mare, restaurată și mărită de Iustinian și de mulți alți împărați creștini, chiar în forma cum există astăzi, ei cred că e clădirea lui Solomon, făcută cu ajutorul demonilor. Despre un stâlp mare și înalt de 35 de coți spun că l-ar fi adus o drăcoaică însărcinată care, târându-l după ea cu mare greutate, l-a trântit în tinda bisericei, unde stă și acum. — Mai cred că Solomon poruncia și vânturilor care îl duceau, pe aripile lor, ca niște cai năzdrăvani prin văzduh. — În capul numit al muștei se spune că Solomon

ar fi adunat o mare oștire de îngeri, oameni și dobitoace. Re-trăgându-se cele dintâi două oștiri, a văzut cum vine roiul de muște ca un râu. Atunci ar fi zis Solomon :

— O, muștelor, intrați în locuințele voastre, să nu vă strice Solomon și armata lui.

Muștele au zămbit.

Nu peste mult, toate păsările sburătoare erau în slujba lui Solomon. Muștele nu. Atunci ar fi întrebat Solomon :

— Cum se face că nu văd musca ? O voiu pedepsi și-i voiu tăia capul, dacă nu-mi dă seama, pentru ce a lipsit atâta ?

Musca ar fi răspuns :

Văd că nu știți. Vin din Saba cu vești adevărate. Acolo am găsit o femeie stăpânind (aluzie la regina din Saba, despre care Biblia povestește că a venit să vadă mărirea și înțelepciunea lui Solomon) și am silit-o pe ea și poporul ei, să se închine soarelui, nu lui Dumnezeu.

În alt cap se vorbește că un vierme ar fi dat de știre demonilor că Solomon a murit. Acesta, anume, cuprins de mari dureri, s'ar fi rezemat pe băț și, deși a murit, prin o minune dumnezească, el încă nu s'a prăbușit cu bățul de care se rezema la pământ. Demonii, văzându-l așa, credeau că doarme. Născându-se atunci un vierme de pământ, a ros bățul de care se proptia Solomon și atunci a căzut acesta grămadă. Din aceasta au cunoscut demonii că a murit și de atunci au văzut că pot face stricăciuni oamenilor.

Despre Mântuitorul Hristos.

Despre Mântuitorul Isus Hristos cred că a fost unul din cei mai mari profeți și unul din cei mai buni muritori, născut după chipul și asemănarea lui Adam, din fecioara Maria și Duhul Sfânt, dar, cu toate acestea, n'a fost decât un om, muritor din fire, păstrat, însă, până acum nemuritor în ceriul al treilea, unde a fost ridicat și unde vă rămânea până la venirea lui Tedzial, adică a lui Anticrist. Atunci se va coborî din ceriu, ca să omoare pe Tedzial, dar va fi ucis de acesta. Îndată după moartea lui Hristos, îngerul va sufla din trâmbița învierii și Isus va învia odată cu toate făpturile.

Despre nașterea lui Isus povestesc acestea :

Dumnezeu ar fi hotărât să desființeze Vechiul Testament și să introducă pe cel Nou, adică Evanghelia lui Hristos în lume. A trimis, deci, pe arhanghelul Gavril la fecioara Maria să-i spună, că ea va naște un copil, pe Isus Hristos, din Duhul Sfânt (în Coran se zice „din sufletul lui Dumnezeu“), fără să cunoască bărbat. Dumnezeu îl va umplea de înțelepciune și de știința evangheliei încă din pântecul mamei sale și el va fi unul din cei mai mari profeți și mai buni oameni.

Și fiindcă fecioara se îndoia de cuvintele Arhanghelului, acesta i-a răspuns că pentru Dumnezeu nu e mai greu să zămislască un copil în pântecele fecioarei decât să plămădiască din lut pe omul cel dintâiu.

Venind sorocul, s'a născut Hristos sub un palmier umbros sau, după alții, sub un smochin.

Auzind, însă, judecătorii Evreilor că o fecioară fără bărbat ar fi născut copil, socotind-o păcătoasă, au întrebat-o cu stricteță: cum, când și cu cine ar fi săvârșit păcatul acesta mare și nemaipomenit în tot poporul lui Israel?

Fecioara răspundea cu statornicie, că ea a născut copilul fără bărbat și fără păcat trupesc. Cum a fost cu puțință lucrul acesta, să întrebe de însuși fiul ei, care le va răspunde toate și va arăta nevinovăția ei. Dacă nu va face aceasta, atunci s'o judece și s'o osândească după vrednicie.

Auzind judecătorii aceasta, au întrebat pe copilașul din brațele Mariei, cine-i este tată? Isus ar fi răspuns numai decât, că mamă-sa e fecioara Maria, iar tată îi este puterea lui Dumnezeu însoflată în pântecele Mariei prin Gavril, iar el e' profetul Dumnezeului celui Preaînalt, care va avea să-i învețe mântuirea și adevărul.

După acestea, judecătorii au dat drumul fecioarei Maria, deși mai înainte, după legea lui Moise, au osândit-o la moartea cu pietre.

Cred că Dumnezeu ar fi dat lui Isus Hristos puterea să facă orice minuni ar voi, dar mai cu seamă aceea de a învia pe cei morți. De aici zicătoarea lor că bolnavii trebuie să desnădăduiască neavându-L pe Isus.

Afară de multe învieri de morți, spun că Isus ar fi zidit din lut rândunelele și alte păsări. Evanghelia scrisă ar fi primit-o din ceriu. Isus ar fi avut știința cerească a evangheliei înăscută.

Adevărata evanghelie, însă, a fost falsificată de Paul (ei îl numesc Poles), fiindcă în aceea s'ar fi cuprins și numele și sosirea lui Mohammed după Isus Hristos. În cap. 70 al Coranului se spune că va veni după mine un trimis cu numele de Mohammed pe care îl vor numi cu numele mincinos de Mog.

Spun că i se face nedreptate lui Hristos din partea creștinilor, cari îl mărturisesc fiul lui Dumnezeu. De aceea, la judecata din urmă, El cu evanghelia sa se va scuza înaintea lui Dumnezeu, că el n'a spus nici odată că este fiul lui Dumnezeu, ci fiul Mariei, și că ar fi prezis că, după el, va veni Mohammed, cel din urmă dintre profeți, căruia toți trebuie să-i creadă, fiindcă altfel nu pot să scape de pedepsele vecinice.

Mai cred că Hristos n'a fost răstignit, nici n'a murit, fiindcă întreabă: Cum ar fi putut omori Evreii pe un om zidit întru nestricăciune de însuși Dumnezeu ca să rămâie până la venirea lui Tedzial.

Hristos ar purta chipul tuturor popoarelor, fiindcă ar fi fost zidit după chipul și asemănarea lui Adam. Astfel, Moise a fost profetul fiilor lui Israel, Mohammed al poporului arab, iar Hristos al tuturor neamurilor.

Deci, toți muritorii cari, înainte de venirea lui Mohammed și propovăduirea coranului, ar fi crezut în evanghelie și în Hristos, s'au mântuit. Cari au fost înșelați de evanghelia minci-noasă a lui Paul, vor pieri. De aceștia se va lepăda și Isus în ziua judecării din urmă.

Suirea la ceriu a lui Hristos cu trupul o înfățișează astfel:

Când ar fi prins Evreii pe Hristos și l-ar fi dus la judecătorul lor (ei nu știu nimic de Caiafa și de Pilat) și ar fi fost osândit de acesta la moartea crucii, Isus ar fi întrebat pe Dumnezeu, care e voința sa: să fie răstignit de vrăjmașii săi, sau să fie eliberat? Dumnezeu i-ar fi răspuns prin Gavril că El l-a zidit în chipul tuturor oamenilor, de aceea el trebuie să se schimbe în persoana oricărui din Evreii cari l-au osândit la moarte. Astfel Hristos îndată ar fi luat chipul și asemănarea judecătorului celui mai mare, pe care apoi Evreii, crezând că e Hristos, l-au legat, biciuit, chinuit și răstignit pe cruce. Iar când judecătorul acela nenorocit spunea că el nu e Isus, nici profetul lui Dumnezeu și nici n'ar fi spus vreodată așa ceva, Evreii, bătându-și joc de el, îi spuneau că acum tăgăduiește după ce a vestit altfel mai întâiu în întreg poporul. Hristos cel adevărat, pe neobservate, ar fi dispărut din mijlocul lor nevătămat și s'ar fi ridicat în al treilea ceriu, unde așteaptă venirea lui Tedzial și judecata din urmă, precum și răzbunarea cuvenită asupra necredinciosului popor evreesc.

Despre Domnul nostru Isus Hristos mai povestesc și alte lucruri mai mult sau mai puțin potrivite cu adevărul, pe care nu le mai amintim, fiindcă nu intră în planul nostru.

Despre Apostolii lui Isus Hristos.

Apostolii Mântuitorului nostru Isus Hristos spun, după evanghelie, că ar fi fost 12 și-i numesc cu aceleași nume. Aceștia ar fi vestit evanghelia în toată lumea, după urcarea la ceriu a lui Hristos și mulți ar fi primit credința creștină printr'înșii. Aceasta, până când adevărata evanghelie, scrisă chiar de mâna lui Dumnezeu și încredințată lui Isus Hristos n'a fost stricată de Poles (Sf. Pavel). (Despre Apostoli se vorbește în capul despre Avram al coranului, unde se spune că acesta ar fi fost tatăl lui Moise).

Poles, unul din apostolii lui Hristos, întrebat odată de ucenicii săi, dacă după Hristos va mai veni vre un profet sau nu? ar fi răspuns: Nu! Și când aceștia ar fi întrebat, ce însemnează atunci numele Mohammed scris în evanghelie, despre

care Hristos spune că va veni după el, ca să-i învețe tot adevărul, atunci Poles ar fi stricat adevărata evanghelie și în loc de Mohammed ar fi scris „firaclitis“ (care la evanghelistul Ioan se cetește Paracletos, adică Mângâietor), adăogând că Isus Hristos, fiul Mariei, ar fi fiul lui Dumnezeu, lucru pe care nici Isus nu l-a spus despre sine, nici nu s'ar cuprinde în adevărata evanghelie, dată din ceriu. Prin Poles și ucenicii săi s'ar fi răspândit această greșeală în toată lumea creștină.

De altfel adevăratul înțeles al evangheliei se cuprinde, cred ei, în coran; iar ce nu se cuprinde acolo, ar fi adăogiri și născociri de ale lui Poles.

Despre moartea lui Poles au următoarea poveste :

El s'ar fi lăudat că nu va muri nici odată, ci, ca și Hristos, se va ridica la ceriul al treilea. Ca să încredințeze pe ucenici despre aceasta, ar fi pregătit un vas mare de pământ, în care putea să încapă și el. Acest vas, fără să știe cineva, l-a umplut cu argint viu sau mercuriu și l-ar fi așezat în pământ așa fel, încât gura vasului era la suprafața pământului. Pregătind toate acestea, a vestit pe ucenicii săi că se apropie ziua urcării sale la ceriu, de aceea le-ar fi poruncit să postiască și să se roage cu el timp de 40 de zile și nimeni, înainte de acest termen, să nu intre în odaia lui. Pe când ucenicii priveghiau și se rugau astfel, Poles ar fi intrat în vasul acela plin cu mercuriu, care, se știe, are proprietatea de a pătrunde și a roade totul, așa încât în 40 de zile nici urmă n'a mai rămas din trupul lui. Intrând după acest timp, ucenicii lui Poles în odaia sa și nevăzând nici o urmă de trup omenesc, au crezut că a fost ridicat în al treilea ceriu și așa s'a răspândit acest svon și între ceilalți credincioși și prin aceasta s'ar fi întins mai ușor învățăturile mincinoase ale evangheliei lui Poles.

Unii Mohammedani mai simpli cred și acuma că evanghelia adevărată și nestricată de Poles s'ar găsi și astăzi la patriarhii creștini, dar e ținută în ascuns să nu se vadă numele lui Mohammed scris într'însa. Taina aceasta ar încredința-o ei, sub jurământ, urmașilor lor.

Acestea despre sfântul apostol al neamurilor Pavel.

Despre Sfinții Creștinilor, cinstiți, ca atari, și de Turci.

Înainte de toți e cinstit ca sfânt și la Mohammedani Sf. Ioan Înainte-Mergătorul, pe care ei îl numesc „Iohana binzekrie“ (Ioan, fiul lui Zaharie), și e pomenit în coran cu mare cinste. Din moaștele lui, aflătoare în visteria împăraților Constantino-politani, ar fi găsit cuceritorul sultan Mohammed mâna dreaptă, despre care înșiși Turcii mărturisesc că e întreagă și nestricată dela cot până la degete și ar fi având pe ea o brățară de aur cu următoarea inscripție grecească : *χρὶς τοῦ ἀγίου ἰωάννου προ-*

ῥόμον = mâna sfântului Ioan Înainte-Mergătorul. Aceasta se păstrează și acum cu cinste în visteria secretă a Sultanului și se crede fără îndoială că e adevărata mână a Înainte-Mergătorului.

Noi, deși n'am văzut aceste moaște, am fost cu toate acestea încredințați de cei ce au văzut toate încăperile ascunse ale Sultanului și de un aurar grec cu numele Eupraiota Rengli că, voind tatăl Sultanului de acum Mohammed să facă cercei pentru urechile sultanei sale, mama Sultanului de astăzi, i-ar fi spus să caute mărgăritarele și nestimatele, aproape fără număr, aflătoare în visteria sa, și să aleagă pe cele mai bune pentru o podoabă, cum să nu se mai găsiască alta.

Intrând creștinul în visteria Sultanului și căutând prin dulapuri, a dat și de această mână a Sfântului Ioan și a cetit ceea ce am arătat mai înainte. Acelaș lucru ni-l mărturisesc și arhivele patriarhale, în care sunt documente ce spun că în visteria împărătească, între alte lucruri prețioase, s'ar afla și mâna Sf. Ioan Înainte-Mergătorul.

Sfânt mai e și pentru ei Nicolae, pe care-l numesc „Sari-saltyk baba“.

Apoi pe Sf. Gheorghe, pe care-l țin, după rânduiala bisericești grecești, la 23 Aprilie și pe Sf. Dumitru la 26 Octombrie. Sf. Gheorghe se numește „Hedrylez“ și în ziua lui e ziua începerii războiului, fiindcă în această zi obișnuiesc soldații și armatele să se adune la un loc anumit și tot în această zi se scot caii la pășune și iarna se socotește sfârșită.

Sfântul Dumitru numit Cassim, ceea ce în limba arabă însemnează împărțitor, e ziua încheierii războiului și a împărțirii celor trebuincioase pentru iarnă. În aceeași zi, se aduc caii în grajduri și se îngrijesc și de iernatul celorlalte vite.

Sf. Foca e cinstit numai la Turcii Dobrogeni. (Dobrogea e vechea „Mysia interior“, (inferior? adică ținutul cuprins între Dunăre, Marea Neagră și munții Balcani). Și iată pentru ce e cinstit Sf. Foca de Dobrogeni. Locuitorii Mohammedani ai regiunii aveau supuși creștini, servitori și Români, cari, potrivit cu rânduiala lor bisericească, au făcut înțelegere cu stăpânii lor, să nu fie siliți să munciască în Duminici și sărbători. Odată, într-o zi de Sf. Foca ce se ține la 22 Iulie, pe timpul secerșului, stăpânul i-ar fi silit cu puterea să care recolta de pe câmp și să o strângă grămadă. Când se aflau carele pe drum, se deslănțui o furtună mare și, nu se știe cum (poate de trăsnet), s'au aprins carele și au ars dimpreună cu toată recolta câmpului. Întâmplându-i-se această nenorocire pe neașteptate și știind despre pricina ei, lucrătorii creștini și români ai aceluia Turc l-ar fi încredințat că degeaba cercetează, fiindcă ei știu de vreme îndelungată că cei ce nu țin sărbătoarea Sf. Foca sunt pedepsiți cu foc și pârjol. De atunci Turcii au început să prăznuiască pe Sf. Foca, poruncind să nu munciască în acea zi

nici ei, nici slujitorii lor. Tot de atunci întreabă mereu pe preoții creștini, când e sărbătoarea Sf. Foca, să nu supere pe Sfânt prin neștiința și purtarea lor necuviincioasă. Astfel simplitatea omenească, pe cât e de fericită în bine, pe atât e de nefericită în rău, care a dat naștere la zeci și sute de credințe deșerte mai răspândite decât cuvintele evanghelice și apostolice.

Despre sfârșitul lumii.

Despre sistemul fizic și teologic al lumii vom vorbi deosebit în cartea despre disciplină. Acum să vedem, ce cred Mohamedanii despre sfârșitul lumii și despre semnele ce vor premerge acestui sfârșit.

Și ei cred că lumea va pieri prin foc. Anul, ziua și ceasul, le știe numai Dumnezeu.

Semnele vor fi acestea:

Întăiu, Musulmanii trebuie să cuceriască Roma pe care ei în limba turcească vulgară o numesc „Kyzyl alma“=Pomul sau mărul roșu și au și o profeție despre aceasta.

Profeția Mohamedană: „Padissahûmuz gielür, Kiafirûn memlekiê alür. Kyzyl almâij alür cábzeiler iedi ilamdek. Onlarun Kegligy ider. Cui japâr Bag dikier, Ragozê baglar, ogli Kyzi olür oniki ilden songra Christianûm Kylydzi czicâr ol Türki giêri sine Tuskiurê“.

Din cuvânt în cuvânt, se tâlmăcește astfel:

„Împăratul nostru va veni, pământurile celor necredincioși le va cuprinde, Roma o va asedia și în anul al șaptelea o va cuceri. Sabia necredincioșilor până în al 12-lea an nu se va scoate, va stăpâni asupra lor, vor face fântâni, vor sădi vii, vor îngriji grădini, vor naște fii și fiice. După anul al 12-lea sabia creștinilor se va scoate și Turcul o va goni înapoi“.

În temeiul acestei profeții, poporul de rând crede că împărăția turcească nu se va nimici decât pe la sfârșitul lumii.

Beniasfer. Al doilea, tâlcuitorii profețiilor și ai coranului spun toți că, nu numai împărăția turcească, ci orice stăpânire mohamedană va fi supusă și nimicită prin armele și puterea poporului dela miazănoapte, cuvânt care în limba arabă are în-doită însemnare: Ben înseamnă fiu; iar asfer, dacă se ia la plural, înseamnă expedițiuni sau armate și are singularul sefer; iar întreaga expresiune ar însemna: fii expedițiunilor sau ai războaielor. Asfer, la singular, mai înseamnă și galben sau roșu, adică seminția sau neamul galben, care, precum spun, ar fi neamul Sicalub adică al Slavilor sau al Rușilor. Nu e la Turci prost sau învățat, care să nu știe că împărăția otomană sau mohamedană va pieri de mâna neamului galben, dinaintea armelor căruia se vor retrage dela Roma până la Damasc. Deși au fost bătuți Turcii de atâtea ori și până acum de Germani, totuși nu

desnădăjduesc că vor cuceri odată Roma și nu se vor retrage decât dinaintea altei seminții dela miazănoapte. Iar când armele creștine vor ajunge la Damasc, atunci nu e departe sfârșitul lumii.

Al treilea, din istoria minunată a lui Alexandru cel Mare din Macedonia (care la Arabi și la Turci are opt sau douăsprezece volume) cred că pe timpul acela va fi un neam cu numele Edzedz-Medzedz, denumire ce pare a fi o corupțiune a lui Gog-Magog din Sf. Scriptură. Oamenii din acest neam vor fi așa de mici de statură, încât un soldat de al lor și-ar putea așeza toate armele și vestimentele sale de un paiu și s'ar putea culca la umbra lui, ca noi sub un platan vechiu și rămurios. Astfel, când aceștia vor găsi vre o gheată de a noastră, vor zice: ce casă mare am găsit! Despre acest neam, spun ei că ar fi avut multe războaie cu Alexandru cel Mare și că acesta ar fi avut să îndure multe din partea lor. În sfârșit, cu ajutorul lui Dumnezeu, i-ar fi învins într'o bătălie și gonit dincolo de munții Kafkat (Caucaz) și acolo i-ar fi închis cu zid puternic, nu de piatră, ci de aramă și de acolo nu pot să mai scape decât numai la sfârșitul lumii. După ce amestecătura aceea de neamuri Hedziedz-Medziedz va fi despărțită de lumea cealaltă astfel prin acel zid, neavând ei alte unelte să dărâme zidul de aramă, se apucă să-l lingă cu limbele și într'o noapte îl subțiează ca pe o frunză de ceapă. Văzând ei aceasta, cred că au scăpat și atunci strigă de bucurie, când iată zidul se îngroașă și se face iară cum a fost la loc. Noapte de noapte, ei se căznesc să-l dărâme, iar dimineața Dumnezeu îl ridică la loc. Când, însă, odată Dumnezeu le va da voie să roadă zidurile cu totul și neîmpiedicați să năvălească în lumea locuită (în limba arabă: „Rebimeskium“), ca niște lăcuste vor năpădi pretutindeni (mulțimea lor ar fi nesfârșită) rozând tot ce vor găsi în cale: viețuitoare și neviețuitoare. Pe Musulmani, însă, îi va păzi Dumnezeu nevătămați și întregi de furia lor și tot așa vor rămânea și pe timpul stăpânirii tiranice a lui Tedzial, despre care povestesc următoarele:

Tedzial va fi omul cel mai rău dintre toți muritorii, întru toate vrăjmaș lui Dumnezeu și profetului, nelegiuit fără de seamă. Întăiu se va arăta în Damasc, apoi în Ierusalim, în Medina și Mecca și va face minuni mari și neauzite cu meșteșuguri vrăjitoarești. Între altele, spun că va avea un asin năstrăvan de forma lui Burak al lui Mohammed, pe care va călări și din ai cărui peri, ca din tot atâtea instrumente muzicale, vor eși cântările cele mai frumoase și mai plăcute care vor amăgi pe ascultători. Toți oamenii îl vor urma, afară de Musulmanii cei adevărați. (Prin acest Anti-Mohammed va lăsa Dumnezeu să fie încercați și credincioșii profetului). Timp de trei ani, credincioșii aceleia îl vor cinsti ca pe un Dumnezeu și se vor bucura de toate plăcerile pe care le vor putea iscodi cu mintea sau cu pofta tru-

pului. Cei ce nu vor crede aceasta, își vor lua pedeapsa, așa că orice vor atinge sau vor lua în mână, se va prefăce în aur, încât, prefăcându-li-se în aur și pâinea și apa și lemnele de foc, în cele din urmă vor muri de foame și de sete. Toți câți vor stărui în credința mohamedană vor avea un semn în frunte, ca să se deosebească de alții.

Mehti. Trecând cei trei ani de stăpânire ai lui Tedzial, Dumnezeu va trimite pe Mehtizeman. Acesta cu braț puternic și arme norocoase va ucide pe toți credincioșii lui Anti-Mohammed, apoi va întări pe Mohamedanii câți au mai rămas în credința coranului și va stăpâni și el trei ani în diferite părți ale pământului.

Coborârea lui Hristos din ceriu. Sfârșindu-se acestea, Isus Hristos va coborî din ceriu și în 40 de zile va învinge pe Tedzial și toți necredincioșii cu arme norocoase, rămânând pe pământ numai credincioșii. În cele din urmă va muri și el senin și împăcat. După moartea lui, la trei zile, îngerul morții (pe care ei îl numesc Israphil) va sufla din trâmbița cea mare, încât sunetul ei se va auzi pe tot pământul. La sunetul acesta, toți îngerii și toți Musulmanii vor muri plăcut și dulce, deodată. Dumnezeu a lăsat să se întâmple așa, ca să nu se înspăimânte de năruirea lumii întregi. După ce vor muri toți Musulmanii, Israphil va mai sufla odată din trâmbiță, dar așa de groaznic, încât toate ființele de pe uscat și din apă se vor prefăce în praf și nisip, mai rămânând în viață singuri cei necredincioși și diavolii, pe cari Dumnezeu îi mai ține, ca să-i prăpădiască îngrozitor odată cu întreg universul. Atunci Israphil va suna a treia oară. La sunetul acesta, stelele, soarele, luna și toate corpurile cerești se vor prăbuși și se vor prefăce în nisip. Atunci vor pieri și cei necredincioși și diavolii.

După acestea, urmează învierea tuturor și judecata de apoi.

Și ca să nu se pară glume toate acestea, să se știe că ele se cuprind în cartea numită Mohammedia (vieța lui Mohammed), pe care, fiindcă n'o avem la îndemână, nu putem s'o întrebuițăm, decât în măsura de care ne amintim de ea.

În cele din urmă, Dumnezeu va porunci îngerului morții Israphil să se sinucidă, ca să fie făptură care să nu guste moarte.

Murind și acesta, începe învierea morților și judecata de apoi, precum urmează.

Despre învierea morților și judecata de apoi.

Cel dintâiu care va învia, după pieirea tuturor, va fi îngerul Israphil. Atunci luându-și acesta trâmbița lungă de 500 de ani de călătorie și stând în Ierusalim va sufla și toate sufletele vor sbura la trupurile lor. Când va sufla a doua oară, toți morții, îngerii, oamenii și toate viețuitoarele dela Adam și lumea cea

dintăiu până la cel din urmă om, vor învia cu hainele cu care au fost înmormântați, având păcatele scrise pe frunte și purtând povara greșelilor în spate. Cei buni și credincioși vor străluci ca soarele, luna și stelele, iar cei răi vor fi cu chipuri deosebite; unii vor apărea cu fețele înegrite, diforme, nerușinate, având capete de porci și limbă groasă, încât nu mai poate încăpea în gură. Așa : cămătarii, înșelătorii, mincinoșii, grăitorii de hulă. Împărații, regii, principii și alții mai mari se vor ridica atunci din mulțime ca munții. Aceasta, pentruca să nu aibă în dosul cui să-și ascundă păcatele, ci toate viciile și fărâdelegile tiranilor să se vadă în fața lor și să se simtă cu atât mai rușinați.

Mai spun că cei ce au iubit pompa și măririle lumești trecătoare vor fi călcați în picioare de alții.

Toate popoarele vor fi împărțite în 70 de cete și vor sta înaintea judecății dumnezeiești. Acolo nu va fi nevoie de martori. Toate membrele corpului fiecărui om vor da glas atunci și vor mărturisi toate cele săvârșite printr'insele.

Arhanghelul Mihail va aduce apoi cumpăna dreptății dumnezeiești, ca să se deosebiască sufletele celor drepți de ale celor nedrepți.

Atunci vor veni Moise, Hristos și Mohammed cu cetele lor înaintea lui Dumnezeu, umbrind pe credincioșii lor sub steaguri mari. Aceia, însă, cari nu vor fi umbriți de nici un steag, se vor osândi. Atunci Evreii vor striga către Moise, iar creștinii către Hristos: Ne-am încrezut în cuvintele voastre și iată acum suntem osândiți. Moise, însă, va răspunde Evreilor și Hristos creștinilor că mințesc, pentrucă, dacă ar fi crezut cuvintelor lor și n'ar fi falsificat Tora și Evanghelia, ar fi aflat că cel din urmă dintre profeți va fi Mohammed și printr'însul ar fi primit cuvântul lui Dumnezeu întreg și curat, precum e scris în coran. Apoi Hristos își va mai cere scuze înaintea lui Dumnezeu, că el nu s'a numit nici odată fiul lui Dumnezeu, ci fiul Mariei și atunci toți îngerii și credincioșii musulmani vor mărturisi și vor striga, că nedreptate și înșelăciune s'a făcut lui Isus Hristos din partea păstorilor și a necredincioșilor.

După judecata muritorilor, se vor ridica animalele, păsările și toate făpturile vii, ca să-și răsbune oaia pe lup, porumbul asupra uliului sau a șoimului și așa mai departe. Și Dumnezeu va răsplăti tuturor după dreptate prin înțelepciunea și știința sa nemărginită.

Pe urmă vor veni animalele de casă, anume, caii, asinii, cățarii, boi ș. a. și vor cere socoteată dela stăpânii lor, pentru ce i-a silit, când le-au căzut potcoavele, să meargă pe drum rău și pietros, până ce li s'au rupt unghiile sau copitele? Pentruce i-au încărcat cu poveri peste puterile lor? De ce a mai fost pus la jug boul cu grumazii răniți? De ce n'a lăsat puțin lapte în ugerul cămilei, al vacei, al caprei ș. a. să-și poată hrăni și acestea

puii lor? Pentru toate acestea, Dumnezeu va judeca cu dreptate și va pedepsi cu strășnicie asprimea stăpânilor nemilostivi.

Pe urmă vor cere dreptate dela Dumnezeu singuraticile părți ale corpului omenesc. Capul pentruce n'a fost ras în fiecare zi de Vineri. Ochiul, pentruce a fost silit să privească lucruri necuviincioase și pentruce n'a fost uns deasupra (cu vopsea neagră) când s'a îmbolnăvit sau a slăbit de bătrânețe. Urechea, pentruce a ascultat minciuni și s'a împotrivit cuvintelor adevărului din coran? Limba, pentruce a grăit printr'insa minciuni și a gustat din cele oprite: carne de porc, vin ș. a. Dinții, pentruce au fost întrebuințați la scopuri nelegiuite? Buzele, pentruce au sărutat nevasta aluiia sau femeile stricate. Nările, pentruce au mirosit tămăia creștinilor sau sudorile din sânul soțiilor altora. Mânile, pentruce au deschis anumite odăi, pentruce au furat și au săvârșit anumite păcate. Picioarele, pentruce au grăbit la săvârșirea răului și au întârziat la faptele bune. Ungھیile, pentruce n'au fost tăiate și curățate; iar dacă au fost tăiate, pentruce au fost aruncate la pământ, cași cum ele nu s'ar ținea de trup. Asemenea și alte părți ale trupului se vor plânge, dacă au fost întrebuințate numai pentru pofita trupului, iar nu după rânduiala lui Dumnezeu.

Și alte multe ca acestea.

Sfârșindu-se toate acestea, toate animalele vor pieri numai decât, prefăcându-se în pulvere, afară de trei: o cămilă, o pisică și un cal. (Burak al lui Mohammed), care vor fi și ele părtașe, de dragul lui Mohammed și al celorlalți Musulmani, fericirii vecine.

Despre judecata cea deosebi a credincioșilor.

Dupăce se vor alege credincioșii de necredincioși, musulmanii anume din celelalte 70 de cete, Dumnezeu va arăta greutatea păcatelor săvârșite de ei în viață. Pentru credința lor, sunt vrednici de raiu; pentru păcatele lor, însă, vor trebui pedepsiți și curățiți în Araf. Curățirea și-o închipuiesc astfel:

Înainte porții raiului ar fi o groapă foarte mare și adâncă, prin care ar curge râul de foc numit „Araf“. Deasupra gropii și a râului de foc ar fi o punte numită „Sirat“, lungă de 500 ani de călătorie, dar lată abia de un fir de păr sau ca o dungă de foarfece. Pe această punte îngustă trebuie să treacă oamenii în raiu. Atunci îngerii vor aduce cămile să facă mai repede drumul cei credincioși și dornici. Cămilele sunt, însă, berbecii pe cari i-au jertfit pe muntele Araf, când au vizitat Mecca. Dacă cineva a avut bunăstare și nu s'a dus la Mecca, nu va avea cămilă pe lumea cealaltă și va fi nevoit să facă, pe jos, drumul acela de 500 de ani. Cine a fost, însă, la Meca și a adus jertfă de berbeci, va avea cămile și va trece foarte repede puntea raiului.

Dacă, însă, cineva are păcate grele pe care nu le poate

duce berbecul—cămilă, atunci cade pe pe punte în râul Araf, unde arde și se curățește bine. Când va fi curat, va încălica din nou pe berbec și va intra fără întârziere pe poarta raiului.

Iar dacă e cineva cu totul lipsit de păcat, atunci va face, cât ai clipi din ochi, tot drumul acela așa de lung și va intra în raiu, fără de nici o piedică.

Cum e raiul, vom arăta într'un capitol deosebit. Acum să trecem la Araf și la Dzehennem, ghehenna, sau iad.

Despre Araf,

(neterminat)

.....
(La Academia Română. Secția manuscriselor. București. D. Cantemir, Scrieri diverse No. 330. Transcris și redat în românește de

Ioan Georgescu,

profesor la liceul „Mircea cel Bătrân”
din Constanța.

Résumé.

Demètre Cantemir, prince de Moldavie, a été sans doute un des écrivains les plus doués, mais à la fois dépourvu de chance parmi tous ceux que l'histoire de la littérature connaît. Il parlait les langues : turque, persane, arabe, néo-hélène, latine, italienne, russe et roumaine et il comprenait entièrement le grec ancien, le slavone et le français.

À l'aide de ces langues, il était versé — comme peu d'autres — dans les trois grandes civilisations : antique, occidentale et orientale.

En 1714 il a été élu membre de l'Académie de Sciences de Berlin.

En cette qualité il a écrit en latin „Descriptio Moldaviae”, ouvrage qui n'est pas simplement un traité de géographie descriptive, mais de plus encore de géographie physique, politique et culturelle, de sorte que Mr. N. Iorga avec raison la nomme une véritable encyclopédie, vu que D. C. est justement considéré comme le précurseur du siècle suivant et son mérite est éminent pour la raison que son style est trop élevé pour son siècle, peu apte alors à le concevoir.

On juge que son principal ouvrage est sa fameuse histoire de l'empire ottoman intitulée : „Historia incrementorum atque decrementorum aulae othomanicae”, ouvrage traduit immédiatement aux principales langues européennes : anglaise, française et allemande, — aussi le traducteur allemand disait-il que c'était une oeuvre „sans pareille” pour son temps.

En vérité, peu d'hommes ont connu l'orient, et plus particulièrement la vie des mahométans, aussi bien que D. C. Il était

secondé dans ce but non seulement par la connaissance de tant de langues orientales, mais aussi par son séjour ininterrompu, durant 22 ans, à Stamboul, résidence des sultans, où il avait un joli palais et, en qualité de représentant de la Moldavie, il entretenait des étroites relations avec toutes les personnalités marquantes, politiques et culturelles, de cette capitale.

Il était en même temps bon dessinateur et musicien. Il nous a donné des importantes compositions et des traités sur la musique turque. Il a dessiné une des premières cartes de la Moldavie, de même que le plan de Stamboul, à côté d'un grand nombre des esquisses géographiques sur le Caucase oriental. À propos de ces travaux, Mr. G. Valsan attire l'attention générale sur la valeur réelle du prince D. C., valeur énumérée dans les „Travaux de l'institut de géographie de l'université de Cluj — Roumanie —“ vol. II. Cluj „Ardealul“ 1926, p. 17 sqq.

D. C. étant forcé à quitter le trône de la Moldavie, après le désastre de Stănilești (1711), il passe en Russie, où il est chaleureusement reçu par le tzar Pierre le Grand. Selon la demande du tzar, il compose plusieurs travaux sur les turcs, entre autres, „Le système de la religion mahométane“, traduit et imprimé en russe à Petersbourg, 1722. Mr. St. Ciobanu, professeur à Chișinău (Bessarabie) et membre de l'Académie Roumaine, donne un résumé de la dite oeuvre. (Voir son „D. C. în Rusia“, București 1926. Memoriile secției literare, seria III, memoriul 5).

À l'Académie Roumaine, section des manuscrits, entre autres se trouve une oeuvre de D. C. sous le titre: „Scrieri diverse No. 330“ et en latin „De Curano“ qui rassemble quant même sur bien des points avec „le système de la religion mahometane“, mais la première est tout autre et tout à fait indépendante du second. Dans l'oeuvre russe, résumée par Mr. Ciobanu, l'auteur est „objectif“ et à part „quelques sorties violentes“ il laisse croire que c'est un ami des turcs qui parle. Dans l'ouvrage latin, découvert et traduit en roumain par moi, on distingue une tendance de polémique bien prononcée, plus spécialement dans le chapitre intitulé: „D. C.: Au cher lecteur bonne santé“.

En comparant les trois grandes religions: la religion mosaïque, chrétienne et mahométane, il cite et s'identifie avec l'opinion du philosophe péripatéticien païen Porphyrius qui caractérisait ainsi les trois religions: La religion mosaïque est la religion des enfants; la religion chrétienne appartient aux choses impossibles; et la religion mohametane est „la religion des porcs“. Dans le même chapitre où l'auteur D. C. apporte, selon l'habitude, des éloges au tzar, il conseille au peuple orthodoxe (pravoslavni) d'écraser la tête de la vipère, avant d'en être mordu, et il explique, d'une manière unilatérale, l'expansion

du mahométanisme, due uniquement à l'ignorance, au vice et à la possibilité de pêcher sans être puni.

Dans les chapitres suivants, bien plus nombreux et intéressants, il est plus serein et plus objectif. A peine, lorsqu'il parle des signes qui, d'après la croyance musulmane, vont précéder la fin du monde, il rappelle de nouveau que le peuple jaune ou rouge (probablement blond?) nommé „Sicalub“ qui vaincra les mahométans et les chassera depuis Rome jusqu'à Damas, et que ce peuple vainqueur ne peut être autre que le grand peuple russe qui avait accordé l'hospitalité à l'auteur.

Les conceptions et les sentiments hostiles aux turcs, doivent être liés avec les ressentiments naturels de l'auteur-prince qui avait perdu son trône, à cause de la politique anti-turque et, par suite, il est devenu un simple courtisan du tout puissant tzar.

Quoique une très grande partie des contes et histoires, entendues chez les turcs sur différentes personnalités et événements religieux lui paraissent abracadabrantes, tout cela ne lui déplait pas. C'est ainsi qu'il ne trouve pas déplaisant le conte sur l'arche de Noël avec le géant Fabetularz qui apportait des bois de construction, tandis que les rats rongeaient les planches, en menaçant de naufrage l'arche de Noël. — Une autre fois, tout en parlant de l'hospitalité du patriarche Abraam, dit que c'est de celui-ci que les mahométans auraient appris de recevoir gratuitement et de respecter les pèlerins du monde entier sans distinction de religion et d'origine. C'est un admirable sentiment qui honore l'auteur.

Le caractère de ce travail, tout à fait indépendant de celui qui apparut en russe, on le voit bien par une série entière de détails dont nous citons : 1° La discussion que l'auteur a eue avec son professeur turc de Constantinople, Isaad Efendi, à propos du miracle de „la fraction de la lune“; 2° sa tentative non réussie d'entrer dans la trésorerie du sultan pour voir la toge et la dent du prophète Mohamet (D. C. écrit systématiquement *Muhammed* et *Curan*); 3° enfin, l'histoire avec l'eau bénite et avec le turc Mola de Brata, dont il a seulement oui, mais il ne l'a jamais vue qu'il ait la science des noms divins et le pouvoir de remplir des miracles. Ces moments personnels sont bien différents de ceux racontés dans l'ouvrage russe.

C'est dommage que l'oeuvre n'est pas achevée et que les copies prises des archives du ministère des affaires étrangères russe de Moscou pour l'Académie Roumaine sont pleines de fautes (d'orthographe, d'accord, de déclinaisons, de conjugaisons, et ponctuations etc.), de sorte que je ne puis affirmer que j'ai rendu en roumain le sens avec une exactitude absolue, mais seulement avec une certaine approximation.

Pourtant, telle que l'oeuvre s'y trouve, elle reste toujours comme une valeur inappréciable non seulement pour l'étude

comparative des religions, mais aussi pour l'ethnographie et plus particulièrement pour la turcologie.

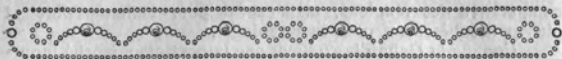
Comme la Dobrodja contient une importante minorité turco-tatare de confession mahométane, nous devons montrer un intérêt spécial à ce genre de travail. D. C. dès plus anciens temps y atteste l'existence des roumains dans cette province, aussi bien que leur force morale étonnante de transmettre aux nouveaux maîtres turcs le culte de Saint Foca.

Il faut tout de même reconnaître que grâce à cette population turco-tatare qui est loyale, pacifique et dévouée, et avec laquelle nous avons toujours bien vécu et nous désirons sincèrement de vivre en une parfaite harmonie à l'avenir, nous nous sentons nous-mêmes liés de plus en plus avec cet orient, plein de charmes et de poésie, qui a enchanté plus d'une fois non seulement l'âme du peuple roumain, mais aussi celle de l'auteur-prince D. C., si cruellement éprouvé par le sort.

L'éditeur et traducteur.

Ioan Georgescu,
professeur au lycée „Mircea“,
Constantza (Roumanie).

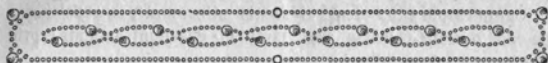

PUNTEA

Se clatină puntea de scânduri pe care pășim amândoi,
Un pas șovăit, și ne'nghite năprasnicul apei șuvoi . . .
Cu ademeniri de sirene vrea apa spre ea să ne-atragă,
Auzul vrăjit ni-i o clipă și apa ne pare mai dragă,
Se clatină puntea de scânduri, o clipă te uiți în abis,
Și-adânc se'nfioară, iubită, privirile-ți pline de vis . . .
Te strâng cu putere la sânu-mi și iarăș pornim amândoi,
Și apele spumegă oarbe și fierb de mânie sub noi,
Căci ținta privirilor noastre e steaua ce arde în zări,
Ea pace ne toarnă în suflet, ne dă siguranță'n mișcări.

Grigore Sălceanu

PRO DOMO

Pagini de moralitate contemporană

Motto: *„De veninul șarpelui poți scăpa, de veninul calomniei niciodată”. (Înțelepciune indiană).*

- *„Oricât de reușită ar fi disculparea, din veninul calomniei tot mai rămâne ceva în colțurile chiar ale celor mai oneste și mai înțeleghătoare minți” (Dintr'o scri-soare).*
- *„Șarpele, când i se face, scoate capul la drum”. (Înțelepciune românească).*

Ori cât de pesimiste ar fi cuvintele înțelepte de mai sus, totuși, o poruncitoare datorie, în primul rând față de demnitatea situației sociale și culturale în care mă aflu, îmi dictează să mă îndrept cu paginile ce urmează către acele conștiințe luminate, care sunt cele mai în măsură a judeca și a decide, sine ira et studio, într'o chestiune pe care, de pe acum încă, glasuri oneste și indignate din public o califică drept „cea mai mișe-lească încercare de asasinat moral prin calomnie, exercitată în țara noastră”.

*

Un mic istoric.

În numărul de la 27 Sept. a. c. al ziarului „Cuvântul”, Directorii acestui organ politic, fără a-mi cunoaște persoana și activitatea și fără a fi suferit vre-un prejudiciu din parte-mi, de ori ce natură ar fi el, cu o surprinzătoare lipsă de scrupul și de omenie și cu dorința de a face senzație și scandal cu scopuri de sigur materiale, au publicat pe prima pagină a foi lor calomniosul articol al unui anonim sub titlul: „Plagiatorul Universitar Brătescu-Cernăuți”. În același timp, cu o ironie abia ascunsă, și-au oferit coloanele ziarului pentru publicarea răspunsului meu.

Am răspuns în aceeași zi ziarului „Cuvântul“, cu repulsiunea pe care o simți când te vezi târât în chestiuni imunde, prin următoarea telegramă:

„Răspunsul meu la articolul calomnios, intitulat „Plagiatorul Universitar Brătescu-Cernăuți“, urmează în curând. Rog comunicați-mi numele autorului, pentru a-i răspunde și pe calea justiției. Nu se pângărește o activitate onestă fără sancțiuni. Anunțați aceste rânduri în ziarul d-v.

Profesor C. Brătescu“

În numărul cu data de 29 Sept., pe pag. III, într'adevăr ziarul „Cuvântul“ ia notă de această telegramă și-mi cere încă odată răspunsul, fără a-mi da însă și numele calomniatorului.

Surprins de mișelia unui atac neonest, dat anonim, și de *acuzarea de plagiat pusă în seama celei mai originale dintre lucrările mele*, mă duc la Institutul de geologie și întreb pe colegul meu Prelipcean: Domnule Coleg, cunoști d-ta un autor cu numele St. Pawlowski, care a scris un articol „Ueber ein altes Talstück in der Bucowina?“ (Despre o veche porțiune de vale din Bucovina)? La care d-sa mi-a răspuns că nu cunoaște nici autorul, nici opera.

Dar revista geologică „Mitteilungen der geologischen Gesellschaft in Wien“, în care s'a publicat acest studiu, o cunoști? Te'ntreb aceasta, fiindcă mi se pune în seamă, în prezentul număr din ziarul „Cuvântul“, că aș fi plagiat lucrarea mea: Câteva captări quaternare și iminente în Bucovina și Pocuția“ după numita lucrare a lui Pawlowski din această revistă. La care d-sa mi-a răspuns: Da, d-le coleg, a fost în biblioteca Institutului meu până în această vacanță mare (1927), când a fost ridicată de d-l profesor Ionescu-Bujor și dusă în Institutul d-sale de mineralogie.

Cum articolul lui St. Pawlowski, de care abia acum luam cunoștință, îmi era absolut necesar spre a da un răspuns mai temeinic calomniei, am trecut la Institutul de mineralogie spre a-l citi. Aci, închis. A doua zi iese un servitor, călăuzit de care intru în bibliotecă și constat prezența colecției întregi a revistei, cu excepția volumului VII, tocmai volumul cu pricina, în locul căruia era un gol. A treia zi găsesc pe subalternul d-lui prof. Ionescu-Bujor, pe d-l Hoinic, și împreună cercetăm iar biblioteca, fără a găsi volumul VII. D-sa îl caută apoi printre fișele

cărților împrumutate, îl caută pe mese și birouri: volumul niceări. Cum dintr'un Institut nu se pot împrumuta cărți fără știrea Directorului, cetitorul poate trage de aci concluzia care se impune.

Prin urmare, volumul VII, unic în tot Cernăuții — și poate că se mai găsește și'n Instit. geologic din București, Iași și Cluj câte un exemplar, — neputându-mi fi accesibil, spre a-mi alcătui răspunsul meu, am fost nevoit a-l comanda telegrafic de la Viena, prin librăria Mühldorf din Cernăuți, care mi l-a predat în două sau trei zile de la comandă.

Va să zică: Intreaga colecție a unei reviste geologice stă în Institutul de geologie, iar titularul, geologul Prelipcean, care mi-a afirmat că și-a alcătuit întreaga bibliografie asupra Carpaților și a Bucovinei, nu cunoaște nici pe autorul Pawlowski, nici opera citată; iar eu, care în viața mea n'am avut prilejul a răsfoi această revistă, ce nu e de specialitatea mea și la care nu m'a trimis nici odată bibliografia lucrărilor mele, revistă ce stă închisă în Institutele colegilor mei, iar ei pot mărturisi că n'am împrumutat-o niciodată de la ei, — eu, vedeți, eu eram ținut să o cunosc! Și mai vedeți: tocmai cu puțin înainte de afișarea calomniei, această colecție trece din Institutul de geologie, unde își are locul, în Institutul de mineralogie, unde nu-și are locul și devine inaccesibilă chiar unui profesor universitar. Pentru nechibzuința de a-mi fi dat acces, cu acest prilej, în biblioteca institutului său, subalternul d-lui Ionescu-Bujor și-a primit oarecare admonestări severe din partea șefului său.

Interesându-mă la Biblioteca Universității, proprietara acestei colecții de revistă, la ce dată a fost împrumutată Institutului geologic, mi s'a răspuns în scris: la 22 Iunie 1925. Rămâne deci intervalul între 1 Dec. 1924, data sosirii mele la catedra universitară și 22 Iunie 1925, data scoaterii revistei din Biblioteca Universității, deci un interval de circa 7 luni, în care eu aș fi putut folosi studiul pomenit. În urma unei cereri ce am făcut-o acestei Biblioteci, de a se cerceta fișele cărților împrumutate de mine pe anii 1924 și 1925 și a mi se răspunde dacă mi s'a împrumutat ori nu volumul VII din Mitteilungen der geologischen Ges. in Wien, în care se află studiul lui Pawlowski, răspunsul scris a fost că nu mi s'a împrumutat. (Documentele se păstrează pentru ziua judecătii).

Și cum cercetările mele asupra captărilor au început chiar în luna Decembrie 1924 în Institutul meu, după hărți, iar în Ianuarie și Februarie 1925 au fost continuate pe teren cu studenții, dovada deplină fiind făcută, putem trece acum mai departe.

Între timp, până la sosirea volumului comandat în Viena, alcătuiesc un răspuns pentru ziarul „Cuvântul“. La 29 Sept. el a fost depus la poștă (după data recipisei). Ziarul însă nu-mi publică răspunsul care, de sigur, nu-i convenia.

La 3 Oct. telegrafiez ziarului cu răspuns plătit, cerând lămuriri asupra cauzelor nepublicării. A doua zi primesc acest răspuns :

„Înapoiat azi manuscrisul cu rugămintea de a-l scurta pe dimensiunile articolului respectiv și a ni-l trimite spre publicare. *Cuvântul*“.

Ca și când un răspuns complet și definitiv se poate face tot așa de scurt ca o acuzare, care, la urma urmei, nu are nevoie decât de câte-va rânduri ! Mai notați că articolul meu nu era chiar așa de lung, ci destul de concis și nu conținea decât strictul necesar. Acest manuscris însă nu mi s'a trimis înapoi.

Deci, fiindcă îmi sosi din Viena cartea cu articolul lui Pawlowski, am alcătuit un al doilea răspuns, scurt, concis, luminos, academic, ca pentru oameni inteligenți, de cultură și bine crescuți, în care lămuriam publicul, iar nu răspundeam calomniatorului, căci nu se poate răspunde unui anonim, care n'are nici măcar noblețea curajului de a semna calomnia. Acest al doilea articol, expediat la 4 Oct. a fost publicat de „Cuvântul“ abia la 9 Oct., deci iar cu întârziere voită. Și, fiindcă aveam temeri îndreptățite că nici acest articol nu se va publica, l-am tipărit la „Glasul Bucovinei“ pentru publicul Bucovinean la 7 Oct., și la 9 Oct. s'a tipărit în „Dobrogea Jună“ pentru publicul Dobrogean. Pentru restul țării, eram la cheremul „Cuvântului“. Ba mai mult, la 5 Oct., am trimis ziarului „Universul“ primul articol refuzat de „Cuvântul“, iar la 6 Oct., pe al doilea, cu rugămintea de a le publica. La 8 Oct., „Universul“ mi-a răspuns :

Stimate Domnule Profesor,

„La scrisoarea Dv. din 5 și 6 crt., avem onoare a Vă înapoia alăturatele articole, comunicându-Vă cu tot regretul că, întru cât cetitorii ziarului nostru nu sunt în curent cu cele scrise de ziarul „Cuvântul“, nu le putem publica.

Cu toată stima „Universul“

În sfârșit, abia la 9 Oct. „Cuvântul“ își înțelege datoria : articolul meu apare. Dar la 16 Oct., cu o perversă stăruință, de a calomnia și tot sub pavăza anonimatului, el publică un al doilea articol calomnios, foarte lung, în care, pe lângă vechile calomnii, mai apar și altele nouă.

Față de această incalificabilă persistență de asasinare morală, am trimis ziarului „Cuvântul“, în aceeași zi (15 Oct.; data ziarelor e anticipativă) următoarea scrisoare recomandată :

Domnului Director al ziarului „Cuvântul“

Sărindar 4, București.

„În ziarul Dv. de Duminecă 16 Oct., 1927, ați dat din nou ospitalitate unui articol, care însemnează cel mai pervers asasinat moral din câte am cunoscut vre-o dată. Deoarece socot sub demnitatea mea a polemiza prin presă cu oameni, cari nici n'au măcar curajul a semna, bine-voiți a lua notă că subsemnatul a cerut, odată cu aceasta, Ministerului Instrucțiunii numirea unei comisii de specialiști, în fața căreia să se discute cazul ; iar de altă parte, socotind acțiunea ziarului Dv. împotriva mea drept calomnioasă, am și făcut demersurile necesare pentru darea Dv. în judecată, cu atât mai mult, cu cât la cererea mea de a mi se da numele autorului anonim, Dv. ați răspuns cu tăcerea.

Cer ca aceste rânduri să se publice în ziarul Dv. fără întârzierea ce ați pus-o la publicarea articolului meu anterior și anume : să se publice la pagina și în coloana în care a apărut și al doilea articol calomnios. Aceasta conform legii.

Cernăuți, 15 Oct., 1927.

Profesor Universitar

C. Brătescu

Totodată am înaintat Ministerului Instrucțiunii următoarea petiție :

Domnule Ministru,

Față de articolele calomnioase publicate de ziarul Bucureștean „Cuvântul“ cu data de 27 Sept. și 16 Oct., 1927, articole care însemnează cel mai mișelesc asasinat moral ce s'a plănuțit vre-o dată împotriva onestității cuiva, — cu onoare Vă rog să bine-voiți a desemna o comisiune de specialiști, în fața căreia să se discute învinuirea de plagiat ce mi se aduce

și care să-și exprime concluziile într'un referat ce se va da publicității. De oarece ziarul „Cuvântul“ refuză a-mi da numele anonimului calomniator și de oarece știu din anume informații că el este un membru din învățământ, îmi rezerv dreptul ca, după darea referatului, să-l chem în fața comisiei de disciplină a Ministerului.

Primiți etc.,
Cernăuți, 15 Oct., 1927.

Profesor Universitar
C. Brătescu

În urma cererii mele, chestiunea a fost adusă și în discuția consiliului Facultății de Științe din Cernăuți, care s'a oprit la următoarea concluzie :

M o ț i u n e :

„Consiliul Facultății de științe din Cernăuți, întrunit în prima ședință a anului școlar 1927/28, luând în discuție articolul anonim din ziarul „Cuvântul“, cu data de 27/IX a. c., în care se calomniază reputația științifică a d-lui profesor C. Brătescu, constată, în urma dovezilor aduse, că acuzațiile aduse în acel articol sunt *complet neîntemeiate și de rea credință*. Consiliul este de părere că astfel de acuzațiuni nu aduc nici un prejudiciu reputației științifice a d-lui prof. Brătescu. Consiliul aprobă această moțiune“.

Textul acesta va fi trimis spre publicare ziarelor : „Cuvântul“, „Universul“, „Neamul Românesc“, „Glasul Bucovinei“, „Dobrogea Jună“.

Notez ca un fapt bător la ochi, că dela ședința mai sus pomenită au lipsit colegii Prelipcean și Bujor, de și semnaseră convocarea Decanatului și de și erau așteptați, tocmai spre a da anumite lămuriri în legătură cu calomnia ; căci, după expunerea de mai sus, și după alte date, pe care le știe multă lume, firul conducător la lămurirea acestei urâte fapte trece tocmai pe la d-lor.

La început am socotit sub demnitatea mea a răspunde unei calomnii care, ca orice calomnie, înjosește numai pe cel ce o afișează. Calomnia fiind o faptă imorală, autorul ei își inspiră desgustul pe care-l simți în fața ființelor degradate. Mai apoi însă, surprinzând oarecare priviri bănuitoare și atitudini jignitoare chiar la anumite persoane de cultură universitară —

ceea ce nu le face onoare, de oarece măcar aceștia sunt datori a-și forma convingeri din propria lor experiență și elaborare mintală, iar nu a le împrumuta pasiv și de ori și unde, — am ieșit din rezerva mea, cu toate că două motive temeinice mă opreau și acum a răspunde :

Întâi, *anonimatul* calomniatorului. Pentru orice om cu simțul demnității personale și a răspunderii faptelor sale, anonimatul este o rușine izvorâtă din lașitate. Ai vrea să ripostezi și nu știi pe cine ai în față. Vei încrucișa spada cavalereste cu un adversar valoros într'o discuție academică, sau însuflețit de sfânta indignare ce ți-o inspiră josnicia sa de caracter, mi-l vei purta din vârful harapnicului. Ridicându-te obosit de la masa ta de lucru, nu te poți mira îndeajuns, oare din ce izvor de răutate perversă poate porni asemenea calomnie și din ce lașitate acest anonim de reptilă, care mușcă pe furis și se re-trage la adăpost, ca nu cumva cu o lovitură să-i strivești capul de șarpe cu pungile de venin lângă creier.

Al doilea, *lipsa de inteligență a calomniatorului*. Cine vrea să discrediteze efectiv reputația științifică a cuiva, își caută locul nu la un ziar, ci într'o revistă de specialitate. Specialiștii sunt cei indicați a-și da verdictul lor, nu publicul cel mare, care, neavând pregătirea necesară, nu poate reține de cât calomnia concentrată în titlul : „plagiatorul universitar cutare“. Insa ignoranța științifică a anonimului în materie de morfologie geografică l-a îndemnat a părăsi calea cea dreaptă și a recurge la calomnia prin presă unde, de la o vreme, se batjocuresc toate valorile unui neam.

Am publicat, prin urmare, pentru lămurirea publicului, următorul articol, ale cărui afirmări juste le supun controlului specialiștilor noștri :

Răspunsul Profesorului Universitar C. Brătescu din Cernăuți.

Sunt dator câte-va lămuriri publicului mare, în fața căruia un anonim cu intenții foarte nobile a debitat oarecare calomnii cu privire la corectitudinea mea științifică. Sub titlul „Plagiatorul universitar C. Brătescu, Cernăuți“, se afirmă că studiul meu : „Câteva captări quaternare și iminente în Bucovina și Pocuția“ ar fi plagiat după un articol din 1914, semnat de Stanislaw Pawlowski din Posen. Regret că n'am cunoscut mai

curând acest studiu; altfel l-aș fi citat, coform obiceiului încetățenit în știință. Curios e însă faptul că nu-l cunoaște nici colegul nostru, geologul Prelipcean, care mi-a mărturisit, cu acest prilej, că și-a alcătuit întreaga bibliografie asupra Carpaților și a Bucovinei; și nu l-a cunoscut nici d-l De Martonne, care la 1921, trecând într-o excursie de studii prin nordul țării afirmă asupra Bucovinei: „il est étonnant qu'aucun essai d'interprétation morphologique n'ai été tentée“, adică: „este de mirare că nici o încercare de interpretare morfologică n'a fost făcută“ până la 1922 asupra acestei provincii (vexi pag. 185 *Lucrările Institutului de geografie, Cluj*). În sfârșit, mi-am comandat telegrafic la Viena studiul domnului Pawlowski, iar acum putem oferi cititorului o paralelă între cele două lucrări, din care ori cine să deducă adevărul.

1. *Lucrarea mea* cuprinde 22 pagini concentrate de studiu pur morfologic.

Lucrarea d-lui Pawlowski cuprinde numai 9 pagini și jumătate, în care intră și citate din diverși geologi asupra structurii regiunii.

2. *Lucrarea mea* cuprinde 12 capitole, tratând fiecare tot o altă chestiune de morfologie. Dovadă și titlul: „Câte-va captări quaternare și iminente în Bucovina și Pocuția“.

Lucrarea d-lui Pawlowski cuprinde numai 4 capitole, referindu-se la ideea că șesul Mihodrei este o veche vale a Ceremușului, dovadă titlul; „Despre un vechiu fragment de vale în Bucovina“.

3. *Lucrarea mea* distinge 3 terase, la care mai adaog și lunca neînundabilă ca și pe cea inundabilă a Ceremușului.

Lucrarea d-lui Pawlowski distinge 2 terase: una superioară și una inferioară (adecă a II și III terasă de la mine).

4. *Lucrarea mea* distinge 3 captări vechi: una la Ceremuș și două la Rybnica, plus o captare iminentă la Brusnica: în total 4.

Lucrarea d-lui Pawlowski distinge numai o singură captare veche la Ceremuș și una posibilă la Brusnica: în total 2. Colegul Pawlowski nici nu distinge *seria* de terase dela Cerhanowca, nu le vede semnificația și nici nu pomeneste captarea dela Kossow; iar captarea de la Dzurow nu o

recunoaște ca atare, ci numește valea de aci ca *antecedentă*, ceea ce mi se pare o mare greșală.

5. Lucrarea mea reconstitue vechea rețea hidrografică, începând cursul vechiului râu dela Ribnica, îl trece peste terasele dela Cerhanowca și apoi peste Bahna Mihodrei până la Siret, cum a și fost în realitate.

Lucrarea d-lui Pawlowski începe cursul vechiului râu dela Ceremuș, ducându-l peste Bahna Mihodrei în Siret, ceea ce înseamnă a nu trata fenomenul în toată întregimea lui.

6. Vârsta celor trei captări vechi e dată în lucrarea mea ca aparținând diferitelor perioade ale quaternarului.

Vârsta unicei captări vechi din lucrarea d-lui Pawlowski e pusă după miocen, anume în pliocen, ceea ce mi se pare o mare greșală. Nu e locul aci a o dovedi.

7. Harta mea cuprinde un teritoriu mai întins și e pe scară mai mare de cât harta lui Pawlowski. Ea distinge clar, prin reprezentări grafice diferite, cele trei mari aspecte morfologice: *a)* munții, prin curbe de nivel; *b)* platforma colinelor prin linii paralele și *c)* luncile lăsate în alb și terasele lor, ceea ce dă hărții o mare claritate. Harta mea mai dă pretutindeni cumpăna apelor și însemnează captările.

Nimic din toate acestea la Pawlowski. Harta mea e de o neasemănată finețe de execuție față de cealaltă, care are un aspect destul de rudimentar și pe care curbele de nivel par trase după sentiment pe harta cu hașuri 1:200.000. De aceea munții sunt reprezentați destul de grosolan. Aceste concluzii obiective nu concordă de loc cu afirmațiile calomniatorului.

8. Lucrarea mea e însoțită de 10 fotografii, un profil, o hartă morfologică și o splendidă vedere a frontului munților în zona captărilor; pe când lucrarea lui Pawlowski nu e însoțită de cât de o mică hartă-schiță, destul de neclară.

9. În sfârșit, lucrarea mea e scrisă cu o limpezime de cristal, de și e foarte concentrată. Lucrarea lui Pawlowski are mai multe întunecimi și pe alocurea chiar ciudățenii. Așa, de ex., la concluzie vorbește de o captare pliocenă a Siretului (sic) de către Prut, în loc să spuie de captarea Ceremușului.

Mărturisesc că am rămas surprins de marea divergență dintre cele două lucrări. Mă așteptam la o identitate aproape

completă, pe deoparte fiindcă în știința pozitivă, din aceleași premise trebuiesc trase aceleași concluzii (și de vină pentru această divergență poate fi, cred, progresul realizat dela 1914 până la 1925 și, poate, și ochiul cercetătorului); iar de alta, spre mai marea glorie a teoriei lui Bastian, care zice că oameni la fel organizați, puși în aceleași condiții, ajung la aceleași rezultate, chiar izolați fiind în timp și spațiu. Exemple: Kant și Laplace, Darwin și Wallace, etc. etc.

Cred că onorații cititori și-au putut forma o convingere solidă, dacă este plagiat ori nu și dacă calomnia izvorâtă din ură și invidie și afișată anonim merită iertare creștinească.

C. Brătescu.

* * *

Ascultați acum câte-va procedee ale anonimului :

1. Compari câte-va *fragmente de fraze* din cap. I Pawlowski cu câte-va *fragmente de fraze* din cap. VI și V (notați, în această ordine) din Brătescu ; apoi la fel din cap. II P. cu altele din cap. III B ; apoi din cap. III P. cu câte-va fraze ciuntite din cap. III, IV și X B ; apoi la fel din cap. IV P. și cap. III B și declarați de sus, — socotind publicul neinteligent — că „*uneori capitolele d-lui Pawlowski menținându-se drept capitole întregi la d-l C. Brătescu*” !

Este aceasta onest ? Și ce se cuprinde în aceste fraze ? Oare acele adevăruri care presupun o cultură înaltă universitară și acele concluzii, care dovedesc originalitatea unui autor, — sau niște biete elemente obiective pe care zece mii de geografi trecând prin același ținut, sunt obligați să le pomenească la fel, fiind doar elemente obiective ?

2. Alt procedeu : lei un *fragment* de frază din autorul calomniat, de la pag. 8 și-l combini cu alt fragment de frază de la pag. 9 și cu altul de la pag. 10, apoi cu altul de la pag. 11 și, în fine, cu unul de la pag. 18, deci din capitolele III, IV și X Brătescu și alcătuiești un text ; apoi îl compari cu niște fragmente de fraze *numai* din cap. III Pawlowski și zici că acesta e un procedeu onest ? Nu credeți ? Vă surprinde ? Controlați, vă rog ! În felul acesta poți alcătui chiar o poezie de Coșbuc dintr'un roman franțuzesc ! Asemenea procedeu țințuește pe calomniator pentru totdeauna la stâlpul infamiei !

3. Alt procedeu: Compari fraza din B.: „Această suprafață... modelată mai apoi de eroziunea noilor cicluri“, deci o frază-cliseu, un mod de exprimare pe care îl poți găsi folosit în toate manualele mai nouă de morfologie și în multe alte lucrări —, căci avem și noi, geografii, un limbaj al nostru, o terminologie specială, care redă mai concis și mai clar ideea ce o exprimăm —, cu fraza din Pawlowski: „de sigur că aci e o suprafață de denudare... sculptată într'un nou ciclu“ și strigi: plagiat! Dar observai: eu zic: „modelată de eroziunea noilor cicluri“, deci mai multe; iar Pawlowski zice: „intr'un nou ciclu“, deci unul singur! Oare adevărul e același în ambele locuri?
4. Alt procedeu: Falsifici textul autorului criticat prin suprimare de propoziții sau cuvinte intermediare și scoți o frază ciudată ca aceasta: „Acele terase sunt retezate... vertical sau ondulate și sunt așternute pe de-asupra cu un strat de pietriș“. Este oare aceasta onest?
5. Alt procedeu: Pui în seama celui calomniat afirmări pe care el nu le face și-l ataci pe tema aceasta. Așa s. ex. se afirmă că eu denumesc terase și luncile actuale ale Ceremușului, când eu numesc 3 terase, fără luncile actuale și apoi sunt trimis să învăț carte din lucrarea colegului Vâlsan despre Câmpia Română, cu scopul de a mă înjosi. Este și aceasta onest?
6. Alt procedeu: Se neagă evidența cea mai clară afirmând că cel calomniat n'a studiat cele două captări de la Kossow și Dzurow, când aceste chestiuni au fost tratate pe larg și cu o claritate de cristal în lucrarea mea. — Se afirmă neadevărul că Pawlowski studiază *toată seria* de terase de la Cerhanowca, când Pawlowski nu le studiază pe toate și nici nu le vede sensul, prin urmare nici nu pomeneste un vechiu curs de râu pe aci și nici o captare; iar dacă eu tratez pe larg captarea de aci, se insinuează că... aș fi furat-o cine știe de unde! — Se afirmă că Pawlowski vorbește de captarea de la Dzurow, când Pawlowski nici nu vede aci o captare, ci o vale *antecedentă*, ceea ce e o mare greșală și o deosebire de ceea ce spun eu ca de la cer la pământ! — Dacă aci nu este o lipsă de onestitate, atunci de sigur că este o lipsă de cultură geografică serioasă.

7. Alt procedeu : Se afirmă că în fotografiile mele cu No. 6 și 10 ar fi sub ele inscripția (citată de calomniator cu semnele citației !) : „fig. 6 d. profesor lângă automobilul No. 199 Cernăuți“ și „fig. 10 cu bastonul întins spre pietre“, spre a trezi ridicolul acelui personaj care și-a pus, în adevăr, sub o fotografie : „d-l X. scăldându-se în apa Iordanului“. Fotografiile mele fiind luate de mine însu-mi, nu puteam să apar eu în ele. Modestia mea e destul de cunoscută. La No. 6 calomniatorul mă confundă cu... un șofeur, iar la No. 10 cu un student, trimis într'adins acolo, ca să serviască ca termen de comparație pentru a aprecia înălțimea luncii neînundabile peste apa Ceremușului. Și notați : acolo suntem pe teritoriu polonez !

Și alte procedee oneste și de bună credință ca acestea. Ele, de sigur, nu merită de cât un dispreț suveran și nici nu sunt demne a mai fi pomenite... de cei cari înțeleg a se închide în turnurile de fildeș. Noi însă, dorind a da o lecție aspră și definitivă unor asemenea persoane care, fiind chemate a face apostolat în învățământ, înjosesc totuși demnitatea misiunii lor, le-am cercetat pe toate, cu răbdarea psihiatrului și a pedagogului, care găsește că și asemenea cazuri sunt demne de atenția unui studiu, spre binele și moralizarea acelor cari s'ar simți, poate, îndemnați a păcătui la fel.

Ar mai rămânea ultima calomnie întemeiată pe un citat scos din lucrarea recentă a tânărului învățat I. Lepși. Iată acel citat în întregime :

2) *Indreptare* „In lucrarea mea „Vârsta deltei dunărene“ (Analele Dobrogei 1924 No. 4, p. 9—10) am afirmat că d-l C. Brătescu ar fi dovedit răsturnarea profilului Dobrogei etc. Această aserțiune a mea se baza pe lucrarea d-lui C. Brătescu „*Mișcări epirogenetice și caractere morfologice în basinul Dunărei de jos*“ (Analele Dobrogei 1920 p. 569—597). Cum în Martie 1924, la care dată mi-am terminat lucrarea sus numită, nu cunoscusem încă opul „Câmpia Română“ (Bul. Soc. Rom. de Geogr. 1915) de G. Vâlsan, era natural ca paternitatea unor constatări (ca desacordul între cursul râurilor și relief în Dobrogea vestică ; terasele dunărene ale Câmpiei Române ; neexistența Dunărei, probabilă, pe baza pietrișurilor balcanice găsite în terasa supe-

rioară etc.) să o atribui d-lui C. Brătescu, mai ales că acest autor în lucrarea sa sus indicată nu amintește nici într'un loc de G. Vâlsan ca adevăratul autor al acelor constatări. După apariția „Vârstei deltei dunărene“, d-l G. Vâlsan a avut bunăvoința de a-mi trimite lucrarea sa „Câmpia Română“, în care, după cum am văzut, se găsesc deja acele constatări morfologice, a căror prioritate, fiind publicate deja în anul 1915, i se cuvine d-lui G. Vâlsan. În interesul obiectivității, voesc ca aserțiunea mea eronată (făcută fără rea voință) să fie îndreptată aici“.

Îi spunem de la început d-lui Lepși, pe care-l apreciem după justa sa valoare ca pe un harnic lucrător în ogorul prea puțin desțelenit al științei noastre, că tot în interesul obiectivității, cum s'a grăbit să satisfacă susceptibilitatea firească a colegului meu Vâlsan, tot așa trebuie să nu păcătuească și față de susceptibilitatea firească a mea. O punere la punct e necesară și aci.

Nu pot învinui pe d-l I. Lepși, care, ca ori ce om de adevărată știință, trebuie să aibă sufletul curat de ori ce preocupări streine de adevăr, că ar fi scris această notiță cu intenții desavuabile; cu atât mai mult, cu cât d-sa, căruia i-am înlesnit publicarea a două studii în Analele Dobrogei, îmi trimite și mie ultimul său volum cu dedicația „D-lui prof. Dr. C. Brătescu, *omagi*u din partea autorului“. Din potrivă, îi cred sufletul tânăr și vioiu însuflețit de cele mai nobile sentimente. Prin urmare, notița sa este rezultatul unei greșite informații și a unei oare care stângăcii de stil în materie geografică și cred că, după cele ce i le voi arăta aci, d-sa se va grăbi a se corecta.

Mai întâi o mică considerație: socot că azi a trecut timpul enciclopediștilor. Un singur om de știință azi, — când abia te poți ține în curent cu ceea ce produce imensa uzină științifică în specialitatea ta și, câte odată, nu te poți ține și din cauze materiale —, nu poate să se plimbe cu aceeași siguranță și perfectă documentare în ramuri așa de variate ca: geologie, morfologie și, în genere, geografie, zoologie, botanică, istorie și arheologie, fără primejdia de a nu cădea în superficialitate, sau a rămânea mai puțin bine documentat.

Deci, se afirmă că înainte de mine, colegul meu Vâlsan a vorbit despre: 1) terasele dunărene;

2) prezența pietrișului balcanic pe terasa superioară a Dunărei;

3) răsturnarea de profil a Dobrogei,
și că eu, în lucrarea mea, n'am pomenit numele colegului Vâlsan,
de la care aș fi luat aceste cunoștințe.
Să vedem dacă e adevărat.

1. *Terasalele dunărene.* Înainte de mine și de d-l Vâlsan au fost studiate de răposatul geolog *Murgoci* și de alții. În izolarea mea de la Constanța, unde nu există o bibliotecă publică, neavând la îndemână și opera „Câmpia Română” a d-lui Vâlsan, pe care d-sa mi-a dat-o abia în lunie 1921 la Cluj, însoțită de o dedicație cu dată, — căci războiul, în vederea căruia eu am fost concentrat încă din 1915, dela sosirea mea din streinătațe și ținut mobilizat, cu o scurtă întrerupere, până la terminare, mi-a risipit tot ce-mi sosise în lipsă în acel oraș, — am folosit un studiu anterior celui al d-lui Vâlsan, anume „La plaines roumaines et la Balta du Danube” de *Murgoci*, pe care însă îl citez cinstit în vre-o trei locuri.

În afară de aceasta, terasele nu-s proprietatea nimănui. Ele sunt lăsate acolo pe glob ca să fie studiate de toți geologii și geografii lumii, cari pot descoperi în ele, de sigur, încă multe adevăruri. Eu le-am cercetat în vederea unei sinteze, d-l Vâlsan le-a cercetat în vederea altei sinteze; eu în legătură cu mișcările epirogenetice în basinul Dunărei de jos; colegul Vâlsan în legătură cu Câmpia română. Și doar în asemenea sinteze stă mai ales originalitatea unei lucrări. Mai mult, studiul teraselor, așa precum îl fac eu, nu este un împrumut fără spirit critic din autorul *Murgoci*, cel citat de mine, ci are și o bună parte de cercetare proprie, căci doar nu eram la începutul activității mele geografice, ca să fac operă numai de compilație cu nămol de citate. Prețuiesc mai mult metoda activă a cugătării proprii, decât metoda leneșe a citării de păreri streine.

2. *Prezența pietrișului balcanic în terasa munteană superioară a Dunărei*, nu e o constatare personală nici a mea, nici a d-lui Vâlsan, ci e anterioară nouă. D-l Lepși poate cere izvoare de informații asupra acestei chestiuni de la Institutul geologic din București. *Eu nu afirm nicăderi paternitatea acestei descoperiri. Am găsit-o tot în Murgoci, pe care l-am citat; deci n'am luat-o dela colegul Vâlsan.* D-l Lepși

nu face nicăeri, în articolul d-sale din Analele Dobrogei (pag. 9—10) afirmarea că eu aş avea prioritatea şi paternitatea în studiul teraselor dunărene şi a pietrişului balcanic pe terasa dunăreană; de unde atunci stângăcia de a afirma, în nota citată mai sus, că mi-ar fi dat mie prioritatea, când d-sa îşi putea controla destul de bine cele spuse în articolul d-sale?

3. *Răsturnarea de profil a Dobrogei.* D-I Lepşi a afirmat însă curatul adevăr, în Analele Dobrogei, când a scris că eu am dovedit răsturnarea de profil a Dobrogei dela S. de Carasu „mai ales prin studierea profilului transversal al afluenţilor văii Carasu“ (p. 10). Această constatare n-o va găsi d-sa nicăeri de cât la mine. Deci, când i-am publicat-o în Anale, n'aveam dreptul a i-o corecta şi pentru motivul că pe revista mea stă scris că orice colaborator răspunde el de ceea ce scrie.

La d-I Vâlsan, în opera „Câmpia română“, d-sa va găsi cu privire la această chestiune numai o notiţă de trei rânduri, cu „petit“, la pag. 239, în care se spune atâta:

„Însă sistemul de afluenţi, cari' isvorăsc lângă Mare şi se îndreaptă spre Dunăre, împotriva pantei — alcătuind astfel adevărate văi epigenetice — arată că această excepţie este de origine tectonică şi relativ recentă“, ca adaos la textul „regiunea dobrogeană din dreptul Bărăganului, unde faţa podişului este uşor îndreptată spre mare“.

Dar nu se spune nimic despre verificarea acestei răsturnări de profil prin profilul transversal asimetric al văilor ce se deschid în Carasu.

Ideea răsturnării de pantă a podişului Dobrogei la S. de Carasu mie mi-a fost sugerată, înainte de a cunoaşte lucrarea d-lui Vâlsan, de următorul pasaj din Murgoci:

„Valea Carasu nu se deosebeşte de limanele fluviale din sud (Urluia, Oltina etc.) decât prin lungimea ei, provenită din cauza unei depresiuni orografice, curmezişă în platoul Dobrogei de S., datorită unei schimbări de pantă, unei torsiuni în suprafaţa pământului: peneplena din N. este înclinată spre SE, iar podişul bulgar este înclinat spre N. şi unirea între cele două planuri înclinate se face prin o albie şi produce depresiunea Carasu“. (Bulet. Soc. Geogr. XXXIII (1912) pag 188).

De aci până la afirmarea răsturnării de pantă a podișului mai ales când ai construit, ca mine, un relief în gips al regiunii și ai studiat ținutul vecin cu orașul în care te afli prin profile și cercetări pe teren, — nu mai e decât un pas ușor.

În treacăt am avut o convorbire cu d-l Vâlsan asupra acestei chestiuni la Serviciul geografic al armatei, unde eram mobilizați amândoi și unde, în orele libere, eu am studiat hărțile originale ale statului major pentru terasele din Ialomița și Brăila și pentru Dobrogea; și a doua oară la Cluj, în 1921, asupra aceleiași chestiuni, după ce am conferențiat în fața d-sale și a d-lui De Martonne subiectul meu, deja tipărit de un an, asupra mișcărilor epirogenetice și a caracterelor morfologice în basinul Dunărei de jos. Acolo am aflat eu dela d-l Vâlsan că d-sa a afirmat *în scris*, înaintea mea, răsturnarea de pantă a podișului, dar tot acolo am adăugat eu că cel puțin răsunsetul acestei răsturnări de pantă în profilul transversal asimetric al văilor îmi aparține mie și a rămas ca la o nouă revenire a mea asupra aceluiaș teritoriu să citez și acest pasaj al d-lui Vâlsan. Prin urmare ceea ce a scris d-l Lepși în Analele Dobrogei, atribuindu-mi mie, n'a fost o greșală, ci greșală este notița de acum din lucrarea sa cea nouă, pentru care de sigur are datoria a rectifica afirmările sale la prima ocazie ce i se va ivi. Dacă d-l Vâlsan i-a trimis d-lui Lepși opera sa „Câmpia română“, aceasta trebuia interpretat, cred, ca o fină recomandare pentru cunoașterea și citarea acestei lucrări, iar nu ca o stângace intervenire, care să determine în potriva mea gestul și mai stângaci al d-lui Lepși. Eu nu găsesc în sufletul meu nici un sentiment de invidie pentru succesele nici unui geograf; din potrivă, cu seninătate îl apreciez, îl stimez și-l recomand cercetării studenților mei. De aceea prioritatea în descoperirea unui adevăr nu eu o voiu mistifica, mai ales în țara noastră, unde sunt așa de puțini geografi și așa de puțină producție geografică. Dacă Murgoci vorbește de răsturnarea podișului dobrogean în sens diferit, deoparte și alta a văii Carasu, Vâlsan adaoge în notița sa răsturnarea podișului la S. de Carasu în sens invers cu direcția pantei văilor, iar eu confirm aceeași constatare prin profilul transversal asimetric al văilor afluate în potriva legii lui Babinet-Baer. La d-l Vâlsan însă faptul e pomenit aproape în treacăt, ca ceva lateral pentru sinteza sa, într'o notiță; pe

când în lucrarea mea el capătă toată importanța pe care i-o dă sinteza ce o fac în acel studiu, sinteză originală și probabil cu multă parte de adevăr, căci de aceea este citată și în bibliografia geologică a noastră.

Cine a lucrat ca mine în condiții extrem de nefavorabile pentru munca științifică, în primul an de sărăcie și doliu de după războiu, o conferință ca aceea a Mișcărilor epirogenetice etc., fără posibilitate de prea multă documentare și într'un oraș jefuit și fără bibliotecă cum e Constanța, acela poate înțelege bine că, pentru acest studiu, pe care îl produceam ca *profesor secundar*, este o barbarie să mi se arunce astăzi cu noroi în obrazul meu cinstit, în fața unei țări întregi.

Cine sunt vinovații? De ce stăruie în anonim? De ce îi susține în chip așa de imoral ziarul „Cuvântul“ înpotriva unui om cu care n'a avut nimic de împărțit? De ce acest asasinat moral prin calomnie are caracterul unui complot tănuuit și cu ramificații? De ce el coincide cu anume interese actuale ale altora ca eu să fiu înjosit?

Adevărul, chiar dacă întârzie, dar nedescoperit nu rămâne nici odată. Iar o vorbă înțeleaptă spune:

„Morile lui Dumnezeu macină încet, dar sigur“.

Adaos.

Profesor C. Brătescu

Aceste pagini erau deja la tipar, când în ziarul „Cuvântul“ cu data de 20 Oct. 1927 au apărut următoarele rânduri la pag. 2 dreapta, sus:

BLOC-NOTES

In chestia plagiatorului Brătescu-Cernăuți.

„D-l Prof. C. Brătescu, ne adresează o scrisoare de protestare înpotriva faptului că, în afacerea d-sale, am dat ospitalitate unui al doilea articol „care însemnează cel mai pervers asasinat moral“ din câte a cunoscut vre-odată.

„D-l Prof. C. Brătescu, socoate sub demnitatea d-sale de a polemiza prin presă cu oameni cari nu au măcar curajul de a semna, și anunță că a cerut Ministerului numirea unei comisii de specialiști în fața căruia (sic) să se discute cazul. In acelaș timp ne încunoș-țiințează că a făcut demersurile necesare pentru darea noastră în judecată, „cu atât mai mult“ (!) cu cât la cererea d-sale de a-i da numele autorului anonim, noi am fi răspuns cu tăcerea.

Lămurim: autorul anonim este un profesor universitar de o valoare științifică cel puțin egală cu aceea a profesorului Brătescu.

Dacă nu i-am dat numele, e nu pentru că ne-am fi ferit, sau ni-ar fi interzis-o autorul. Ci pentru că am vrut să luăm d-lui Brătescu posibilitatea de a se sustrage unei explicațiuni publice, sub cuvânt că chestiunea ar fi de resortul specialiștilor. Noi suntem de părere că publicul are drept să fie informat asupra calității științifice a „savanților” noștri. De aceea am fost bucuroși să putem procura celitorilor răspunsul d-lui Brătescu. Publicul poate aprecia singur dacă și cât de fundate sunt ifosele supărate ale tânărului geograf din Bucovina.

Pentru că însă d-l C. Brătescu-Cernăuți, pe lângă calitățile d-sale științifice, pe care acum suntem în măsură să i le apreciem, mai e și de o rău crescută nervozitate și ne amenință cu darea în judecată, ne vom face plăcerea să nu-i comunicăm numele autorului anonim de cât în fața instanței; nu de alta, dar ca să mai petrecem și în particular.*

Concluzie :

1. Până acum îmi făcusem convingerea că d-nii de la „Cuvântul” sunt oameni inteligenți, dar lipsiți de omenie. Acum refuz a le admite și atributul inteligenței. D-lor s’au asociat statornic la calomnie și au împărtășit-o cu satisfacție. D-lor mă insultă și acum.

2. Pentru opinia publică inteligentă am publicat răspunsul meu dela 9 Oct., din „Cuvântul” și „Dobrogea Jună” și dela 7 Oct., din „Glasul Bucovinei”, un răspuns concis, limpede, academic și fără un pic de „nervozitate rău crescută”. De oare ce în consiliile Facultății noastre în totdeauna s’a desaprobat polemica dintre profesori în ziare, am refuzat a mai continua o asemenea polemică, care este identică cu o dare în spectacol, din motive de demnitate și disciplină. De altă parte, o asemenea polemică nici nu este la locul ei în ziare, întru cât, fiind vorba de chestiuni de specialitate, pe care nu le pricepe nici calomniatorul, o asemenea polemică în fața publicului mare rămâne zadarnică. În fine, cu *anonimii* nu se discută.

3. Cetitorii vor aprecia valoarea morală a calomniatorului și motivele falșurilor sale. Cetitorii Cernăuțeni, în special, bănuiesc de pe acum cine e calomniatorul.

4. Justiția își va spune cuvântul.

Cernăuți, 19 Oct., 1927.

Profesor C. Brătescu

Errata : la pag. 124 rând 2 de jos citește: *Voitcu* pentru *Hoinic*.

LA MOARTEA LUI VASILE PĂRVAN

Da, nu-mi ese din minte și cu toate astea e adevărat: A murit archeologul Părvan!

Întâmplarea a făcut să-l cunosc și eu. Intr'o vară, acum vr'o 15 ani, era în escursie cu studenții săi din București la Adamclissi, la Tropaeum Traiani și la întoarcere am mâncat împreună în grădina unui birt din Megidia.

Îi spuneam că în Dobrogea se fac două lucruri fără să vrei: Archeologie și Sociologie. Te silesc la una pietrele cu inscripții de pretutindeni și la alta diversitatea de elemente, pe cari le vezi cu ochii cum zi cu zi se încheagă în societate.

M'a ascultat cu atenție și pentru că-i spuseseam cât m'a interesat Cernavoda, ca așezare veche — Axiopolis, unde am ținut o conferință la un club cultural (fondat acolo în 1908 din inițiativa amicului N. D. Chirescu, primar atunci), Părvan mi-a răspuns glumeț:

— Ați călcat pe urmele străbunilor. După Traian, în fiecare localitate mai mare era și câte o schola — club și în unele chiar și mai multe. La Axiopolis a fost un club al corăbierilor de pe toată Dunărea!

Intr'altă vară, aceasta după războiu, l-am întâlnit la Constanța, la Primărie. Intervenea pentru un pictor, ca să i se dea un loc unde să-și instaleze atelierul... și pentru că primăria să nu mai permită a se astupa cu gunoazele pieței săpăturile ce făcuse ca să descopere un colț al zidului vechii cetăți Tomis, la întretăierea str. Dorobanți cu Bulevardul Ferdinand!

Am vorbit și atunci puțin.

Și-a amintit de tânărul din Megidia ce-i vorbise de Archeologie și pentru că de data asta-i prezentasem omagii pentru opera sa „Idei și forme istorice“, pe care o citisem de curând,

m'a invitat să profit de ocazie că se găsește la Histria, cetatea veche, la care săpa și studia atunci, și să mă reped pân'acolo, căci voi vedea lucruri interesante, vom putea vorbi multe... El iubește pe oamenii studioși, pe îndrăgostiții de trecut.

Am dat zi după zi, am pregetat... Drum lung, după războiu nu-mi mai plăceau drumurile... Și nici nu m'am dus și nu l-am mai văzut de atunci.

Vorbind, în ziua când am aflat despre moartea lui, cu un cunoscut, acela a încheiat cu compătimire :

— Era un revoltat bietul Părvan !

— Revoltat ? O, nu ! Era un creator senin, un constructor foarte lucid al poveștii adevărate a neamului său, pentru care cerea și mărturia rămășițelor înfime, a cioburilor ruginite, a hârburilor și pietrelor ascunse sau pierdute sub pulberea vremurilor, ori gunoiul stupidității barbare.

Doar el a spus atâtea lucruri frumoase, așezate, precise și a construit cu un material foarte durabil temeliile istoriei noastre. Un revoltat n'ar fi lăsat pe urma sa decât dărămături !

Însă a spus și el, ceea ce era drept să fie spus, pentru că societatea noastră privea, după războiu, ca inutile munca și idealul său ; a spus-o lapidar, așa cum a învățat dela străbuni : „inteligența creatoare contemporană e în totalitatea ei zdrobită de masivitatea impertinentă a bogătașului, care asudă de grăsimi și de brutalitatea greoaie a proletarului, care nu se gândește decât la mai multă pâine“.

Strigătul inteligenței creatoare !

Și el era una din cele mai strălucite. Proba ? Nu dărămase ca să ia locul. Muncise în tăcere monahală, construisese nu cu șubrede reputații răsturnate, ci cu materialul necesar științei sale. Lucrările antecesorilor par înjgheburii sarbede și sărace.

Am fost mai târziu la Histria, am văzut săpăturile... Am văzut și ceea ce alesese și dăduse deoparte ca „monumente“ de studiat, ca material de analizat pentru constatările și concluziile sale : fărâmituri cu câteva litere sau semne, bucăți de ornamente, hârburi de amfore cu iubitele lui „inscripții ceramice“ — niște sgârieturi (graffiti), dar cu litere din secolul VI-lea sau al V-lea înainte de Cr. ; apoi stampilele de pe amforele aduse aici cu vin din Miazăzi, cioburi de sticlă, rămășițe de piepteni, agrafe,

brățări, bucăți de marmură din placaje sau pietre de altare cu nume de împărați romani...

O adunătură barocă, din care diverse secole vechi plângeau sau râdeau, scrâșneau sau se bucurau.

Dar, ce lumină a făcut el ca să răsară din aceste rămășițe, cărora se părea că nu li s'ar fi putut de-apururi da de capăt... El le-a strâns cu dragoste și înțelepciune, le-a observat, le-a reconstituit, le-a comparat cu ce văzuse în alte părți, le-a determinat întrebuințarea, locul și timpul, înțelesul, viața și... ca un vrăjitor a trezit de sub miile de ani o cetate splendidă cu viață de secole, cu o istorie bogată și demnă, cu suflet generos, căci a radiat dela Pontul stâng spre bărăganul getic, spre singurătățile scitice, spre fundul pădurilor și vârfurile munților dacici, lumina helenică : Histria !

Urmărindu-l în cuvintele ce le-a avut cu fiecare din bucățile gramezei, cuvinte ce le-a scris în „Comunicările“ și „Memorialele“ sale, apare viața cetății, cu trireme ce vin și pleacă din cheul de granit verzuiu pe lacul albastru cu zarea falfâind de pescăruși albi, — cercetate cu privirea de preotul lui Apollo latros, de înțelepții din Gherusie, de poporul histrian activ și iubitor de bogății, de frumos și de a înfrunta aventurier talazurile mărilor și sălbătecia barbarilor...

Iată-l pe Aristaios cum privește îndurerat trupul fiului său Meidias... Il trimisese la studii temeinice la Cyzic, dar moartea timpurie i l-a răpit... Aud cum părintele își plânge feciorul pe cuvintele unei înaripate elegii — model de elegie din secolul IV-lea înainte de Cr. — elegie pe care grija lui Părvan ne-a păstrat-o... căci frumosul stâlp de marmură albăstrie, pe care a fost săpată, l-au furat germano-bulgarii în 1917—1918...

Și-atâtea, până ajungem să-l vedem pe Traian dând cu mâna-i augustă magna carta de drepturi și privilegii Histrienilor la 25 Octombrie anul 100 după Cr., când vedem înălțându-se o nouă Histria, refăcută sub scutul roman : civitas-histrianorum !

Și așa mai departe până la anul 238, când Geții, Carpii și Goții sfarmă acest far de pe țărmul Mării Negre și totul se confundă în întuneric...

Era această Histria așa de vie înainte, cum ne-a făcut-o Părvan, cum ne-a reconstituit-o el din cenușă ?

Dar am văzut lângă zidurile desvelite la Histria și came-

147

rile goale și patul sărac și masa de brad, unde Părvan lucrase luptându-se cu frigurile și cu țăntarii...

Până azi nimeni n'a săpat în atâtea locuri și atât de mult la temelia romană a neamului nostru pentru a-i dovedi adâncimea și întinderea.

După el începuturile neamului românesc trebuiesc puse în Dobrogea și cu mult înainte de războaiele dacice, căci din Dobrogea romană s'a resfirat pătrunderea pe Dunăre în sus și pe drumurile spre munte. Dela el Dobrogea va fi privită ca prima descălecăre a românismului, descălecăre din... leagăn.

Valoarea descoperirilor, constatărilor și concluziilor sale este imensă și interesează multe ramuri de activitate. Am cunoscut cazul unui savant etnograf, care terminase mai anii trecuți o lucrare de mare erudiție în materie de etnografie românească și care a oprit tipărirea lucrării sale până ce va citi „Getica” lui Părvan, iar citind-o a renunțat la tipar, pentru a-și reface lucrarea.

Și totuși Părvan vedea bine că ceea ce a făcut nu este destul, concluzia lui era: „Originile poporului și culturei noastre nu se vor putea mai clar lămurii, până ce archeologia de săpături nu va lua în deaproape cercetare și resturile evului mediu în strânsă legătură cu cele preistorice, iar filologia nu va cerceta istoric și geografic — comparativ — pe bază nu numai romanică și slavică, ci și general indo-germanică, diferitele nume de persoane și de elemente și accidente geografice”.

Studiul poporului nostru, ca grup de cultură, l-a preocupat totdeauna și în acest sens după război, războiul aducând întregirea într'un singur stat da o posibilitate nouă savantului, el a alcătuit un program de acțiune pe baza căruia să se cerceteze metodic țara și poporul din cele mai depărtate timpuri și până în vremea noastră.

Urmărind acest program, iată-l cufundat în protoistoria Daciei, din care a eșit studiul nebănuit „Getica”.

Ce-aveam înainte? — „Dacia înainte de Romani” a bătrânului Tocilescu, „Dacia Preistorică” a fantasticului Nicolae Denșuşianu, precum și lucrarea conștiincioasă dar modestă „Contribuție la Dacia înainte de Romani”, teză de doctorat a d-lui I. Andrieşescu.

În „Getica” sa Părvan întreprinde a afla ce s'a întâmplat

în Dacia între epoca myceniană și cea romană și punând la contribuție rezultatele săpăturilor sale și ale altora, piesele muzeelor noastre și ale celor străine și știrile culese pe cale literară din scriitorii vechi, reușește a reconstitui viața poporului get, viață ce-a durat de-alungul primului mileniu înainte de Cr.

Vedem cu mirare că acești Geți au dezvoltat o civilizație frumoasă în epoca bronzului III-lea și IV-lea, au avut lupte cu Scitii, ce-au năvălit asupra-le și pe unii i-au getizat, iar aceia ar fi Agatirșii; și-au apărât țara de Celtii, ce înaintaseră în răsăritul Europei, de unde i-au alungat, etc. Că Geții au fost în neîntrerupte legături cu Italia și Sud-Vestul Europei, însuflețind comerțul vaselor de bronz și a carelor de luptă, — ba chiar în legături cu Nordul, unde exportau aur lucrat. Că sub influența Scitilor și Celtilor au trecut, adaptându-se, la o nouă civilizație, cea a ferului, etc. Că ei au avut o religie superioară și o moralitate austeră și în totul că au dat o cultură interesantă.

Iar cum acești Geți formează marele trunchiu pe care s'a altoit elementul roman, pentru a da poporul român, — se'nțelege că studiul geților este de-un imens interes pentru noi.

Legături cu acest mare popor al Geților întrețineau cetățile grecești din Pontul stâng și relațiunile lor au fost totdeauna active și înrăuririle reciproce. Dar lucrul acesta nu-l putea întrevedea decât Părvan, care a studiat cu o minuțiositate, parcă, exasperantă Histria și date fiind programul său de studii și concepția ce-și făcuse, era așa de firesc să treacă dela studiul Histriei la cel al Geților... și a trecut spre marele folos al culturii noastre. Pentru alții domina mereu întrebarea lui Ovidiu (din Trist. III, 9): *Quis crederet?*... atunci când se miră oarecum că a aflat aici cetăți grecești și că

Huc quoque Mileto missi venere coloni,

Inque Getis Graias constituere domos.

(Cine-ar crede că aici coloni trimiși din Milet au venit și între Geți au clădit case grecești?).

Din punctul de vedere al direcțiunei ce trebuie să urmeze studiile lămuritoare ale originilor poporului și culturii noastre, ceea ce ne-a lăsat Părvan este de-o importanță capitală, căci dacă altădată pluteam în nesiguranță și negurile ne închideau perspectiva, astăzi orizontul este mai larg și mai luminos, perspectiva e limpede.

Dar, și nici acesta nu e lucru mic, Părvan a imprimat istoriei o concepție mai științifică și mai aproape de omenească și de adevăr. În prolegomenele sale nimeni nu a vorbit atât de verde tinerimei studioase, căreia încredința știința și sufletul său ca profesor. N'a fost numai un profesor de istorie, sau numai un istoric, ci și un cugetător expresiv și isbucnitor, care a căutat să scuture știința sa de un balast, ce o ținea mai prejos de menirea, ce el întrevedea că trebuie să aibă.

El concepe istoria ca „o privire sintetică peste viața marelui și unicei ființe, Umanitatea, ale cărei forme concrete de vibrație și ritm sunt în devenirea lor, organisme complete, cu naștere, creștere, îmbătrânire și moarte, — nenumărate în varietatea lor, întocmai cum nenumărate sunt speciile unei familii biologice, în timpul și spațiul geologic. Dar această privire sintetică nu se poate concepe decât ca o atitudine față de viața privită și pe istoric nu-l interesează această viață ca o manifestare a naturii, ci ca o manifestare a culturii: „unde începe cultura, adică manifestarea reformatoare umană în mediul natural cosmic, acolo începe istoria“. Așa dar pentru el sunt „forme“ sub care se prezintă umanitatea, iar ceea ce le diferențiază este „devenirea“, prin care el înțelege manifestarea reformatoare omenească asupra naturii. Chiar individul este o formă a umanității și el poate „deveni“. Astfel Părvan circumscrie rolul celor ce se dedică științei istorice: „Istoricul se ocupă cu devenirea vieții omenești spirituale, atât în aspectele ei individuale, cât și în cele colective“.

După el Istoria, ca să rămână în obiectul său, urmează să se ocupe numai de indivizii sau colectivitățile, care aduc aporturi culturale sau manifestări reformatoare în mediul cosmic, — pretențiile celorlalți de-a trece în istorie sunt, firește, impertinente! Introducerea lor — balast.

Prin modul cum concepe istoria, Părvan este un apologist al culturii, un prețuitor al inteligenței creatoare de valori culturale, eterne... și trebuie să considerăm o fericire pentru neamul nostru, a cărui istorie tinde spre definitivă încheiere, de a fi avut un îndreptător cu asemenea concepție în această epocă.

Și... nu pot uita în Părvan pe iubitorul de artă, pe cugetătorul artist, făuritorul celui mai frumos dialog, ce s'a scris asupra artei dramatice elene, „Anaxandros“. În Delphi, după o reprezentare a Antigonei lui Sofocle, discuții între cetățenii del-

fieni Anaxandros, Theoxenos și Callicrates asupra tragediei, dramei și comediei elene...

Ce armonios cântă Theoxenos „iubirea cea așa de uitată de oameni“, cuvintele cad pe măsura versului antic; dar ce adânc răsună imnurile pe care Anaxandros le înalță singurătății: „Sufletul omului e un izvor. Singurătatea e fântâna în care apele lui se adună, spre a se face mai mari. Lăsați izvorul să-și adune puterile și tot ce strânge va fi o bucurie cu atât mai mare pentru voi. Nu-l atingeți însă în cursul lui, căci veți păta unda clară; nu-i astupați fântâna apelor lui, căci el va sparge închi-soarea și se va risipi trist și zadarnic în câmpul uscat și ne-trebnic. Căci tot ce adună omul în liniștea lui solitară și tot ce, deplin izolat de mulțime, poate modela în forme statornice ale gândului, e un dar al inimei sale iubitoare de oameni, în tot ce aceștia pot avea sublim în ei, făcut mulțimei imense din întregul spațiu și timp viitor“...

Dar tot ce-a scris Părvan poartă întipărirea unei eleganțe de expresie — firească, unei necăutate clarități... Putem striga în urma sa: Poporul ce-a dat asemenea exemplar are o cultură!

Totuși, ridicând privirea de pe opera lui și căutând împrejur, o tristeță prea fundată mă coprinde: S'a dus prea curând pentru știința și arta sa, pentru cultura noastră. Sunt atâtea locuri în opera sa unde el promitea să revie, a lăsat multe chestiuni a căror descurcare a amânat-o pentru mai târziu... A murit pe neașteptate, poate cu regretul că duce cu el taine ale științei și frumuseți pe care ar fi dorit fierbinte să le încredințeze celor ce vin, ca o datorie a vieții sale... și nu-mi pot opri lacrimile...

Să moară el, care a dat glas, viață atâtor fărâmituri netrebnice, atâtor hârburi și pietre? Dela Salsovia, Tropaeum Traiani, Ulmetum, Tomis, Histria, și din atâtea vetre de așezări din vechi secole: Barboși, Poiana, Suseni, Gruia, Zimnicea, Mănăstirea, Năeni, Bălănoaia, Turnu-Măgurele, Tinosul, Piscul Coconilor, Piscul Crăsani... El care a dat viață atâtor burguri, cetăți și popoare, făcându-le să vorbească inimei și minții noastre cu voci de străbuni și să ne spună până și gândurile lor despre lume și viață...

Da, nu-mi ese din minte!

D. Stoicescu

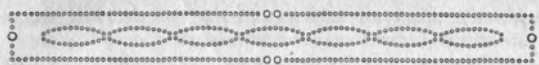
SEARĂ

Clipește focul somnoros din gene,
Mă 'nvăluie 'n roșcatele-i văpăi,
În lemnul ce se mistuie alene,
Aud plângând un pom tăiat din văi.

Se jeluește lung, prelung suspină,
Cu nctul se preface în tăciune,
O clipă doar mă 'nvăluie 'n lumină,
Și ca un vis frumos, încet, apune...

Gr. Sălceanu

CANALUL NAVIGABIL DE LA CERNAVODA LA CONSTANȚA ÎNTRE DUNĂRE ȘI MARE

I.

La așezământul acestei lucrări s'ar cere să nu se întrevadă alt lucru de cât acela al înțelesului de muncă. Numai prin muncă omul a cules foloase și s'a mândrit de firea lui. Conduși de îndrumări chibzuite, noi clădim și înfrumusețăm locuri și regiuni, de pe urma cărora se trag foloase. Sufletul omenesc este făcut să cerceteze, să cunoască și să conducă elementele ce-l înconjoară. Prin această năzuință el cearcă să devină stăpânul destinului său.

Dacă omul stăpânește o parte însemnată din legile nestrămutate care guvernează universul și dacă din aplicarea acestor legi au decurs și s'au răspândit binefaceri cu înțeles de generalizare, .. este că în structura minții omenești se plămădesc mereu imbolduri și tendințe către frumosul formelor pe care ea le dorește adunate și încadrate în ritmul armoniei. El iubește să-și împodobească toate cele gândite ori visate cu parcele din realități, întocmai ca și micile țesături de scoarțe colorate. Aceste mărunțișuri de realități, omul se complace să le alcătuiască în ghirlande, să le pipăe formele așa fel ca compusul lor să-i reprezinte dreptul sfânt al posesiunii și al întrebuințării.

Odată cu însușirea bunului cucerit prin muncă, omul socoate că trebuie să predomine și să conducă elementele din jurul său.

II.

Cred a nu spune ceva axagerat, dacă persist în Convingerea că înfăptuirea Canalului navigabil între Dunăre și Mare (Cernavoda—Constanța) este cu puțință și trebuie să fie realizat.

O asemenea operă rămâne încadrată în sfera intereselor mari ale Țării. Problema ce se pune prin deschiderea unei căi de

apă atât de ample, este natural ca să atragă, în cadrul ei, energii naționale și orizonturi de lumi îndepărtate.

Constanța, port deschis la mare, primește în ori-ce timp al anului încărcăturile purtate de vapoare pe întinsul mărilor.

Orientul apropiat și basinul Mediteranei sunt vecinele noastre.

Legătura de navigație între Dunăre și Rin face ca marele nostru fluviu să fie o adevărată stradă largă, care străbate Europa de la Marea Nordului la Marea Neagră.

Spărtura canalului navigabil între Cernavoda și Constanța ar aduce deodată Constanța cap de Bulevard la Mare și va stabili portul nostru maritim în directă legătură fluvială cu Rotterdam, deservind astfel calea comercială a Europei centrale și apusene.

Portul nostru de Mare va deveni o însemnată piață, la răscrucea căreia vor afla, ca să se negustorească, deoparte mărfurile orientului destinate popoarelor din centrul și apusul Europei, iar de altă parte, tot către acest port vor converge produsele fabricate din țările industriale europene, care își au îndrumarea către orient. Față de ocolul pe la Sulina ar rezulta o scurtare de drum de circa 400 km.

Brațul Sulina și, în viitor, brațul Chilia, care leagă porturile dunărene Galați și Brăila cu navlul maritim, își vor păstra, ca totdeauna, — rolul lor de căi fluviale. Nu cred să intre în ideea vre-unui om serios că, realizarea canalului navigabil de la Cernavoda la Constanța, ar avea ca scop deprecierea sau decăderea orașelor Galați și Brăila. Așezământul geografic al acestor două orașe cu privire la regiunile pe care le pot deservi în mod natural (o parte din Muntenia, Moldova, Basarabia, Bucovina, nord-estul Ardealului și Polonia cu Cehoslovacia) va menține în permanență și cu profit, în calea sa dreaptă, aportul de mărfuri la export și import către Galați și Brăila.

Căutarea de noi debușeuri, ori valorificarea bogățiilor unei regiuni sunt elementele neschimbătoare ale progresului. Înfăptuirea lor este cea mai puternică încurajare a înaltelor aspirațiuni și, dacă s'ar născoci stânjeniri, pentru a împiedeca mersul drept al naturei lucrurilor, un asemenea fapt urât ar fi o mare nescotintă. Cum adevărat, dacă toate bazinele râurilor care străbat Țara ar fi regularizate și ar fi legate între ele prin Canale navigabile și de irigațiuni, ... oare s'ar găsi cineva care să susțină

că o întinsă rețea de canale pe cuprinsul Țării ar nimici ori ar deprecia cu ceva celelalte mijloace existente de transport cum sunt căile ferate și șoselele? Eu cred că nu, căci ori-cât de întinse și numeroase ar fi drumurile de uscat și de apă, ele nu se copleșesc unele pe altele, ci, din contră, ele își dau mână de ajutor, pentru ca să se servească între ele și să concure laolaltă la ridicarea și prețuirea bogățiilor locului. Exemplu vădit îl dau Țările din occident. Cunoscutul fabricant de automobile D-l Ford din America, spune că *un produs nu are valoare de cât atunci când acel produs este transportabil.*

III

În anul 1922 am publicat în revista „Analele Dobrogei”¹⁾ un studiu proiect despre canalul navigabil dintre Dunăre și Mare (de la Cernavoda la Constanța). În acel proiect socotisem canalul cu deschizătura liberă în aer, pe tot traseul lui de 60.200 metri.

Cum pe atunci se frământa ideea unui asemenea canal navigabil, pe care autorii articolelor din jurnale îl îndreptau, ca să aibă debușeu în lacul Mamaia, am ținut să arăt greutățile și nefolosința comercială a unei asemenea legături cu lacul și am susținut că singură legătura directă a canalului cu Marea, în imediata apropiere (partea de sud) a portului maritim Constanța este aceea care corespunde comerțului și interesului general al Țării. Rămân și azi hotărât legat de această din urmă idee.

Era evident că o legătură navigabilă între Dunăre și Mare, de la Cernavoda la Constanța, să fi preocupat pe mulți înaintași. În studiul meu apărut în 1922 am citat pe Herr v. Vincke¹⁾, al cărui proiect, făcut în urma unui voiaj pe teren dealungul văii Carasu pe la 1840, prezintă, pe lângă interesul istoric al chestiei și pe cel al preocupării ce încă de mult îl aveau popoarele din centrul Europei ca să lege calea fluvială a Dunărei cu Marea la o depărtare cât mai mare posibilă spre sud de granița Rusiei.

Era fapt cunoscut că Rusia urmărea în politica ei externă stăpânirea definitivă a Mării Negre — pe care o socotea un lac rusesc — pentru ca de la această posesiune să pășească hotărât la ocuparea Bosforului și a Dardanelor.

¹⁾ Vezi No. 3 anul III din revista „Analele Dobrogei”.

Războiul din Crimeea de la 1856, în care Franța, Anglia, Turcia, erau angajate pentru a respinge cucerirea și chiar influența pe care Rusia le urmărea în Balcani, acest eveniment a fost și este apreciat drept o problemă de istorie demonstrativă. Cu prilejul celui războiu, Rușii au blocat, prin scufundări de vase, gura brațului Sulina, împiedecând astfel exportul cerealelor din Țările Române.

Ca răspuns la această constrângere, Englezii au instalat linia ferată de la Constanța la Cernavoda, readucând transporturile de produse, care se scurgeau de la Dunăre către Mare, în o regiune mai sigură, ferită de amenințările rusești. Tot cu ocazia construirii acestei linii ferate (1862) s'a zidit cheiul de debarcare pe malul Dunărei, la Cernavoda, tocmai în dreptul îmbucătorei văei Carasu cu Dunărea, lucru care de atunci a împiedecat orice revărsare a Dunărei pe Valea Carasu, ale cărei ape se întindeau mai înainte până în apropierea satului Alcap, la răsărit de Megidia.

Un alt proiect — acesta însă de dată recentă — studiat cu multă îngrijire, este al Consilierului Ministerului din Buda-Pesta, Hajos, proiect apărut în broșură la Buda-Pesta în 1917¹⁾.

Autorul dela Buda Pesta întocmește canalul cu deschizătură liberă în aer, 50 m. lățime, cu plecare de la Dunăre și pe o distanță de mai bine de $\frac{2}{3}$ din lungimea lui. Către Constanța, el îl trece într'un tunel maritim (25 m. lățime). Canalul este prevăzut cu un sistem de ecluze și deversoar la captarea apei de la Dunăre.

Asupra articolelor ce-am întâlnit prin jurnale, deși ele erau redactate cu multă convingere în apărarea și pledarea intereselor generale ale Țării prin crearea unui asemenea canal navigabil, totuși nu le pot enumera aci, ele nefiind prezentate sub forma proiectelor obicinuite.

IV.

După cum se va vedea din cele ce urmează, aduc aci câteva modificări cu privire la înfățișarea generală a canalului față de prima publicație apărută în revista „Analele Dobrogei” 1922.

¹⁾ Vezi No. 3 Anul IV din revista „Analele Dobrogei” recenzie de Inginer V. Cotov despre „Un proiect Unguresc pentru Canalul Cerna-Voda — Constanța”.

Considerațiunile de ordin economic, comercial, precum și dreptul de stăpânire în propriu teritoriu a unei căi navigabile de însemnătatea canalului navigabil Cernavoda — Constanța, nu le găsesc potrivite de a le mai reproduce. Ele se află în lucrarea apărută în revista mai sus citată.

Dunărea la etiaj este cu 8 m. deasupra fâșiei Mărei. În epoca când apele sunt crescute, această diferență de nivel între Dunăre și Mare atinge 10—11 m. Pentru săpătura canalului, consider apele Dunărei la etiaj. Voiu menține deci în șirul socotelor, apa Dunărei ridicată cu 8 m. deasupra nivelului Mărei.

Dacă mergem de la Dunăre (Cernavoda) spre Mare (Constanța) și lungind traseul căii ferate, întâlnim :

1. Regiunea orașului Cernavoda cu împrejurimile, care, pe o lungime de 5.600 m. și pe o lățime medie de 400 m., pleacă de la malul Dunărei și merge până în apropierea Gării Saligny. Ea reprezintă un profil ridicat deasupra nivelului Mării de la 5—9 metri.

2. Înainte de a ajunge la gara Saligny, pornește spre răsărit Valea Carasu propriu zisă. Profilul acestei Văi este de 4 m. peste nivelul Mării. Valea își menține această altitudine de 4 m. către răsărit până în apropierea satului Chiostel pe o distanță de 24.800 m.

3. Cu începere din vecinătatea satului Chiostel, mergând spre Constanța, profilul terenului se ridică gradual la 10 m., 15., 20., 30., și atinge la punctul Palas cota 56 m., deasupra nivelului mării. De la Palas către Constanța profilul se înclină la 50 m., 30 m., și se termină prin râpa de 20 m., de la malul Mării.

Distanța dintre Cernavoda și Constanța, pe care canalul o parcurge, lungind partea de sud a căii ferate, este de 60.200 m.

Canalul va fi cu deschizătură liberă în aer de la Cernavoda și până la răsărit de Murfatlar în punctul cu cota 25 m. altitudine din apropierea satului Valul lui Traian. Această parte a canalului parcurge o distanță de 47.400 m. și are o lățime în fundul patului de 40 m., iar adâncimea de 8 m. sub nivelul Mării, numai până la Valul lui Traian. Pe ambele părți ale canalului sunt prevăzute drumuri macadamizate de câte 5 metri lățime, care vor servi pentru halajul mecanic al șlepurilor.

Cu începere dela cota 25 m. (Valul lui Traian) și până în portul Constanța, pe distanță de 12.800 m. canalul intră sub pământ. El este format din două tunele maritime, paralele și gemene, boltite în piatră, care merg în linie dreaptă și debusează în partea de sud a portului Constanța. Adâncimea apei din tunele este de 5 m. sub nivelul Mării. Fundul (patul) tunelelor va fi ridicat cu 3 m. față de acel al canalului cu deschizătura liberă.

Această diferență de scară între fundul canalului cu deschizătură în aer liber și cel al tunelelor maritime are ca scop ca tunelele maritime să servească drept stăvilă naturală pentru viteza de scurgere a apei din canal.

Canalul cu deschizătura liberă va reprezenta, prin conținutul său, acumulatorul de apă, pe când tunele maritime vor ține și locul de regulator al vitezei de scurgere a apei.

Lățimea tunelelor este de 20 m. fiecare, iar bolțile vor avea la mediane înălțimea de 14 m. deasupra fâșiei de apă. Fiecare tunel este înzestrat cu câte o cale trotoar de câte 4 m. lățime pentru halajul mecanic al șlepurilor. Tunelele maritime vor avea 10 coșuri ventilatoare.

Pe tot parcursul canalului dela Dunăre la Mare, el va avea o înclinare de 0.129 m. pe sută de metri (0,129 m./¹⁰⁰). Fâșia de apă din canal se îmbină la Constanța cu fâșia de apă a Mării. Viteza de scurgere din canal nu va trebui să depășească 0.25 m. pe secundă, pentru ca navigarea în amont și aval să nu fie îngreuiată. În acest scop s'a socotit fundul tunelelor maritime cu 3 m. mai ridicat de cât cel al canalului cu deschizătura liberă.

Tot în vederea regularizării vitezei de scurgere a apei din canal se va stabili la Dunăre, la capătul canalului de aducere din fluviu, două prize-stăvilă, metalice, mobile, susținute pe zidărie-beton. Ele vor fi așezate transversal canalului de aducere, la 8 m. sub nivelul Mării și se vor monta pe fundament de beton la patul canalului. Manevrarea în sens vertical, în jos sau în sus, a acestor prize-stăvilă metalice va fi făcută cu mijloace mecanice (hidraulice sau electrice). Fâșia de apă introdusă în canal va corespunde variațiunii de înălțime a priselor-stăvilă. Debitul fâșiei de apă primită în canal va menține pe cât de aproape de constantă viteza de scurgere în canal. Odată canalul umplut în întregime cu apă, de la Dunăre la Mare, prizele stăvilă vor

fi manevrate între 3—4m. adâncime de la nivelul curent al Dunării, pentru a atinge viteza de scurgere dorită.

Canalul de aducere de la Dunăre va avea 1.000 m. lungime 40 m. lăţime şi 8 m. adâncime sub nivelul Mării.

La capătul opus al canalului de aducere se va înfiinţa un basin-port la Cernavoda, în afara oraşului, de 1.000 m. lungime, 100 m. lăţime şi 8 m. sub nivelul Mării.

De la basinul-port Cernavoda la Megidia, canalul deschis (40 m. lăţime, 8 m. adâncime sub nivelul Mării) va urma Valea Carasu în sudul liniei ferate şi va debuşa în basinul-port Megidia (1.000 m. lungime, 100 m. lăţime şi 8 m. adâncime). De aci canalul va continua calea spre răsărit, pe valea Carasu, până la Murfatlar, unde se va stabili un alt port (1.000 m. lungime, 100 m. lăţime şi 8 m. adâncime). Canalul deschis îşi va urma calea de la Murfatlar către răsărit până la punctul cota 25 m. altitudine (vecinătatea satului Valul lui Traian), unde se va construi un nou basin-port (1.000 m. lungime, 100 m. lăţime şi 8 m. adâncime).

La capătul de răsărit al acestui basin-port vor pleca în linie dreaptă cele două tunele maritime paralele şi gemene, care vor debuşa la Mare lângă portul canalului şi în imediata apropiere a părţii de miază-zi a portului maritim. Acest nou port al canalului este socotit pe dimensiunile de suprafaţă: 2.000 m. lungime, 1.000 m. lăţime cu 10 metri adâncime. El va fi înzestrat cu cheiuri, platforme, dane, magazii, linii ferate etc.

Bazinul-port de la Valul lui Traian ar putea servi de bază navală secundară (vasele repezi de tonaj mic, care servesc la paza coastelor, cum sunt torpiloarele, canonierele, submarinele). Această mică bază navală ar avea legătură directă cu Diviziile de Dunăre prin canal pe la Cernavoda.

În timpul săpării canalului se vor asana, prin umplere, şi bălţile din Valea Carasu, care se întind la răsărit şi apus de Megidia, iar dacă conţinutul apei din canal va avea vre-o înrăurire asupra climei din Jud. Constanţa, o asemenea eventuală schimbare de climă n'ar putea fi decât în folosul regiunii străbătute de canal.

Oraşele stabilite dealungul canalului şi în special Constanţa, vor rezolvi definitiv problema alimentării cu apă.

Cu viteza de scurgere a apei din canal (0.25 m. pe se-

cundă) debitul pe care-l va vărsa Canalul în Mare nu va depăși 120.000 m. c. în 24 ore.

Se înțelege că realizarea canalului navigabil de la Cernavoda la Constanța reprezintă o lucrare de artă în stil mare și care nu-i lipsită de obstacole.

Totuși, piedicele ce se vor ivi în cursul săpăturilor nu vor fi de neînvins; ele se vor înfățișa cu cerințe de muncă perseverentă. În Valea Carasu, pe lungime de 47.400 m., pământul este de natură aluvionară, amestecat pe alocurea cu prundiș.

Spărtura tunelelor maritime pe lungime de 12.800 va întâlni straturi terțiare de rezistență slabă aproape în toată adâncimea lor.

Canalul va fi străbătut de 6 poduri de fer pentru căruțe, prin mijlocirea cărora se vor lega regiunile din ambele părți ale Canalului.

După cum se va vedea în Tabloul alăturat, cheltuelile cerute pentru realizarea acestui Canal navigabil dela Dunăre la Mare, le-am estimat la suma de lei 2,935,813.900, repartizată astfel:

Lei 406,110.700 pentru săpăturile de pământ;

Lei 1,162,903.200 pentru zidării și pavaj;

Lei 868,800.000 pentru construirea portului dela Mare.

Lei 12,000.000 pentru prizele stăvilare.

Canalul va conține un volum de apă de 19,648.000 metri cubi.

Constanța, 24 Octombrie 1927.

Jean Stoenescu Dunăre
Inginer

TABLOU

Dimensiunile Lucrărilor. — Prețurile.

A. — Săpăturile — pământ.

Desemnarea Lucrării	Dimensiunile în metri	Total metri cubi	Lei pe m. ³	Lei total
1. Cubajul pământ al săpăturilor canalului de aducere dela Dunăre și al Bazinului Port Cernavoda împreună cu excavația pereților.	$2(1000 \times 9 \times 40) + 2000 \times 2 \times 10$. .	1,300.000	6	7,800.000
2. Cubajul săpăturii canalului deschis dela Bazinul Port Cernavoda la Saligny împreună cu excavația pereților inclinați ai canalului.	$(1000 \times 9 \times 40) + (1000 \times 8 \times 40) + (1600 \times 5 \times 40) + (2300 \times 40 \times 4) + (3000 \times 6 \times 6)$. .	1,476.000	6	8,856.000
3. Cubajul săpăturii canalului deschis dela Saligny la Chiostel împreună cu Bazinul Port dela Megidia.	$(23.400 \times 6.20 \times 40) + (1000 \times 100 \times 4)$	6,203.200	6	37,219.200
4. Cubajul săpăturii canalului deschis dela Chiostel la Alacap împreună cu excavațiunea pereților.	$(5.300 \times 16 \times 40) + (5.300 \times 8 \times 10)$	3,816.000	6	22,896.000
5. Cubajul săpăturii canalului deschis dela Alacap la Murfatlar împreună cu Bazinul Port Murfatlar și excavațiile pereților.	$(4400 \times 40 \times 15.50) + (4400 \times 15 \times 30) + (1000 \times 100 \times 22) + (1000 \times 25 \times 14)$	7,258.000	6	43,548.000
6. Cubajul săpăturilor canalului deschis dela Bazinul Murfatlar la Omurcea împreună cu excavațiunea pereților.	$(3100 \times 40 \times 24) + (3100 \times 17 \times 22)$	4,135.000	6	24,810.000

Desemnarea Lucrării	Dimensiunile în metri	Total metri cubi	Lei pe m. ³	Lei total
7. Cubajul săpăturilor canalului deschis dela Omurcea la Valul lui Traian, plus Bazinul port Valul lui Traian împreună cu excavațiile pereților.	$(300 \times 40 \times 30) +$ $(1000 \times 100 \times 31) +$ $(1000 \times 22,5 \times 22,5)$	3,966.250	6	23,797.500
8. Cubajul săpăturilor tunelelor maritime dela Bazinul Port Valul lui Traian până la Mare la Constanța.	$2(6400 \times 3,14 \times 15^2)$ $+ (12.800 \times 44 \times 8)$	11,859.200	20	237,184.000
Totalul cubajului săpătură pământ . . .		40,013.650		406,110.700

B. — Zidării și pavaje.

Desemnarea Lucrării	Dimensiunile în metri	Total metri cubi	Lei pe m. ³	Lei total
1. Zidărie în beton și piatră a canalului de aducere dela Dunăre la Bazinul Cernavoda împreună cu platformele.	$2(1000 \times 1,20 \times 9)$ $+ (2000 \times 3 \times 0,80)$	26.400	300	7,920.000
2. Zidăria în beton și piatră a pereților și platformelor dela Bazinul Port Cernavoda.	$(2000 \times 9 \times 1,20) +$ $(2000 \times 6 \times 0,80) +$ $(120 \times 6 \times 0,80) +$ $(120 \times 9 \times 1,20)$	33.066	300	9,919.800
3. Zidăria în piatră ciment a ambelor borduri ale canalului deschis de la Bazinul Port Cernavoda până la îmbucătura cu tunelele maritime, pe distanță de 45.400 m. (1.00 m. adâncime și 0,80 m. lățime).	$(90.800 \times 1,00 \times 0,80)$	72.640	200	14,528.000

Desemnarea Lucrării	Dimensiunile în metri	Total metri cubi	Lei pe m. ³	Lei total
4. Pavarea cu basalt-nisip compresat a șoselelor cari lungesc ambele borduri ale canalului deschis cu începere dela Bazinul Port Cernavoda până la intrarea în tunelele maritime pe distanța de 45.400 m. (5 m. lățime și 0,60 m. grosime de pavaj).	$(90.800 \times 5 \times 0,60)$	272.400	100	27.240.000
5. Zidăria în piatră și beton a pereților și platformelor dela Bazinele Porturi Megidia, Murfatlar și Valul lui Traian (fiecare port de 1000 m. lungime și 100 m. lățime).	$3(2000 \times 9 \times 1,20) +$ $3(2000 \times 6 \times 0,80) +$ $3(120 \times 6 \times 0,80) +$ $3(120 \times 9 \times 1,20)$	99.198	300	29.759.400
6. Zidăria în piatră-ciment a bolțelor ambelor tunele maritime dela Valul lui Traian până la Mare pe lungime de 12.800 m. (0,80 m. grosimea pereților tunelelor).	$(2 \times 3,14 \times 15^2 \times 6,400) -$ $(2 \times 3,14 \times 15^2 \times 6,400)$	1,245.952	500	622,976.000
7. Zidăria în beton și piatră a ambelor trotoare din canalele tunelelor, având și platformele în piatră (4 m. lățime și 11 m. adâncime).	$2(12.800 \times 4 \times 11)$	1,126.400	400	450,560.000
Totalul cubajului în beton, piatră-ciment și pavaje ale canalului deschis, ale Bazinelor Porturi și ale tunelelor maritime		2,876.056		1,162,903.200

C. — Zidării în beton și piatră-ciment la Portul dela Mare al canalului.

Desemnarea Lucrării	Dimensiunile în metri	Total metri cubi	Lei pe m. ³	Lei total
1. Zidăria în beton și piatră ciment a pereților interni și externi la Bazinul Portului la Mare al canalului (lungimea totală a conturului este socotită de 17.760 m. Terasele, platformele și terenurile pentru construcții și cele de caroserie se vor umple cu pământul scos dela săparea canalului). Pereții Bazinului Port au dimensiunile : 15 m. adâncime și 4 m. lățime.	$(17.760 \times 15 \times 4)$	1,065.600	500	532,800.000
2. Zidăria în beton și piatră ciment la cheiurile dela ambele brațe de faruri (800 m. lungime cel dela N-E și 250 m. lungime cel dela S.).	$(800 \times 40 \times 16) +$ $(250 \times 40 \times 16)$	672.000	500	336,000.000
Totalul cubajului pentru zidăria pereților și farurilor Portului la Mare al canalului .		1,737.600		868,800.000

D. — Lucrările de completare : Clădiri și magazii din Bazinele Porturi și Portul dela Mare ; Uzina centrală electrică dela Megidia ; podurile peste canal ; tracțiunea mecanică a șlepurilor și exproprierea terenului de pe traseul canalului.

Desemnarea Lucrării	Estimarea în Lei
1. Clădirile, magazii, depozite, birouri și locuințe pentru personal la Bazinele Porturi dela Cernavoda, Murfatlar și Valul lui Traian	120.000.000
2. Clădiri, magazii, depozite, birouri și locuințe pentru personal în portul canalului dela Mare	250.000.000
3 Uzina electrică dela Megidia (2000 HP) împreună cu instalarea iluminatului electric din porturi și acela de pe parcursul canalului deschis și din tunelele maritime	50.000.000
4. Construirea a 6 poduri în fer peste canalul deschis .	48.000.000
5. Exproprierea terenurilor de pe parcursul canalului deschis și pentru bazinele porturi : 210.000 m.c. dela Dunăre la Saligny ; 3.390.000 m.c. dela Saligny la Valul lui Traian.	18.000.000
Total . . .	486.000.000

E. — Două prize-stăvilare metalice la captarea dela Dunăre.

Desemnarea Lucrării	Estimarea în Lei
Două prize-stăvilare mobile la capătul canalului de aducerea apei dela Dunăre (fiecare stăvilă are 16 m. lățime). Ele se vor manevra mecanic	12.000.000

Constanța, 24 Octombrie 1927.

Jean Stoenescu Dunăre
Inginer

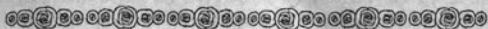
ODATĂ...

Odată nimic nu fusese din toate ce'n juru-ne sânt :
Nici soare, nici lună, nici stele, nici ape, nici cer, nici pământ...
Și azi când aperi înaintea-mi, frumoasă ca Eva din rai,
Iubito, un gând mă'nfioară : odată nici tu nu erai.

Odată nimic n'o să fie din toate ce'n juru-ne sânt :
Nici soare, nici lună, nici stele, nici ape, nici cer, nici pământ.
Și'n patima noastră fierbinte, pierduți ca pe-o mare-amândoi,
Cu groază privim înainte, cu groază privim înapoi...

Gr. Sălceanu

Harta geologică a României. Mult așteptata hartă geologică a României a apărut în sfârșit, pe scara 1 : 1.500.000, în condiții tehnice ce nu lasă nimic de dorit ca finețe de execuție și aspect estetic. Asupra valorii ei științifice nu mai e nevoie să stăruim. E destul să amintim că această hartă a fost executată sub conducerea d-lui *L. Mrazec*, fiind întocmită de d-nii *E. Jekelius* și *I. Atanasiu*, după lucrările geologilor Institutului geologic al României (Transilvania și Banatul, în parte, după lucrările anterioare ale geologilor unguri, iar Bulgaria, Cehoslovacia, Jugoslavia, Polonia, Ucraina și Ungaria, după hărțile geologice ale acestor țări).

În legătură cu preocupările noastre actuale, între altele, ne-a interesat în deosebi la această hartă mersul isobathelor în M. Neagră. E într'adevăr revelator ceea ce vedem aci — de și nu nou pentru alte părți ale planetei — și de o valoare deosebită pentru problema formării basinului acestei Mări, *mai ales în cazul când aceste isobathe ar reprezenta cu rigurozitate formele fundului Mării, morfologia ei.*

1. Mai întâi observăm că șelful, adică platforma continentală submarină se întinde pe sub apa Mării ca un șes ușor aplecat până la curba de 100 m (nu 200 m, cum ne-am aștepta). Pe paralela Constanței șesul acesta coboară cei 100 m pe o distanță de 120 km, ceea ce ar da o pantă de circa 0. m 83 la km. Spre N. șelful se lărgeste, spre S. se îngustează. Fenomenul e în legătură și cu relieful continental.

Între 100 m și 200 m panta crește simțitor, coborând la S. 100 m la 6 km, iar la N. 100 m la 30 km, ceea ce ar da, în cazul întâi o pantă de circa 17 m iar în cazul al doilea o pantă de 3,3 m. la km.

De la 200 m până la 1000 m harta arată un povârniș submarin foarte pronunțat, de 800 m la 27 km, deci cu o pantă de 30 m la km. În sfârșit, dincolo de isobata de 1000 m începe iar un fund mai slab înclinat și mai puțin accidentat, coborând

400 m la 40 km (între 1000 m și 1400 m, cât e în hartă), deci 10 m la un kilometru. Un profil pe hârtia milimetrică ar evidenția mai bine aceste cifre.

2. Toate isobathele ce trec peste șelf au un mers neregulat, indicând, prin conturul lor, *vechi vâi continentale înecate*. Cea mai caracteristică dintre toate este *valea submarină a brațului dunărean Sf. George*, căreia *curba adâncimii de 60 m îi desenează bine îngustimea și direcția*. Dela gura actuală a acestui braț, mai precis de la SE de grindul-insulă Sacalin, această vale submarină merge drept spre Sud, ba chiar ușor spre SSW, până la curba de 70 m; apoi ocolește brusc spre E., către adâncimile mai mari ale Mării, până la 800 m (unde avem marginea hârții).

Nimic de acest soi în dreptul brațului Sulina și Chilia; dar, imediat mai la N., în dreptul limanului basarabeian Sasic, deci în *prelungirea vâii Cogâlnicului*, vedem iar o vale submarină, cotind întâi spre SEE și apoi brusc spre S., pe la marginea de apus a insulei Șerpilor.

Aceasta ne arată că, *înainte ca M. Neagră să-și fi lărgit basinelul său în aceste părți (fapt, de altfel, geologicește recent)*, șelful era continent, adică un șes, în care Cogâlnicul și brațul Sf. George își modelau vâi puțin adânci; dar că tot în acel timp brațele Sulina și Chilia lipseau, ele fiind o formațiune deltaică mult mai târzie, mai precis din vremurile istorice.

Mai spre Sud: în dreptul lagunei Razim, deci a râurilor Te-lița și Taița, abia se schițează un ușor fund de vale spre vechiul braț submarin al Sf. George. Sedimentarea din spre Nord va fi șters formele slabe submarine.

Dar, începând de la Tașaul, deci de la valea Casimcei până la limanul Mangalia, observăm pe fundul Mării un sistem întreg de vâi ce se unesc mai în larg pe fundul șelfului într-o singură vale, la isobatha de 80 m, de unde valea continuă mai departe spre abis. Acest sistem de vâi cuprinde actualele vâi dobrogene: Casimcea, Mamaia, Agigea, Techirghiol, Mangea Punar și Mangalia. La unele din ele n'au rămas pe uscat de cât abia obârșiile, în care, spre țărmul Mării, găsim limane; la altele le-a rămas întreg cursul superior (Casimcea, Mangalia).

Între Duran-Culac și Șabla vedem un al doilea sistem de vâi submarine, cu obârșiile pe uscat; iar mai la Sud, în dreptul

cap. Caliacra, încă două văi mai mici. În fine, valea Batova se continuă și ea spre adânc, cu deosebire că *în zona țărmlui — de altfel ca și în altă parte — abraziunea și sedimentarea au stins urmele vechii văi de pe fund.*

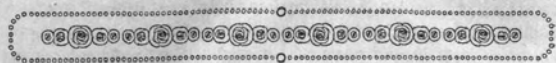
Fenomenul acesta trebuie să fie general pe toată latura de N și W a M. Negre. El a fost constatat și la fluviile Ucrainei, ale căror văi înecate s'au putut stabili de geologii ruși, dar și la gura Bosforului — o veche vale a râului Kiathane unit cu Alibei în Cornul de Aur. Fenomenul văilor fluviale innecate este frequent și în alte părți ale globului și a fost menționat în diverse puncte. Așa s. ex. valea Senei se poate urmări pe fundul M. Mănece până peste șelful din spre Ocean; la fel văile de eroziune fluvială dela E. Statelor Unite, s. ex., între altele, valea Sf. Laurențiu (până la peste 1000 m adâncime, și valea râului Hudson; apoi valea Gangelui și a fl. Congo, care se pot urmări, după isobathe, până la peste 1000 m pe fundul Oceanului (vezi Stielers Hand-Atlas, 1925); sau valea complet înecată până la obârșie a unui râușor ce se lăsa din spre pragul, astăzi submarin, de la Serai (Constantinopole) către vechiul lac ce ocupa fundul M. Marmara; sau valea ce prelungește Dardanelele, pe lângă pen. Galipoli, peste șelful egeic către abisul din golful Saros (Heros) etc. etc.

Din datele produse se poate vedea că fenomenul în nici un caz nu e în legătură cu o oscilare uniformă de nivel a oceanului universal. De și foarte răspândite pe glob, aceste fenomene au un caracter local din punct de vedere al amplitudinei scufundării văilor sub nivelul mărilor și ele s'ar datora, la mărilor deschise și la oceane, mișcărilor de scufundare ale scoarței, iar la bazinele închise aceluiași mișcări, nefiind însă excluse și cauzele climaterice, sau deschiderea unei comunicări cu oceanul.

La Marea Neagră fenomenul însă trebuie să fie recent. El este, în orice caz, quaternar și, în ce privește țărmul nostru, după cum s'a mai afirmat și în altă parte, el trebuie să dateze de după depunerea, cel puțin parțială, a loessului în aceste locuri. Mai amănunțit, dându-le toată importanța cuvenită, vom analiza aceste văi submarine într-o lucrare a noastră ce este în pregătire.

C. Brătescu

În chestia împărțirii administrative și a unor numiri nouă, date satelor românești din județul Constanța. În volumul din urmă (a. VII pe 1926 p. 152—60) al „Analelor Dobrogei“ s'a reprodus, după *Monitorul județului Constanța*, noul tablou de împărțire administrativă a acestui județ, în care apar 54 numiri nouă, curat românești, așa cum a cerut de multă vreme revista aceasta.

Din felul cum s'a făcut această reproducere, cu semnătura prefectului de atunci, la urmă, și cu o scurtă notă marginală, la început, cetitorul neorientat ar putea crede că meritul de a fi dus la bun sfârșit acțiunea înțeleaptă și stăruitoare, urmată în această privință, ar reveni prefectului care, *întâmplător*, a semnat și publicat acest tablou.

Ar fi mare greșală să se creadă așa ceva.

Ideia romanizării toponimiei Dobrogene a fost zămislită întâiu de inimosul prefect de Tulcea *Ioan Nenîțescu*, autorul cunoscutului volum de poezii „Pui de lei“ și a altor volume. Fiind, poate, prematură atunci, ea n'a putut să prindă rădăcini și cu atât mai puțin să dea fructele dorite.

A trebuit să vină războiul balcanic și cel pentru întregirea noastră națională, pentruca să ni se atragă atențiunea cu toată seriozitatea asupra anomaliei mari ce exista în provincia noastră în privința toponimiei.

Deși, încă în 1913, mai bine de 57 la sută din populația Dobrogei erau români, totuș numirile de localități, în cea mai mare parte, erau străine (turco-tatare), par'că te-ai afla unde-va „în inima Anatoliei“, vorba d-lui *C. Brătescu* (Noile numiri de sate din Dobrogea veche în „Analele Dobrogei“ anul V și VI, 1924—5, p. 200).

Împrejurări nenorocite au făcut să dispară o mulțime de denumiri românești ce au existat în toponimia acestei provincii chiar pe vremea turcilor, sau — ceea ce nu e mai puțin grav —

să se mențină decenii de-a rândul numirile străine în localități cu populație pur sau în preponderență românească.

Ca să pună capăt acestei anomalii, asupra căreia s'a atras atenția și în presă, d-l *Nicolae T. Negulescu*, fost prefect, iar acum deputat al județului Constanța, în ședința consiliului județean dela 16 Octombrie 1923, punctul XIII arată că, autorizat de Comisiunea interimară a delegat pe d-l C. Brătescu, profesor de geografie, să-i întocmească un tablou, prin care să se schimbe numirile străine ale comunelor și satelor, ca unele ce nu-și mai aveau rostul, cu altele mai potrivite și mai românești.

D-l C. Brătescu, prezent la acea ședință, dă lămuririle cuvenite și arată motivele ce l-au condus la fixarea noilor numiri. Comisiunea, având în vedere expunerile făcute, aprobă tabloul întocmit de d-l profesor C. Brătescu, cu unele mici abateri, și roagă pe domnii parlamentari să dea tot concursul necesar, pentruca această legitimă dorință să fie în curând lege.

Ce s'a întâmplat, se știe.

Din inițiativa d-lui C. *Alimăneștianu*, atunci deputat, acum senator de Constanța, s'a prezentat un proiect de lege, în a cărui expunere de motive se spunea: „Numeroase comune și sate din județul Constanța poartă denumiri turcești, bulgărești sau tătarești, care nu au nici o legătură cu pământul Dobrogei românești. . . Pentru aceste motive, subsemnații, avem onoare a propune următorul proiect de lege. *Articol unic* : Comunele și satele din județul Constanța se vor numi în viitor după cum urmează“. Și aici urmează lista de numiri, așa cum se înaintase de consiliul județean, însă cu multe și regretabile greșeli de tipar, care au îndreptățit pe d-l deputat N. Iorga să se ridice împotriva acestui proiect de inițiativă parlamentară și să-l califice drept „bizar“.

Astfel proiectul de lege privitor la romanizarea toponimiei dobrogene a căzut.

Ceeace nu s'a putut înfăptui, însă, pe calea legislativă, s'a înfăptuit pe cale administrativă. Și aici e marele merit al prefectului de județ de atunci, d-l N. T. Negulescu.

Cu ordinul No. 17.860 din 30 Iulie 1925, ministerul de interne (d-l Al. Crăsnaru) trimite prefecturii județului Constanța corectura relativă la comunele și satele care vor compune acest județ cu invitațiunea de a-l restitui în termen de 48 ore dela

primire, verificat, corectat și semnat cu mențiunea „bun de imprimat“.

Tablourile ce se cereau pentru tipar în *Monitorul Oficial* trebuiau să cuprindă numele exacte ale tuturor comunelor și sateelor din acest județ, în ordine alfabetică, pe cele opt plăși, indicându-se, în dreptul fiecărei comune, toate satele ce o compun, iar comunele-reședințe de plăși și satele-reședințe de comună aveau să fie marcate cu o steluță, așa cum s'a și tipărit, atât în Monitor, cât și, după acesta, în volumul din urmă al „Analelor Dobrogei“.

Fiind vorba de schimbarea administrativă, introdusă prin noua lege, trebuie să semnalăm, cu acest prilej, și rectificările de frontieră ale județelor noastre dobrogene.

Din județul Constanța, care era unul din cele mai mari județe din țară, comuna Ceamurlia a trecut la județul Tulcea, iar comunele Ostrov, Almalău, Bugeac, Esehioi, Garvanul Mare, Carlia (Gârlița, Galița), Lipnița și Satul Nou au fost trecute la județul Durostor.

Comnuna Râmnic din județul Tulcea a trecut la județul Constanța.

Satele Deliusuf și Hasancea din comuna Carali și comunele Gorna-Cadieva, Saragea, Duranculac și Calichioi trecute din județul Caliacra la jud. Constanța.

Asemenea și comuna Cranova luată dela jud. Durostor.

Am ținut să fac aceste semnalări, deoparte, ca să se înțeleagă mai bine „Tabloul de împărțirea administrativă a județului Constanța“, așa cum a fost reprodus de *Analele Dobrogei* și, de altă parte, ca să se vadă partea de merit ce revine fiecărui factor în opera de romanisare a toponimiei noastre dobrogene.

Precum ca să se știe.

Verax.

Aducem viile noastre mulțumiri următoarelor instituțiuni și persoane, care au binevoit a sprijini bănește tipărirea revistei „Analele Dobrogei” :

1. Primăria municipiului Constanța (d. Ion Benteoiu)	Lei 20.000
2. Banca Națională și Casa de gaj (d. Ilie Mecu)	„ 4.000
3. Camera de agricultură a jud. Constanța (d. V. Lepădatu)	„ 3.000
4. Creditul Dobrogean (d. C. Alimăneșteanu)	„ 1.000
5. D. G. Petrescu, Dr. Vasilescu, Albert Theiler	
câte 500	„ 1.500

Administratorul revistei :

Ioan Georgescu

Profesor la liceul Mircea, Constanța

Acest număr s'a tipărit în 1000 exemplare, dintre cari 900 pe hârtie de tipar și 100 pe velină. S'au scos și extrase din articolele P. S. S. Gherontie Nicolau, Episcopul Constanței (200), I. Georgescu (500), Jean Stoenescu Dunăre (500) și C. Brătescu (500). Costul total al tiparului (fără expediție) : Lei 44.165.—

Colecția Analelor Dobrogei, numerele izolate și abonamentele se pot cere d-lui **Ioan Georgescu**, Profesor la Liceul Mircea din Constanța, secretar și casier al Analelor Dobrogei.

